

TRKE

Rtanj - Bovansko jezero

4 elements

Jadovnik

Ultramaraton

Sinjajevina

Skyrace

VISOKOGORSTVO

Dolomiti i

Graian Alpi

Prokletije

Olimp

**Žiarska
dolina**

EKOLOGIJA

U gnezdima
beloglavih

SUPOVA

MARKET

Izbor

**Najpopularnijih
SUP dasaka**

KRANJSKA GORA TRAIL RUN

21. SEPTEMBER 2019

**FUNNY
TRAIL**

10km / 250m +

**SPEED
TRAIL**

15km / 500m +

**SKY
TRAIL**

30km / 1800m +

**ULTRA
TRAIL**

60km / 3200m +

→ PROPELER

86 Etika na Everestu

Avanturisti plaćaju velike svote kako bi osvojili najviše vrhove na svetu. Ali kada novac govori glasnije od veštine i iskustva, ko stvarno plaća cenu?

112 Ready to Rock

Nekada smatran dobrim načinom za treniranje, bouldering je kao zaseban sport imao je nagli rast popularnosti u poslednjem desetecju...

102 Market - Izbor najpopularnijih SUP dasaka

VISOKOGORSTVO

16 Dolomiti i Graian Alpi

Osmerac iz Srbije bio je u Italiji i ispenjao Piccolo Lagazuoi, Marmolada - Punta Penia, Gran Paradiso...

28 Prokletije

Planinari iz regiona popeli Maja Harapit i Maja Jezerce s albanske strane...

35 Olimp

Još jedna uspešna akcija beogradskog PSK „Balkan"! Pored

iskusnih planinara, ovaj put su „planinu bogova" pohodili i najmlađi...

48 Žiarska dolina

Tajnovitost Zapadnih Tatri potaklo je planinare kragujevačkog PD „Žeželj" da se zapute ka severu...

TRKE

56 4 elements

Multištafetno takmičenje održano je 6. jula na potezu Rtanj - Bovansko jezero...

60 Jadovnik ultramaraton

Najizazovnije izdanje Jadovničkog ultramaratona održano od 12. do 14. jula...

64 Prva nebeska trka na Sinjajevini

Na startu je bilo više od 170 takmičara iz 11 zemalja...

PLANINARENJE

70 Moračke planine i kanjon Mrtvice

Planinari iz Srbije krenuli su put

Moračkih planina, na planinarenje i, za mnoge, veoma emotivno putovanje...

LAVINOZNO!

80 Čije je planinsko trčanje?

Ako je nešto dobro kod planinskog trčanja, to su sami trkači...

SAVETI I TRIKOVI

94 Da žarite i palite!

Pripremite se za najsirovije uslove trke

100 Trice i kućine

Šta vam nije potrebno...
DISCIPLINE
122 Coaststeering
Nešto kao... ali ni nalik...

EKOLOGIJA

127 U gnezdu beloglavog supa

Ekipe pod vođstvom stručnjaka iz Fondacije za zaštitu ptica grabljivica, obeležavali ptice...

142 Ubijanje ptica mora prestati

Otpočeo projekat „Stop bird poisoning in Serbia"...

PUTOVANJA

146 Lenski stubovi
Na ovom mestu u kamenu je ovekovečeno nekoliko stupnjeva evolucije...

ZIP LINE OVČAR BANJA

Klub ekstremnih sportova
„Armadillo“

Provedite aktivan vikend u Ovčar Banji

Subota 17. avgust : od 15 - 18 časova

Nedelja 18. avgust : od 11 - 15 časova

u organizaciji KES „Armadillo“ iz Čačka

biće postavljen ZIP LAJN u dužini od 250 m!

Doživite OK klisuru na novi način i rashladite se u jezeru jer Zip lajn završava u vodi!

CENA:
2.000 dinara

VIŠE INFORMACIJA I PRIJAVE:
063/841-18-78 | 064/238-43-28

Postanite

PATREON

podržite naš rad

DONIRAJ
PayPal

MOJA PLANETA 79 • avgust 2019.
Besplatni outdoor magazin za aktivan život • PDF izdanje

Osnivač i izdavač:

Studio za dizajn „Smart Art“

Adresa redakcije:

Narodnog fronta 65, 21000 Novi Sad

Glavni i odgovorni urednik:

Jovan Jarić (jovanjaric@mojaplaneta.net)

Art direktor:

Marica Puškaš

Prelom:

Studio za dizajn „Smart Art“

Fotografije:

Dreamstime, Pixabay, Studio za dizajn „Smart Art“

Advertajzing:

062/22-37-47

SMARTART

Izdanje je besplatno i distribuira se u PDF formatu, putem elektronske pošte. Stari brojevi se mogu downloadovati iz arhive sa Internet adrese:

www.mojaplaneta.net

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
796.5

MOJA planeta [Elektronski izvor] : besplatni outdoor magazin za aktivan život / glavni urednik Jovan Jarić . -

Online izd.- Elektronski časopis . - 2010, br. 1 - . -

Mesečno . - Dostupno na http://www.mojaplaneta.net

ISSN 2217-3307

COBISS.SR-ID 255946503

Magazin upisan u Registar javnih glasila Srbije pod registarskim brojem:

DE: 000002

Izdavač zadržava sva prava. Svi autorski tekstovi, fotografije i ostali sadržaji objavljeni su uz odobrenje autora. Svi pisani i foto materijali u vlasništvu su Studija „Smart Art“ i autora. Kopiranje, dalja distribucija teksta (delimično ili u potpunosti) i fotografija u komercijalne svrhe zabranjena je u svim medijima bez pismene dozvole Studija „Smart Art“ i autora. Tekstovi i fotografije se objavljuju isključivo bez novčane naknade. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za sadržaj i istinitost reklamnih poruka i tekstova. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za štamparske i nenamerne greške. Redakcija nije obavezna da vraća i odgovara na primljene rukopise, fotografije i elektronsku poštu.

ČITAJTE NAS PREKO SMARTPHONA

Naše novine takođe možete da čitate koristeći aplikaciju NOVINARNICA.NET (za android operativni sistem), a magazin potražite u kategoriji besplatne novine. Aplikaciju možete da skinete na sledećem direktnom linku:

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

SLEDEĆI BROJ MAGAZINA „MOJA PLANETA“ IZLAZI 10. OKTOBRA 2019.

POTRAŽITENA:
WWW.MOJAPLANETA.NET

Pronađite svoje mesto na planini

ADRESAR PLANINARSKIH DOMOVA
IZ CELOG REGIONA NA JEDNOM MESTU

Stare brojeve magazina „Moja planeta“ možete skinuti sa Internet adrese:

www.mojaplaneta.net
na linku ARHIVA

Ako imate izgovor za danas, setite se da su bolivijske domaćice #ClimbingCholitas ispenjale Akonkagvu bez prethodnih priprema

FOTOGRAFIJA NASLOVNE STRANE: TARYN MANNING

Bjelasica i Komovi, Nacionalni park „Biogradska Gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 66 x 94 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti planina Bjelasica i Komovi prikazana je granica nacionalnog parka Biogradska Gora sa granicom zaštićenog područja. Na poledini karte date su turističke informacije sa fotografijama i tekstovi o planinama Bjelasici i Komovima, nacionalnom parku i gradovima Kolašin, Bijelo Polje, Mojkovac, Berane i Andrijevica, koji se nalaze na obodu planine Bjelasice.

Cena: 450 din. + PTT

Stara planina, park prirode

Razmer: 1:50.000

Format: 67 x 96 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti područja Stare planine i Pirota prikazano je područje parka prirode Stara planina sa granicama rezervata I i II stepena zaštite i lokacijama turističkog sadržaja. Na poledini karte date su fotografije i podaci na srpskom i engleskom jeziku o odlikama oblasti Stare planine, flori, faunu i vegetaciji ovog područja i turističkim objektima i izletištim. U prilogu je data karta područja parka prirode i turističke regije u sitnijoj razmeri.

Cena: 450 din. + PTT

Rajac, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:25.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Planinarsko turistička karta Rajca izrađena je u saradnji sa Planinarskim društvom „Pobeda” i na njoj je prikazano šire područje Rajca: od Ljiga na severu do Koštunica na jugu i od Struganika na zapadu do Boljkovca na istoku.

Cena: 450 din. + PTT

RADAN i okolne planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje planine Radan planine i okolnih planina. Označeni su Đavolja varoš, Caričin grad i Prolom Banja sa turističkim objektima, stazama zdravlja i lovištima. Na poledini karte dati su osnovni podaci o prirodnoj i kulturnoj baštini i turističkim objektima na tom delu Srbije na srpskom i engleskom jeziku sa odgovarajućim fotografijama.

Cena: 450 din. + PTT

Suva planina i Svrlijske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:55.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazana Suva planina i Svrlijske planine sa prirodnim i kulturnom baštinom, turističkim objektima i obeleženim planinarskim stazama. Na poledini karte se nalaze fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 450 din. + PTT

Valjevske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje Valjevskih planina sa prirodnim i kulturnom baštinom i turističkim sadržajem. Na poledini karte date su fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 450 din. + PTT

Divčibare, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:6.500

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Karta je izrađena na ortofoto podlozi sa prikazom turističkog sadržaja, planinarskim stazama, označenim vidikovcima i dr. Na poledini karte dat je tekst sa fotografijama o turističkom sadržaju na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 450 din. + PTT

Nacionalni park „Fruška gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 96 x 55 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje nacionalnog parka Fruška Gora sa granicom zaštićene zone, granicama I, II i III stepena zaštite. Na poledini karte nalaze se informacije o Fruškoj Gori i Sremskim Karlovcima sa fotografijama.

Cena: 450 din. + PTT

Vlasina, predeo izuzetnih odlika

Razmer: 1:30.000

Format: 97 x 96 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Karta prikazuje područje Vlasinskog jezera sa širim okruženjem, zaštićeno krajem 2005. godine kao predeo izuzetnih odlika „Vlasina” i kategorisano kao prirodno dobro od izuzetnog značaja za Srbiju. Na poledini karte dat je tekst na srpskom i engleskom jeziku sa podacima o ovom predelu.

Cena: 450 din. + PTT

Nacionalni park „Tara”

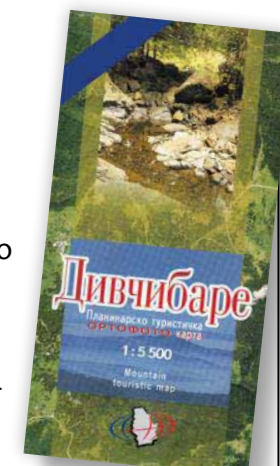
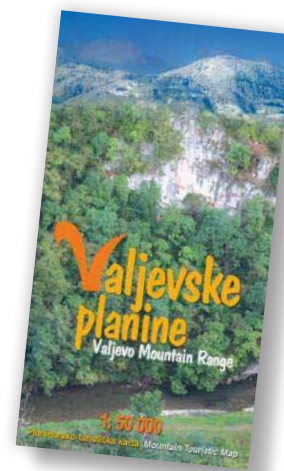
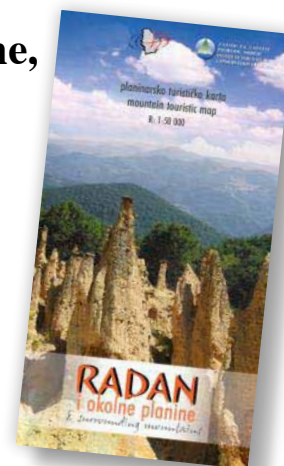
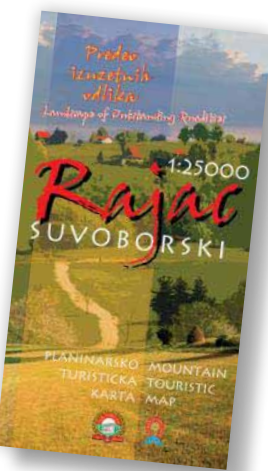
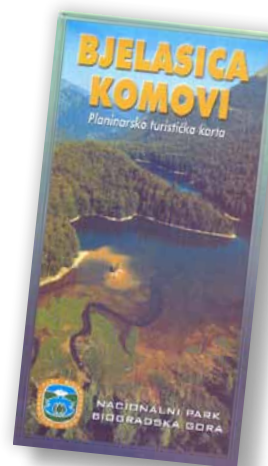
Razmer: 1:50.000

Format: 75 x 60 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje NP „Tara” sa rezervatima prirode, planinarskim i pešačkim stazama i turističkim sadržajem. U prilogu su fotografije vrsta biljaka i životinja. Na poledini karte dati su plan grada Bajina Bašta i karta Šarganske osmice, kao i opisi turističkih izletišta.

Cena: 450 din. + PTT

EKolist
ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

Tel/fax: 021/780 - 537
Mobil: 065/888-08-57
E-mail: ekolist@yahoo.com
www.ekolist.org

***Prodaja u pretplati**

Distributer:
magazin „Moja planeta”
Karte možete naručiti na e-mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete
vaše ime, prezime, adresu,
naziv karte koju želite i koju
količinu naručujete.

20 PLANINARSKO-BICIKLISTIČKIH KARATA FRUŠKE GORE

+ VODIČ SA OPISIMA STAZA NA 140 STRANA

Novo izdanje sa ucrtanim novim stazama Fruškogorskog maratona

Format: 46 x 34 cm

Format savijene: 17 x 15,5 cm

Tekstualni deo: 140 stranica + geografske karte [20 presavijenih listova]

Opis: Koliko ste se puta zapitali, boraveći na Fruškoj gori, kada ste na mnogo mesta oko sebe videli planinarsku markaciju (oznaku na drveću, putu, ogradi), beo krug i crveno srce u sredini: „Šta ovo znači?“ Evo odgovora na to pitanje: To je markacija staza planinarskog maratona na Fruškoj gori, koju smo mi odabrali, kao simbol zdravlja. Ovom markacijom pokriveno je ukupno 19 staza maratona na Fruškoj gori, u ukupnoj dužini od 932,066 km, od čega je 97% staze u šumi. Od sada ne bi smela da postoji dilema kuda koja staza vodi. Uz pomoć ovog vodiča moći ćete preko cele godine, a ne samo u dane kad se održava planinarski maraton, u vremenu koje vama odgovara, da odaberete bilo koju od staza maratona i da je bez ikakvih teškoća uspešno savladate. Ja vam savetujem da stazu birate uvek prema svojim trenutnim psihofizičkim mogućnostima, i nemojte birati onu koju volite, već odaberite onu koja će vas posle prolaska učiniti srećnijim i zadovoljnijim.

Pred vama je veliki izbor, staza je ukupno 19 i njima je pokriven najlepší deo naše lepote Fruške gore. Karte koje imate u prilogu ovog vodiča biće vam od velike koristi. U opisu staza maratona često se pominje reč kontrolna tačka (KT), koja je bitna samo u dane održavanja maratona, kada se na posebnoj kontrolnoj knjižici overava prolazak kroz određeni predeo.

Vreme potrebno da se staza savlada, u vodiču je dato uz pretpostavku lagane šetnje i uživanja u planini. Dobro fizički i psihički pripremljeni ljubitelji prirode, dato vreme će znatno, znatno skratiti.

Poštovani planinari, maratonce, planinski biciklisti, ljubitelji prirode i rekreacije u njoj, zaljubljenici u Frušku goru, zarazite se prirodom zarad zdravlja – poštuju prirodu, postignimo nedostižno...

Cena kompleta: 1.000 din + PTT

PORUČITE

Karte možete naručiti na mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete vaše ime, prezime, adresu, broj telefona, koju kartu želite i koju količinu naručujete.

DESTINACIJE

GRAN PARADISO

PHOTO BY DAVID EDELSTEIN ON UNSPLASH

→ UKRATKO O...
XXXXXXXXXX

GRAN PARADISO zapad

Ove smeštaje i skloništa možete da koristite prilikom pristupa Gran Paradisu sa zapadne strane.

Deffeyes Albert [2.494 m]

Pristup: La Thuile

Potrebno vreme: 3 sata

Otvoren: od 15. juna do 30. septembra

Broj kreveta: 92

Zimska soba: 20

Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran

Kontakt: +39 (0) 165-884239

E-mail: info@rifugiodeffeyes.it

Web: www.rifugiodeffeyes.it

Ruitor [2.038 m]

Pristup: La Savonne

Potrebno vreme: 1 sat

Otvoren: cele godine

Broj kreveta: 41

Zimska soba: -

Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran, kuhinja za korišćenje

Kontakt: (+33) 04 79 06 90 12

E-mail: -

Web: www.ruitor.com

De l'Archeboc - La Motte [2.038 m]

Pristup: La Savonne

Potrebno vreme: 1,5 sat

Otvoren: celog leta

Broj kreveta: 40

Zimska soba: -

Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, wc, restoran

Kontakt: (+33) 04/79/06/87/19

E-mail: -

Web: -

Angeli al Morion [2.916 m]

Pristup: Bonne
Potrebno vreme: 2,5 sata
Otvoren: od 15. juna do 15. septembra
Broj kreveta: 50
Zimska soba: 6
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 329/2320121
E-mail: -
Web: www.rifugiodegliangeli.org

Le Monal [1.874 m]

Pristup: Parcheggio l'Echaillon
Potrebno vreme: 30 minuta
Otvoren: od početka juna do kraja septembra
Broj kreveta: 15
Zimska soba: -
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, wc, restoran, kuhinja za korišćenje
Kontakt: (+33)0479410573
E-mail: refugelemonal@gmail.com
Web: www.lemonal.com/index.html

De L'Epee [2.370 m]

Pristup: Uselleres
Potrebno vreme: 1,5 sat
Otvoren: aprila i maja i od 15. juna do 15. septembra
Broj kreveta: 80
Zimska soba: 8
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: 0165-97215
E-mail: info@rifugioepee.com
Web: www.rifugioepee.com

Bezzi Mario [2.284 m]

Pristup: Uselleres
Potrebno vreme: 2 sata
Otvoren: od 15. juna do 30. septembra

Broj kreveta: 80
Zimska soba: 10
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 165-97129
E-mail: rifugio@rifugiobezzi.com
Web: www.rifugiobezzi.com

Benevolo Gian Federico [2.285 m]

Pristup: Thumel
Potrebno vreme: 1,5 sat
Otvoren: od 15. marta do 30. septembra
Broj kreveta: 61
Zimska soba: 5
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 165-936143
E-mail: info@rifugiobenevolo.com
Web: www.rifugiobenevolo.com

Prariond [2.324 m]

Pristup: Le Pont St. Charles
Potrebno vreme: 1,15 sati
Otvoren: od 1. aprila do 15. septembra
Broj kreveta: 36
Zimska soba: 16
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran, kuhinja na korišćenje
Kontakt: (+33) 04 79 06 06 02
E-mail: refuge@prariond.fr
Web: www.prariond.fr

Città di Chivasso [2.604 m]

Pristup: Pont
Potrebno vreme: 2,40 sati
Otvoren: od 20. marta do 25. maja i od 25. juna do 25. septembra.
Broj kreveta: 38
Zimska soba: 6
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 124 953150
E-mail: rifugiochivasso@email.it
Web: http://rifugiochivasso.altervista.org

Planinarski dom
„Vittorio Emanuele II“

Savoia [2.534 m]

Pristup: Pont
Potrebno vreme: 2,15 sati
Otvoren: od sredine juna do kraja septembra
Broj kreveta: 60
Zimska soba: 5
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 165-94141
E-mail: rifugiosavoia@libero.it
Web: -

Muzio Guido [1.667 m]

Pristup: Ceresole Reale
Potrebno vreme: -
Otvoren: -
Broj kreveta: -
Zimska soba: -
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 124-953141
E-mail: info@rifugiomuzio.com
Web: www.rifugiomuzio.com

Chabod Federico [2.750 m]

Pristup: Alpe Terre
Potrebno vreme: 2.30 sati
Otvoren: od 24. marta do 6. maja i od 24. juna do 16. septembra
Broj kreveta: 85
Zimska soba: 15
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 349 8411976
E-mail: info@rifugiochabod.com
Web: www.rifugiochabod.com

Vittorio Emanuele II [2.730 m]

Pristup: Pont
Potrebno vreme: 2,30 sati
Otvoren: od sredine marta do sredine septembra
Broj kreveta: 152
Zimska soba: 21
Čime raspolaze: grejanje, voda, struja, tuš, restoran
Kontakt: +39 (0) 165-95920
E-mail: info@rifugiovittorioemanuele.com
Web: www.rifugiovittorioemanuele.com

DOLOMITI i Graian Alpi

Osmerac iz Srbije bio je u Italiji i ispenjao Piccolo Lagazuoi (2.778 mnv), Marmolada - Punta Penia (3.343 mnv), Gran Paradiso (4.061 mnv)...

Dolomitima leti skitaju brojni planinari, alpinisti, slobodni penjači i paraglajderisti. Naš osmerac se pridružio ovoj šarenoj zajednici i uživao na jednoj od najlepših planina na svetu koja je od sredine 2009. godine uvrštena na UNESCO-vu listu prirodnih dobara svetske baštine.

Usled najave lošeg vremena, odustajemo od jedne ferate i krećemo na „zagrevanje“, na poznatu istorijsku stazu koja

završava na vrhu Picollo Lagazuoi. Staza nije previše zahtevna, a veoma je atraktivna. Ova planina, kao i mnoge druge, kao što su Tofana di Mezzo, Marmolada, Tre Cime di Lavaredo, izbušene su tunelima, skladištima municije i podzemnim galerijama gde su boravili ljudi od 1915. do 1917. godine za vreme Prvog svetskog rata. Na sukobljenim stranama Italije i Austro-Ugarske, bilo je preko milion mrtvih i oko dva miliona ranjenih na obe

strane. Teški dvogodišnji sukobi u srcu planine, u kojima su velike hladnoće, ogromne količine snega i glad odneli toliko života, nisu dovele veće rezultate ni na jednoj strani. Na ovim planinama su za ratne potrebe nastale i prve via ferate, a tuneli su kasnije pretvoreni u planinarske staze.

Mi smo se „prošetali“ istorijskom stazom krećući se oko sat vremena uzbrdo tunelima kroz austrijske položaje, te kasnije nastavili

stazama na otvorenom i izašli na vrh Picollo Lagazuoi (2.778 mnv). Na stazi je bilo i nekoliko lokalnih vodiča obučених u stare uniforme iz Velikog rata. Posle izlaska na vrh ima više mogućnosti za planinarenje. Mi smo odlučili da nastavimo grebenski planinom i da se spustimo kružno do parkinga gde smo ostavili vozilo. Koga zanima ova tema, postoji zanimljiv muzej na početku staze za Marmoladu.

Marmolada je ime za planinsku

grupu Dolomita u istočnom delu Alpa, a najviši je vrh Punta Penia - 3.342 mnv. Bio je poprište velikih borbi u Prvom svetskom ratu između 1915. i 1917. godine. Na severnoj strani planine se nalazi Marmolada glečer sa brojnim glečerskim pukotinama i jedan je od većih glečera na Dolomitima, dok se na južnoj strani nalaze vertikalne litice od sivog krečnjaka.

Paul Grohmann napravio je prvi uspon 1864. godine severnom,

lakšom stranom. Južnu stranu, gde se sada nalazi Via Ferata, popeli su prvi put 1901. godine alpinisti Beatrice Tomasson, Michele Bettiga i Bartolo Zagonel.

Vrh Punta Penia, popeli smo južnom stranom via feratom Cresta Ovest (zapadni greben), a spustili se s druge strane preko manje ferate i preko glečera Marmolada. Od poslednje stanice žičare, sledi se nadesno obeležena staza koja gubi na visini, a pristup

ferati je relativno dug i ide delom preko snežnika. Po ulasku na feratu kreće uspon koji nije previše zahtevan, ali je potreban oprez zbog veoma klizavih stena. Kasnije su one manje skliske. Ferata je odlično opremljena. Ima i dosta polomljenih klinova i nedostajućih nogostupa, ali to ne predstavlja neki veći problem pri kretanju. Što se više penjemo pogled je sve spektakularniji. Posle par sati hoda, izlazi se ponovo na sneg, a ubrzo posle toga na vrh Punta Penia. Na vrhu nije bila gužva, pa smo mogli nesmetano da uživamo.

Posle pauze počinjemo sa spustom. Od vrha nastavljamo snežnikom, pa zatim niz manju feratu koju je pametno preći u

derežama, jer odmah posle nje silazite na klizavi glečer. Formiramo tri navaze i nastavljamo skokom preko prve pukotine koja deluje da nije velika, ali ako bolje pogledate, vidite da je sve šuplje ispod i da skaćete na sneži most nepoznate nosivosti. Poteban je oprez i spremnost da se reaguje. Glečer se brzo prelazi, za nekih sat i po vremena. Zaobilazimo pukotine i hrlimo ka bezbednim stena. Ovo je lep vrh i lepa, atraktivna ferata koju preporučujem svima.

Naše putovanje nastavljamo ka zapadu ka italijansko-francuskoj granici, ka dolini Aoste. Cilj nam je bio Gran Paradiso, najviši vrh Italije. Gran Paradiso je planina

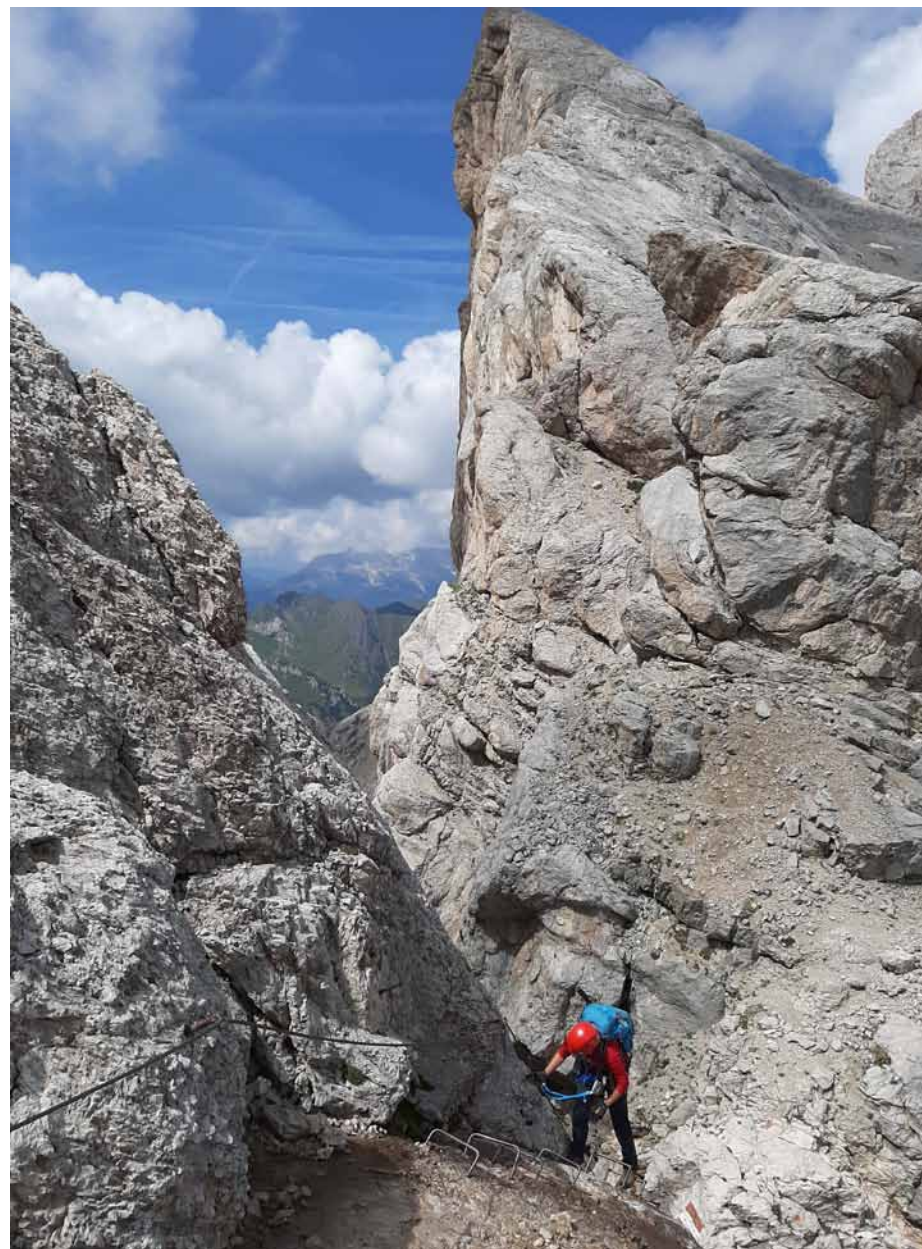
koja pripada Graian Alpima i proteže se između doline Aosta i Piedmont regiona. Nalazi se u blizini Mon Blana, koji je na granici Italije i Francuske, dok je Gran Paradiso u potpunosti na teritoriji

Italije. Penje se iz domova Frédéric ili Victor-Emmanuel II. Mi smo odabrali ovaj drugi. Do doma se dolazi iz mesta Pont za dva i po sata hoda, te nam je za odmor ostalo celo popodne. Na parking

u Pontu dobijamo odličan savet od zagrebačkih planinara, koji su penjali vrh prethodnog dana, da ne krećemo na vrh u tri ili četiri sata ujutro, kao ostali, jer ćemo samo da se guramo sa njima bez

potrebe.

Tako je i bilo. Krećemo opušteno u šest ujutro, već je bilo svanulo i nisu bile potrebne čeonelampe. Posle pola sata pešačenja, već smo došli na snežnik na kojem

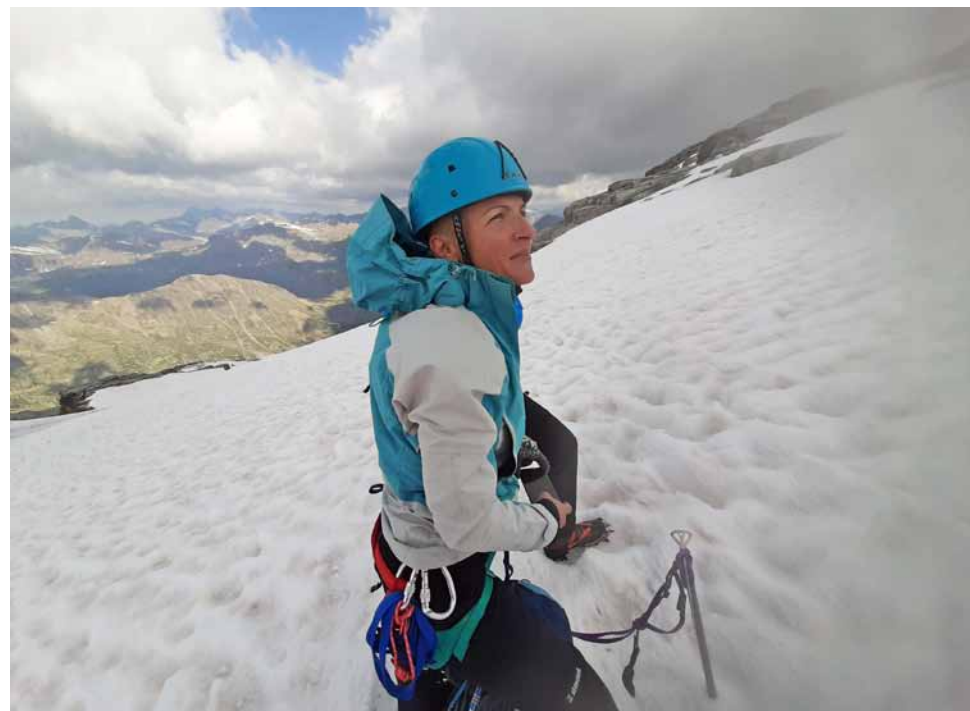

smo morali da stavimo dereze, a ubrzo i na glečer gde smo ponovo formirali naveze. Pukotine su veće i brojnije nego na Marmoladi, te je potreban oprez pri kretanju. Staza nije previše tehnički zahtevna, ali može biti teška zbog visinske razlike od 1.300 m koju treba savladati u konstantnom usponu. Imali smo i veoma hladan vetar koji nas je malo pothladio. Bilo je tu i malo kiše i snega i sunca, taman da uspon bude zanimljiviji.

Završni uspon je na suvoj steni. Ove godine su napravljene dve različite rute na ovom delu zbog ranijih gužvi na vrhu, na kojem ne može da stane puno ljudi. Penje se metalnim nogostupima, a silazi starom stazom duž strme litice. Postavljeni su i novi boltovi za dodatno osiguranje. Na vrhu se nalazi kip madone. Gran Paradiso su 1860. godine prvi put popeli engleski i francuski alpinisti. I zaista, zbog „kasnog“ polaska

na stazu, vrh je bio samo naš, bez guranja i nervoze. Ipak se nismo gore zadržali dugo zbog sve jačeg vetra i hladnoće. Krećemo se ubrzo na dole i svi su srećni zbog novog ispenjanog vrha preko 4.000 m. Akcija još nije ni završena, a već se prave planovi koje delove Alpa ćemo penjati sledeće godine. Austrija, Italija, ne ipak Austrija ... Tri naveze još uvek silaze nadole. Jedna naveza, jedan glas ...

TEKST I FOTO: JOVAN JARIĆ

PROKLETIJE

Planinari iz regiona boravili su na Prokletijama i popeli Maja Harapit (2.218 mnv) i Maja Jezerce (2.694 mnv) s albanske strane...

Šatorske ture nisu danas previše popularne. Trendovi koji su prisutni u planinarstvu, pokazuju da nekim „novim“ planinarima ni planinarski domovi nisu dovoljno dobri, traži se uvek dodatni komfor. Ipak, ako želite da odete u pravu divljinu, hotel sa milion zvezdica će vam biti jedina opcija.

Posle noćne vožnje i ne prevelike gužve na granicama, ulazimo u Albaniju. Ubrzo skrećemo ka dolini Theti. Pre 15 godina, kada sam prvi put bio na ovom mestu, bilo je potrebno iznajmiti terensko vozilo već u Skadru. Civilizacija se približila i ovoj skrivenoj dolini, koja i danas bude po nekoliko zimskih meseci potpuno odsečena i izlovana. Asfaltni put sada vodi do pred 15 - 20 km do doline. Tu ostavljamo vozača i minibus, prepakujemo se i ulazimo u terenac.

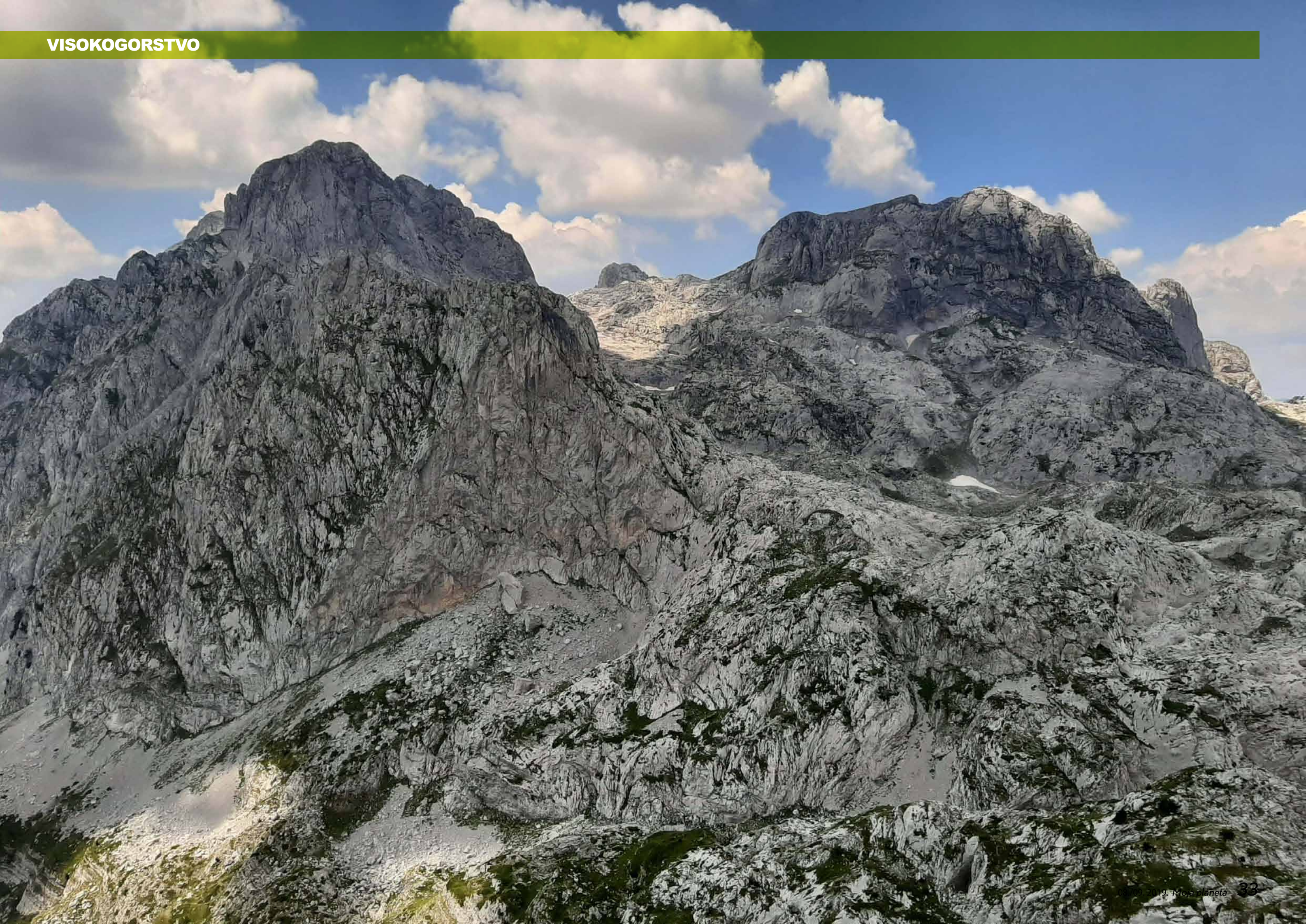
Posle sat i po vožnje stižemo do našeg domaćina Pavlina. U dolini je veoma živo, „nikli“ su novi smeštaji i prostori za kampovanje i sve vrvi od planinara i avanturista sa raznih strana sveta. Podižemo kamp broj jedan, odmaramo se od napornog puta i pripremamo za sutrašnji dan.

Na kraju doline Theti, uzdiže se moćni zid Maja Harapit (2.218 mnv) sa prepoznatljivim nakrivljenim vrhom. Po nekim podacima, to je najviši planinski zid na Balkanu (oko 1.000 m) koji privlači sve više penjača. Mi ćemo vrh da penjemo planinarski. Da bi se došlo do početka staze, potrebno je proći kroz celu dolinu, odakle kreće uspon markiranom rutom. Stenoviti teren prošaran siparom posle dobijanja na visini prelazi u teren tipičan za kraške formacije, u hrapave i oštre stene, vrtače i pećine. Ispod samog stanovitog zida Maja Harapita nalazi se najduža albanska horizontalna pećina, dužine nekoliko kilometara. Bugarski speleolozi su istražili 2.585 metara, a otkriveno je i 15 životinjskih vrsta u pećini.

Ubrzo se stiže do prevoja Qafa e Pejës. Od ove tačke, staza skreće oštro levo ka vrhu. Vrh može da se penje i iz Crne Gore, odakle je potrebno takođe doći do ovog prevoja. Sreli smo dve devojke koje su se vraćale sa vrha i koje su ga popele iz Crne Gore, te nastavile dalje ka Albaniji. Posle strmog uspona i preskakanja velikih stena i škrapa, stiže se na vrh posle ukupno oko pet sati hoda. Sa vrha je lep pogled na okolne prokletijske vrhove od istoka sa dominantnim najvišim vrhom Prokletija - Maja Jezerce, pa sve ka zapadu do vrha Maja Radohimës. Posle odmora, fotografisanja i planinarskog „krštenja“ nekoliko planinara koji su prvi put prešli visinu od 2.000 m, vraćamo se istom stazom puni utisaka u naš kamp.

Sledećeg dana, obišli smo jednu atraktivnu kružnu stazu koja vodi obalom reke do velikog skrivenog vodopada i malog jezera. Voda je bila ledena i samo najhrabriji su se kupali. Popodne kvarimo kamp i višak stvari tovarimo na konje. Krećemo uzbrdo planinarskom stazom ka našem budućem drugom kampu. Bilo je potrebno dobiti na visini i približiti se našem glavnom cilju ove akcije, vrhu Maja Jezerce. Bio je veoma topao i sparan dan i uspon je svima teško pao. Neposredno pre zgodnog mesta za šatore na jednom proplanku, nalazi se izvor i improvizovana kafana u šumi, gde je moguće dobiti kafu i osveženje, pa se ne mora baš sve tegliti gore. Posle tri sata hoda dolazimo do livade gde postavljamo kamp broj dva. Podižemo šatore, palimo vatru i do kasno u noć uživamo u čaju koji smo

napravili od lekovitog bilja koje se nalazi svuda okolo. Potkralo se tu i pokoje pivo.

Sledećeg jutra, vesela i odmorna ekipa kreće ka prevoju Qafa e Valbones, „vratima“ ka susednoj dolini. Posle prevoja, put se spušta neko vreme do početka doline Valbone, da bi posle toga staza skrenula levo ka padinama planine gde je bilo potrebno preći pomalo nezgodne strme travnate police. Uočavamo jednu novinu na stazi, ona je markirana u međuvremenu, ranije je to bilo hodanje sa puno improvizacija. Pratimo markaciju koja nam olakšava kretanje. Imamo još jednu olakšicu. Staza koju poznajem je nekada vodila pored podnožja vrha Maja Popluks, gde je posle toga postojao jedan duži problematični deo, jer je staza išla gornjom ivicom „levka“ od tvrdog, utabanog i klizavog stega, te je taj deo zahtevao oprez i oduzimao puno vremena pri hodanju. Takvih većih i manjih cirkova je bilo desetak. Nova markacija je zaobišla ovaj deo treka i odvela nas sa druge, sunčane strane planine, gde nije bilo snega i spojila nas na kraju na poznati deo staze. Ova staza je izuzetno atraktivna i vodi sve do podnožja grebena vrha Maja Jezerce. Na toj tački imate opet izbor i to da preko sipara odete na početak grebena i nastavite ka vrhu, ili da pratite i dalje markaciju koja vodi na jedan strmi stenoviti deo obezbeđen sajlom. Sajla je odavno u lošem stanju i drži se na svega nekoliko klinova (većina su odvaljeni). Posle malog dvoumljenja ipak idemo na sajlu, mada se treba penjati oprezno jer se ovaj deo staze, očigledno ne održava. Brzo se izlazi na greben sa kog se sve vreme pruža lep pogled na vrh do kojeg se stiže posle petnaestak minuta po krševitom i na momente uskom nožu. I na ovom delu je potreban oprez, stene su krušljive i nestabilne.

Maja Jezerce (2.694 mnv) je najviši vrh Prokletija i Dinarida. To je vrh za koji se treba potruditi, bilo da ga penjete iz Crne Gore ili Albanije, ali vredi svakog koraka i kapi znoja. Zimski usponi za Jezerce su uvek poseban izazov. Iz Crne Gore se penje iz doline Ropojane, a iz Albanije, direktno iz doline Valbone, do koje se, za razliku od doline Theti, može doći i zimi.

Naša grupa se umorna, ali zadovoljna i uz manje poteškoće sa zaostalim snegom na jednoj deonici, vratila u kamp do šest popodne. Sutradan ujutro smo spakovali šatore, a konji su već bili spremni za povratak u dolinu Theti. Posle planinarskog dela akcije, odmorili smo se dva dana na moru u Draču i u povratku kući posetili Skadar.

Nigde na Balkanu priroda nije ostavila takav upečatljiv trag kao na Prokletijama. Prokletije imaju izraženu strmu topografiju sa šiljastim vrhovima naročitu u središnjem i zapadnom delu i vidljive tragove delovanja glečera koji su tu nekada bili. Najveće reljefne visinske razlike od oko 1.800 metara nalaze se u dolinama Valbone, Grbaje, Ropojane i Crijevne. Iako neka istraživanja daju Prokletijama status zasebnog planinskog lanca, još uvek se smatraju najvišim delom Dinarskog područja, povezanim s Dinarskim planinskim lancem.

Prokletije su planine kojima ću se uvek rado vraćati. To je jedan od retkih planinskih lanaca u Evropi koji nije u potpunosti istražen.

TEKST I FOTO: JOVAN JARIĆ

Na vrhu Maja Jezerce

OLIMP

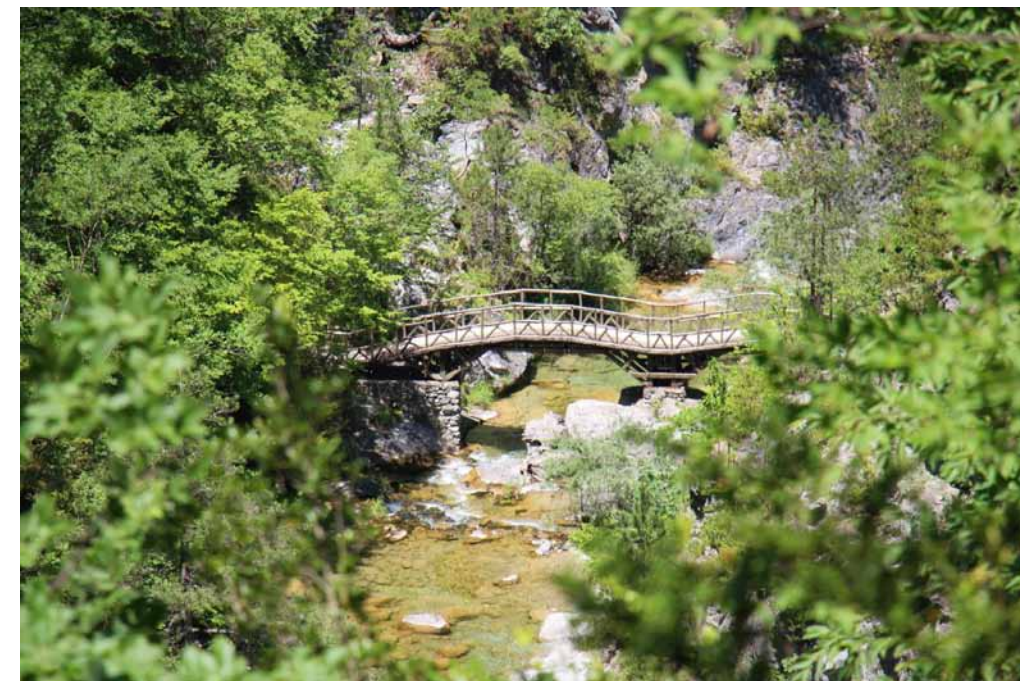
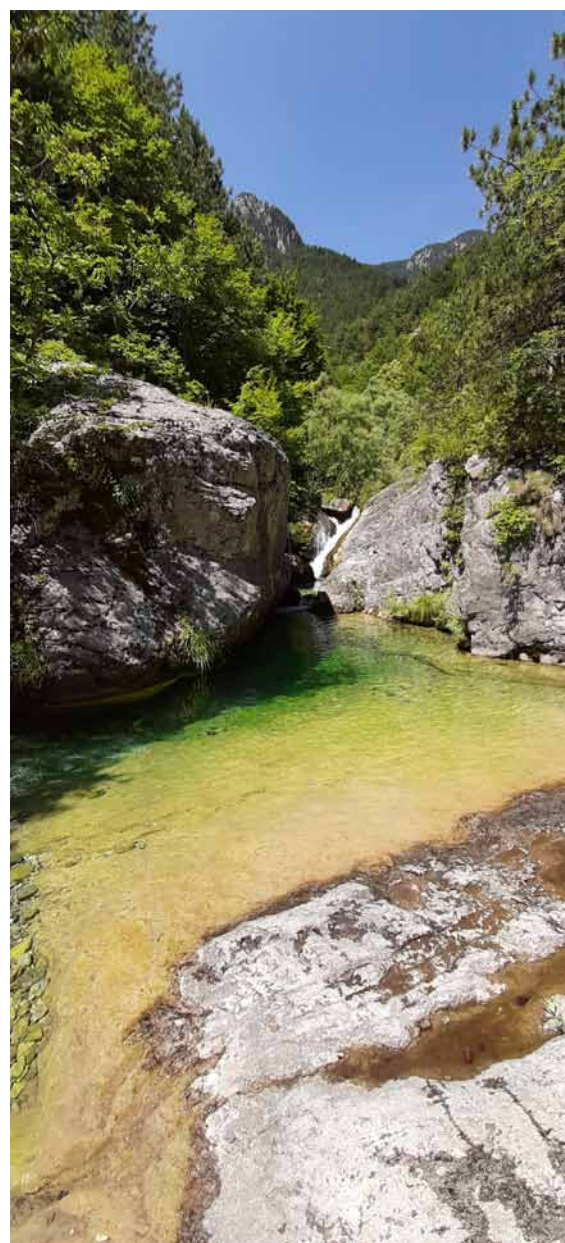
Još jedna uspešna
akcija beogradskog
PSK „Balkan“!
Pored iskusnih
planinara, ovaj put
su „planinu bogova“
pohodili i najmlađi...

Krenuli smo iz Beograda, a ekipu su činili članovi PSK „Balkan“, njihov podmladak - Nemanja Milosavljević (11) i Milica Kostić (12), te gosti iz Makedonije i Hrvatske. Nakon dosta dugog puta kroz Srbiju i Makedoniju, sve do Grčke, uputili smo se ka Litohoru, a dalje planiranim stazama prema programu. Ovo su kratke priče o uspehu svakog člana, uspehu celog tima, o velikom podvigu dva deteta koji su bez reči i uz vođstvo Milanke Arsić savladali same sebe i pokazali celoj grupi, ali i svim ostalim planinarima, šta su snaga volje i ljubavi prema planinama. Tu je i poneka lekcija o sreći, zadovoljstvu, o povremenom strahu, ali i poverenju, o autoritetu vodiča i poštovanju, o slozi i solidarnosti, o deljenju i brizi, ali najviše, ovo je priča o članovima „Balkan“ tima koji su popeli vrhove najpoznatije planine bogova – Olimp.

Vodiči na akciji bili su Milanka Arsić, Aleksandar Mijatović, Strahinja Marjanović.

LITOHORO, KANJON ENIPEAS - OLIMPIC BEACH/PARALIA

Litohoro je malo planinsko selo sa tradicionalnom grčkom atmosferom, smešten na 300 m nadmorske visine, u podnožju planine Olimp, sa koje se pruža prelep pogled na Egejsko more i brojna letovališta. U središtu sela je trg sa fontanom i malim rondom, Agios Nikolaos crkva sa zvonikom, iza koje je park sa spomenikom, letnja pozorišna scena i dečije igralište. U ovom mestašcu ima dosta kame-nih uličica i brojnih kapelica. U mestu se nalazi par kafića i restor-ana, ali i prodavnica sa sportskom i

planinarskom opremom.

Ono zbog čega je Lithoro popularna destinacija je planina Olimp. Odavde se tokom cele godine, skupljaju planinari iz celoga sveta, i kreću put Prionia (tačke na 1.100 m nadmorske visine) odakle kreće uspon na vrhove planine Olimp. Zbog toga, u celom mestu imate odličan izbor razne planinarske opreme i rekvizita za alpinizam. Za sve one koje žele da se popnu na visine preko 2.900 obavezna je ranija rezervacija smeštaja u planinarskom domu.

Međutim, ovaj put, krenulo se lakšim tempom i atraktivnom stazom - kanjonom reke Enipeas. Kanjon obiluje bujnom vegetacijom, a je voda je ledena i tako

primamljiva. Kako odmičemo od početka staze, tako sve češće nailazimo na drvene mostiće, koji upotpunjavaju ceo doživljaj. Nismo ih brojali, ali ih ima zaista mnogo, a svaki je drugačiji od onog prethodnog. Grci su se zaista potrudili da ovaj kanjon pretvore u mesto za opuštanje svih čula, u mesto gde nakratko zaboraviš onu vrevu grada i gde ostaneš samo u dodiru sa prirodom. A na stazi - ovaj put - nismo bili sami... Dok smo mi uživali u svakom deliću prirode, u toku je bio planinarski maraton - „Olimpus marathon“.

Ovaj maraton je jedinstvena manifestacija koja se svake godine održava na planini. Ruta oživljava hodočašće starih Grka na Olimp,

gde svake godine uzdižu čast i žrtvu Zevsu. Trka počinje u zoru, poslednje nedelje juna iz svetog grada Diona.

Budući da se kanjonom čas spuštamo, čas penjemo, to je ujedno bila i dobra vežba za jačanje mišića nogu pred akciju koju ćemo izvesti već sutradan, a to je odlazak do doma i uspon na vrh Stefani. Spuštajući se niz kanjon, pogledi su bili veličanstveni - svuda kamen i borovina, poneko listopadno drvo, cvrkuti raznih vrsta ptica... Bio je tu i pas koji je nosio planinarsko odelo sa flašicom vode... Slike se nižu - „Balkan“ uživa!

Nakon obilaska kanjona, opustili smo se na plažama Olympic Beacha

i Paralije. Naravno, neki nisu uspeali da odole, pa su i zaplivali u uzburkanom moru, jer - biti u Grčkoj a ne okupati se - nema smisla.

DAN DRUGI – STEFANI 2.909 MNV

Mirno jutro obećava su lep dan. Sada su planinarski rančevi i kompletna oprema spremni i čeka se polazak ka domu Apostoludis (2.700), odakle ćemo se uputiti ka vrhu Stefani.

Kako bi stigli do vrha, bilo je potrebno dosta fizičke, ali i psihičke spremnosti, jer je trebalo s punim rančevima, užarijom i kompletnom opremom savladati visinsku razliku od oko 2.050 m. Krenuli smo od Gortsie (1.070 m). Šumska staza zahtevala je od nas

dosta snage, ali uz savete i podršku vodiča čuvamo snagu i napredujemo bez žurbe.

Kako smo napredovali, vidici su se otvarali. Sa jedne strane videla se izuzetno gusta magla, a sa druge more obasjano suncem...

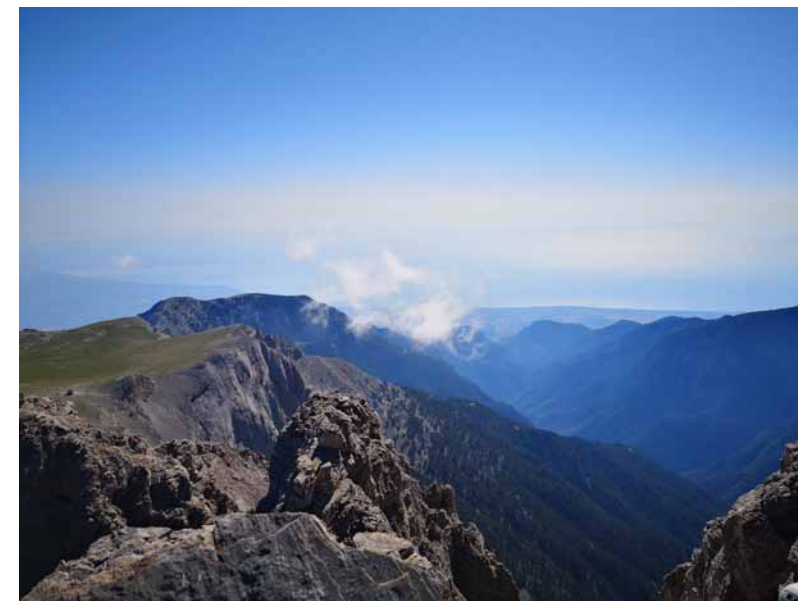
Ubrzo smo naišli na stenu sa sajlom i Milanka je odlučila da se svi oprobamo u penjanju. Bio je to lep način uda se uputimo u osnovne penjačke pojmove i tehniku. Mnogi su takve stvari već znali, ali nije na odmet ponavljati.

Stefani nam je bio sve bliži. I dok ga gledaš u daljini, ne možeš da poveruješ da ćeš se za samo nekoliko sati tamo stvoriti tamo i pobediti sve prepreke i strahove, i postaviti nove granice.

Do doma smo stigli oko 16 sati. Dom „Apostoludis“, kao poslednji planinarski dom u ovom području, nudi dobar smeštaj i obilje hrane i pića, a sve potrebne namirnice donose mazge. Obroci su zato za nijansu skuplji, ali treba nagraditi trud lokalaca i domaćina u domu.

Nakon odmora, usledile su pripreme za uspon. Zveckanje karabinera, podešavanje šlemova, zatezanje pojaseva. Milica i Nemanja pomalo su zbunjeni, uzbuđeni i uplašeni, ali vidi se, ipak spremni za pobjedu. Poveća grupa krenula je odlučno ka Stefaniju oko 17 sati. Vreme je bilo savršeno - poneki veliki oblak, koji se brzo rasformira u manje, sunce dovoljno jako da ugrije, a da ne prži, malo vetrića...

Na početku uspona, gledajući onaj veliki masiv ispred sebe, pitaš se gde si to došao. Milanka nas neiskusne upućuje i savetuje na šta treba dobro obratiti pažnju, kako se ponašati u slučaju odrona. Zamoljeni smo za saradnju i koncentraciju, tišinu takođe, jer sitnice nekad život znače. Stena na koju se penjemo je dosta krušljiva, te svaki kamenčić može da zasmeta, da napravi opasan odron. Trebalo je savladati oko 200 m visinske razlike na steni pod velikim nagibom. Gleda ona tebe, gledaš ti nju... Odmoriš na trenutak, pa krećeš dalje jer svaki korak otvara nove, spektakularnije vidike. Grupa se relativno brzo kretala. Stigli smo do onog dela kada je ispred tebe par naslaganog kamenja, a sa leve i desne strane - ambis. Deo koji

možeš da pređeš kao od šale... Ko ne može tako - ima mogućnost da sedne, pa natenane... Svako je imao tehniku za sebe.

Na sam vrh, budući da je gore malo mesta za toliku grupu, izašli smo iz dva puta. Milanka i Aleksandar Mijatović imali su razumevanja, strpljenja i savet za svakoga kome je trebala asistencija. Nemanja i Milica bili za primer svima.

Treba sići, a ne silazi ti se, jer bi još uvek da se diviš tom bogovskom pogledu. Ali, vreme je takvo da se začas može pogoršati, pa nema puno zadržavanja.

Idemo! Opet opasnost od odrona, opet opreznost, opet neizvesnost... I sve tako do podnožja. Adrenalin pri usponu, adrenalin pri spustu. Rizik u oba slučaja, ali iskustvo koje dobijete od nepro-

cenjivog je značaja.

I, tako, siđeš, osvrneš se i zapitaš: da li je moguće da si bio gore? Da, moguće je!

Odlazimo do doma, gde smo zaspali odmah posle večere...

DAN TREĆI - MITIKAS (2.918 MNV) – SKALA (2.866 MNV)

Rano je jutro. U domu „Apostoludis“ je sveže, a nečiji alarm je već zazvonio... Počinje jutarnja gužva - pakujemo se, punimo velike rančeve, neki već doručkuju, a drugi naručuju doručak iz doma... Vodiči se za jednim stolom dogovaraju oko planova za taj dan. Izgledaju konspirativno, kao da nam spremaju iznenađenje.

Iz doma smo krenuli, pozdravljajući se sa domaćinima

oko sedam sati. Oblaci su se spustili kako na koju stranu, vetar je duvao i malo nervirao. Činilo se da je hladnije nego prethodnog dana i sada je trebalo izvaditi one jakne sa dna ranca. Šlemovi su već bili na glavama, pa malo štite glavu. Tako ušuškani i spremni opet smo na istoj stazi ka Stefaniju, s planom da se u jednom trenutku odvojimo ka našem cilju. Opet, među prvima - Nemanja i Milica, mali junaci cele ove akcije. Milanka još jednom podseća na ono što je juče pričala, očekuje od nas da budemo pažljivi, koncentrisani i strpljivi, da imamo razumevanja, da sarađujemo.

I krenusmo ka vrhu... Onom čuvenom vrhu kojem ćemo se opet rado vratiti, ali sa manjom dozom straha, a još većom snagom i voljom. Mitikas je treći najviši vrh

Balkana. Na grčkom jeziku „mitikas“ znači „nos“, a moćni masiv Olimpa čine još i Skolio, Stefani i Skala, te više nižih vrhova.

Juče se uspon krušljivom i opasnom stenom činio opasnim, ali sada shvataš da je uspon ka Stefaniju daleko blaži od ovoga... Ali, možeš samo da se prepustiš izazovima i uživaš u trenutnu. Veliki rančevi otežavaju uspon i neko je pitao da li može da ga ostavi, pa „pokupi“ u povratku. Odgovor je bio da se ne vraćamo istim putem... Dakle, nagni se ka steni, dobro odmeri gde staješ i samo lagano. Još jedan metar si bliže vrhu... I tako ponovi još bezbroj puta...

Divimo s pogledima i biramo reči kojima bi opisali ono što vidimo i osećamo. Ali što smo

više penjali, tako su reči bile sve manje potrebne. I odjednom, kada ti uspon više nije težak, taman kada se navikneš i uđeš u štos - Milanka stoji ponosna sa jednim jednim komentatom i širokim osmehom: „Čestitam!“. Pitaš se šta te je snašlo, a ustvari ti si tu, na onom bogovskom mestu... Zastaneš, napraviš još par koraka i počneš da grliš svoju ekipu. Svi se radujemo, i oni umorniji i oni čili, i oni koji su to sve isto prošli i oni koji stoje tu po prvi put na 2.918. Kakav magičan broj! Oko nas pucaju vidici na sve strane. Mašemo Stefaniju sa ushićenjem. Nemanja i Milica skromno se smeškaju.

Skupismo snagu da ponovo stavimo rančeve i krenusmo dalje. Spuštanje - nimalo naivno. Gledaš gde da staneš, jer ako se oklizneš

letiš u provaliju ispod Mitikasa... Naši vodiči obezbedili su uže za lakši spust.

Izlazak na divnu Skalu od 2.866 metara nadmorske visine, i divan pogled na Skolio, nažalost, činili su da osetimo kako se bliži kraj ove akcije.

„Balkanci” su se uputili ka Prioniju 1.050 m, najviše tačke sela Litohoro, odakle ćemo krenuti kući. Trebalo je spustiti se, ukoliko je moguće, bez bolova u kolenima, a visinska razlika od oko 2.060 m nije baš obećavala lagan spus.

Spuštamo se drugom stranom planine, a Olimp uvek zna da iznenadi. Ispred nas, sa svih strana četinari, staza obasjana suncem i leptirići koji te prate u stopu. Pogled ka horizontu pada na more... Odjednom, nailazimo na gustu šumu i u njoj na druge planinare iz regiona. Pozdravljamo se sa njima, reč poneku razmenimo i nastavljamo... Ali noge sada već neposlušno rade. Neko pati jer stvarno ima blage bolove, neko jer mu se opet ide sve ispočetka... Kuća može još malo da sačeka, ali vozač je nestrpljiv.

Na polovini spusta pravimo predah u domu. Salata nas je sve okrepila pa kako bismo stigli u planirano vreme, nastavljamo dalje. Nedugo zatim, ugledasmo široki parking i tamo naš autobus. Sve je spremno samo mi nismo još uvek spremni da se pozdravimo i zahvalimo Olimpu na svemu. Ali, tu je naš Zoran Živanović da nas na to podseti uzviknuvši: „Polazimo, narode!”

Sedimo tako u busu dok se nismo spustili na autoput. Svi nešto šušćaju, nameštaju, premeštaju, ustvari izbegavaju da još jednom bace pogled na ono gde su bili, jer ne žele da se odvoje od stena. Tišina je prekinuta sa komentarom: „Majstore, može li ta muzika!”

U Beograd smo stigli u ranim jutarnjim satima. Kada smo se probudili, umesto planinsko-morskog vazduha i veličanstvenog Olimpa dočekala nas je zapara, vrela, zvuk sirena nervoznih vozača i, naravno - surova realnost.

LELICA - PSK „BALKAN”

ŽIARSKA DOLINA

Planinarska Meka Zapadnih Tatri

Tajnovitost Zapadnih Tatri potaklo je planinare kragujevačkog PD „Žeželj“ da se zapute ka severu...

Planinski venac Karata proteže se stotinama kilometara kroz šest država. Menjajući pravac nekoliko puta, ovaj dugi planinski sistem nalikuje stonogi koja želi da zauzme što više prostora na karti Evrope. Moglo bi se reći da masiv počinje od našeg Rt-nja, da strema ka severu i nestaje iza njenog centralnog dela u Rumuniji. Širi se preko mitskog zavičaja Praslovena na severozapadu Ukrajine, sve do južne Poljske i severne granice Slovačke.

Zapadne Tatre su najzapadniji visokogorski deo Karata. Krševiti venac je granica između Slovačke i Poljske. Slovački deo planine se može pohvaliti sa čak dvadeset vrhova čija visina prelazi 2.000 metara nad

morem. Najviši vrh je Bistra – 2.248 m, a planinu krase i nekoliko gorkih jezera.

Tajnovitost Zapadnih Tatri i skrajnutost u odnosu na poznatije Visoke Tatre, potaklo je planinare PD „Žeželj“ da se zapute ka severu. Kragujevčani su sredinom juna krenuli preko Panonske ravnice u središte Liptovske kotline, pitomo selo Liptovski Trnovec na obali Liptovskog jezera. Skromni apartmani podignuti između šljivara, njiva i livada poslužili su planinarima kao odlična baza za trodnevni visokogorski pohod.

Zapadne Tatre dugačke su više od 40 km. Centralni venac planine usmeren je pravcem zapad-istok. Ka jugu se pruža nekoliko bočnih grebena koji po visini ne zaostaju za vrhovima glavnog venca. Dva dominantna bočna grebena formiraju usku dolinu koja je po obližnjem selu Žiar dobila naziv.

Žiarska dolina je senovita klisura (dužine oko 7 km i širine 0,4 – 0,8 km) za koju se može reći da je srce

Zapadnih Tatri. Dolinom protiče reka Smrečanka, koja je skoro potpuno sakrivena gorostasnim stablima četinarara. Gotovo svi planinarski usponi započinju sa parkinga na najnižoj koti doline, lokalitetu Žiarska Usta, na 885 m nadmorske visine. Info-tabla obaveštava posetioca da je dolina sastavni deo Nacionalnog parka i da se treba držati strogih ekoloških pravila.

Kroz dolinu se pruža uski asfaltni put dužine 5,2 km. Završava se na 1.286 m nadmorske visine, ispred planinarskog doma Žiarska Hata (1.320 m). Dom je jedini objekat na čitavom slovačkom delu Zapadnih Tatri koji je podignut iznad 1.200 m. Otvoren je prvi put 1939. godine i do danas je nekoliko puta rekonstruisan. U toku Drugog svetskog rata služio je kao borbeni štab lokalnim partizanima. Najviše je devastiran tokom borbe 1944. godine. Poslednji put dom je rekonstruisan 2006. godine. Danas je kapacitet Žiarske Hate četrdeset ležajeva, u dvo-tro-

čvorokrevetnim sobama. Dom je otvoren 365 dana u godini, recepcija prima goste od 7 do 22 sata, a restoran radi od 7 do 19 sati. Hata je karakteristična i po prostranoj troetažnoj terasi koja je idealna za odmor nakon napornih uspona.

Trasa od Žiarskih usta do doma je obeležena plavim markacijama. Potrebno je pešačiti oko 75 minuta asfaltom koji vijuga kroz šumu smreke. Drugi deo trase do doma je pregledniji, a tek izlaskom na 1.100 m ukazuju se vidici na prirodni amfiteatar koji formiraju strmi obronci vrhova.

Trasa do doma je pre deset godina bila gotovo u potpunosti šumovita. Velika snežna lavina od 25. marta 2009. godine promenila je u potpunosti izgled doline. Stručnjaci sa Mendelovog univerziteta u Brnu su merenjima ustanovili da je snežna površina koja se tada pokrenula iznosila 28 hektara (oko 47 fudbalskih terena), da je nanos snega koji je lavinom nanet u dolinu iznosio na pojedinim mestima preko 20 m, te

da se zapremina lavinoznog snežnog nanosa može slikovito predstaviti kao stub čija je osnova veličine fudbalskog igrališta, a visina 370 m (radi upoređivanja to je za 50 m više od Ajfelovog tornja). Kada su merenja predstavljena u javnosti bilo je jasno da je lavina u Žiarskoj dolini najveća ikada zabeležena lavina na prostorima Slovačke. Iza ove jedinstvene nepogode ostalo je mnogo uništene šume, te je danas poslednjih dva kilometra trase do doma gotovo potpuno ogoljeno.

Od Žiarske Hate postoje dve planinarske staze. Markacija koja je zelene boje vodi najvišim delom doline do Žiarskog Sedla (1.917 m). Potrebno vreme za uspon do sedla iznosi oko dva sata. Dok se uspinje ka vrhovima staza prelazi preko brojnih brzaka, koji se sa svih strana strmim vododerinama sakupljaju formirajući ledenu Smrčanku. Neposredno ispred sedla nalazi se malo ledničko jezero – Žiarsko Pleso (1.860 m).

Žiarsko sedlo je vidikovac i raskrsnica sa koje se po prvi put može videti nastavak masiva Zapadnih Tatri. U Prvom planu, u pravcu istoka je markantni vrh Jakubina, a u drugom i najviši vrh Bistra. Iza Bistre, na horizontu se uočavaju obrisi Visokih Tatri; vrhovi Krivanj,

Risi i grupa najviših vrhova Karpata - tzv. Štitova.

Raskrsnica na Žiarskom sedlu omogućava da se pređe u susednu Jamnicku dolinu. Ta trasa od samog sedla počinje da se spušta ka istoku. Druga trasa (crvena markacija) se strmo penje ka vrhu Plačlivo (Plačlivi Rohač) visine 2.125 m. Vreme koje je potrebno za uspon od sedla do vrha je oko 30 minuta. Vrh Plačlivi Rohač nalazi se na granici Slovačke i Poljske. Neposredno pred vrhom odvaja se jedna uska staza ka eksponiranom vrhu Ostri Rohač (2.088 m). Potrebno je oko 45 minuta da se od pomenute raskrsnice izađe do najviše stene Ostog Rohača, a od ovog vrha još oko 90 minuta do vrha Volovec (2.063 m), koji ima najbolji vidik ka dolinama koje pripadaju poljskom delu Zapadnih Tatri. Treba napomenuti da silazak sa Ostrog Rohača ka Volovecu ima par vrletnih deonica na kojima su fiksirani pomoćni lanci.

Treća staza (žuta markacija) od raskrsnice na Žiarskom sedlu vodi na najviši vrh nad Žiarskom dolinom - Baranec. Potrebno je oko dva sata pešačenja od raskrsnice do kote 2.185 m. Baranec je treći vrh po visini Zapadnih Tatri, a karakterističan je po visokom betonskom stubu sa grbom Slovačke. Pogled ka svim stranama je sa njega veoma lep. Sa Baraneca se može

videti celokupna opisana trasa od Žiarskog doma, deo Jamnicke doline, svi visoki vrhovi Zapadnih Tatri i gotovo cela Liptovska kotlina sa velikom plavom površinom Liptovskog jezera.

Povratak do parkinga Žiarska Usta može se izvesti daljim praćenjem žute markacije; suprotnom padinom vrha Baranec od pravca kojim smo se popeli. Trasa vodi preko vrha Holi. Slede padine sa mnoštvom bora kivulja, a zatim prolazak kroz gustu šumu smreke. Potrebno vreme za silazak od Baraneca do parkinga iznosi oko tri sata. Cela navedena kružna trasa sa startom i ciljem na parkingu Žiarska Usta je dužine 18 km, a vremenski je potrebno oko 8,5 sati pešačenja.

Navedena trasa se može preći i u suprotnom smeru. Najveća razlika se odnosi na činjenicu da je uspon od ulaza u Nacionalni park do Baraneca konstantan, zbog čega se za četiri sata pešačenja savlađuje preko 1.300 m visinske razlike. Uspion preko Žiarskog sedla je duži, ali manje strm. Pomenuta staza je jedina bezbedna trasa uspona na Baranec u toku zime. Planinarenje po snegu se može tada izvoditi sa krpljama ili skijama.

Druga planinarska staza od Žiarskog doma je

usmerena ka vrhovima koji se nalaze naspram Baraneca. Ova trasa je obeležena crvenom markacijom. Stazom se prvo obilazi Šarafiov vodopad (desetak minuta udaljen od doma). Sledi dugačak, serpentiniski uspon do Jeloveckog sedla (1.858 m) i zatim nastavak glavnim grebenom preko Jelovečke Kope do vrha Prislop (2.142 m). Pred vrhom nas je dočeka jedan radoznali mrmot. Činjenica da se nije uplašio pružila nam je dovoljno vremena da ga fotografišemo. Na Prislopu se već može uživati u impresivnim vidicima: na Žiarsku i susednu Jelovecku dolinu, obližnji stenoviti vrh Banjиков i udaljene Bjele Skali (1.316 m) koje veoma podsećaju na durmitorsku Crvenu gredu.

Sa Prislopa je potrebno 30 minuta kratkog spusta i uspona da bi se osvojio četvrti vrh po visini Banjиков – 2.178m. Sa Banjikova trasa postaje ekstremno vrletna i konačno slede adrenalinske deonice, traverze i stenoviti kamini, ambisi i uglačani oštri prevoji. Do sedla koje odvaja Banjиков od vrha Hrubá Kopa postoji nekoliko deonica na kojima su postavljeni lanci kao pomoćno sredstvo planinarima za uspešan prolazak.

Sledi uspon na vrh Hrubá Kopa (2.166 m) koji je odličan predah od eksponiranih delova staze. Na ovom „pitomom“ visu treba duže odmoriti, jer nas

nakon kratkog silaska očekuje novi adrelanski uspon na tri slična stenovita visa koja nose naziv Tri Kopi.

Navedeni vrhovi predstavljaju granicu između Slovačke i Poljske. Silaskom do prevoja Smutno Sedlo (1.962 m) stiže se na novu raskrsnicu staza. Jedna široka staza vodi ka Žiarskom domu. Naspram ove staze postoji markacija koja vodi planinare u susednu dolinu na teritoriji Poljske; do nekoliko jezera – gor-skih očiju koja zajedno nose naziv Rohačka Plesa. Nastavak uspona graničnim grebenom nije više vrletan, te se uz blagi uspon od oko 45 minuta stiže do vrha Plačlivo, koji je ranije opisan.

Nakon opisanih staza vreme je za rekapitulaciju utisaka. Zapadne Tatre samo po visini zaostaju za Visokim Tatrama. Usponi iz Žiarske doline su raznovrsni i svakom planinaru mogu pružiti nekoliko trasa koje se razlikuju po zahtevnosti i dužini. Ako se još uvek dvoumite neka Vam velika želja kragujevačkih planinara da ponovo posete Tatre bude podstrek da obiđete najzapadniji deo Karpata. Vedro!

NEMANJA REBIĆ

4 ELEMENTS

Multištafetno takmičenje - „4 elements“
održano je 6. jula na potezu Rtanj -
Bovansko jezero...

Najveće multištafetno takmičenje na otvorenom – „4 elements” održano je 6. jula na području opštine Boljevac i Sokobanja. Po šesti put u Srbiji manifestacija je okupila sedam timova iz Slovenije i Srbije. Trka se realizovala kroz pet sportova sledećim redosledom: nebesko trčanje (distanca od 9 km sa 1.000 m uspona), paraglajding (17 km preleta), plivanje (3,8 km Ironman distanca), kajak (10 km), mauntinbajking (33 km sa 1.200 m uspona).

Za razliku od prošle godine, učesnike je dočekalo lepo vreme i posle duže vremena konačno smo mogli videti i pilote na nebu.

Prvo su startovali nebeski trkači u 9,30, od sela Rtanj (hotel „Ramonda”) do vrha Šiljak. Pobedu odnosi Jošt Lapajne iz Slovenije, mešoviti tim – „Peti element” koji stiže na vrh Šiljak za neverovatnih 48 minuta. Nakon aktivacije elementa vazduha dešava se zanimljiva borba na nebu gde direktno na Bovanjsko jezero sleće Željko Ovuka iz „Revita” tima, iako je sa Rtnja poleteo drugi. To je prvi put od nastanka trke da piloti konačno slete na jezero. Željko Ovuka iz „Revita” tima je imao i najbolje vreme preleta - 62 minuta. Dok treba napomenuti da je dolet na jezero uspelo da realizuje još samo dva pilota dok su ostali morali da dotrče poslednjih par kilometara do jezera.

Aktivacija elementa vode donosi opet prednost ekipi „Revita” i prvo mesto u disciplini plivanje os-

vaja Nikola Ratkov, sa vremenom 43 minuta i 11 sekundi. Najbolji na kajaku je bio Nikola Levnaić iz tima „Specijalne brigade” sa vremenom od 47 minuta i 44 sekunde. Na poslednjoj štafeti, mauntinbajker Ivan Jovanović iz Kraljeva odnosi pobedu kao i prošle godine za 1 sat, 45 minuta za tim „Specijalne brigade” i time ozbiljno smanjuje prednost tima „Revita”, zbog čega su svi uzbuđeno čekali na cilju kod hotela „Ramonda”, budući da je jedan gumi-defekt mogao da donese preokret u poslednjim minutima trke.

Prvo mesto među timovima odnosi tim „Revita” sa vremenom 5 sati 22 minuta i 1 sekundom, drugi tim

na postolju „Specijalna brigade” sa zaostatkom od nepunih 6 minuta a treći tim „Peti element” sa vremenom 7 sati 5 minuta 8 sekundi.

Ove godine organizacija je dodelila nagradu i za četvrti tim, „Šiljak” tim iz lokala koji je pravo iznenađenje ovog izdanja. Pored navedenih timova, samo je još ženski mix tim „Watts” uspeo da završi trku.

Pobednički tim, „Revita” činili su Kristijan Stošić - trčanje, Nikola Ratkov - plivanje, Sreten Biljić - kajak, Aleksa Marić - mauntinbajk i Željko Ovuka - paraglajding.

Treba napomenuti da trke ovakvog tipa postoje još samo u Italiji i Francuskoj. Dok je prva edicija ove trke kod nas realizovana 2011. godine.

Organizator zahvaljuje svima koji su učestvovali i podržali ovu vanserijsku trku i time doprineli da u što boljem svetlu predstavimo aktivan turizam Srbije a posebno Rtanj kao vrhunsku lokaciju. Veliko hvala hotelu „Ramonda”, kompaniji Mozart, Boljevcu, Turističkoj organizaciji Sokobanje, Eko Step Pelet, Eko Step Tojs, Gradina Zemun, Top cap kao i mnogobrojnim volonterima bez čije pomoći ova trka nikad ne bi uspeła. ■

JADOVNIK ultramaraton

*Najizazovnije
izdanje Jadovničkog
ultramaratona održano
od održana od 12. do
14. jula...*

Prijepolje je po peti put bilo domaćin najzanimljivije planinske trke zapadne Srbije. Sportska manifestacija koja na najbolji način promoviše aktivan turizam limskog kraja održana od 12. do 14. jula na planini Jadovnik, oborila je sve rekorde. Broj od preko 200 takmičara iz osam zemalja, govori da ova manifestacija raste iz godine u godinu. Staze dužine 22, 53 i 73 km dočekale su takmičare i pokazale im svu čud ovog kraja. Trkači na najkraćoj distanci nisu imali problema sa vremenskim neprilikama, dok su „ultraši“ imali loše vreme, grmljavinu, grad i nagli pad temperature.

Samim tim to je bio i veliki izazov za organizaciju, na prvom mestu za lokalni klub „Fijulj“ koji je bio na visini zadatka. Takmičari su pokazali veliki takmičarski duh, solidarnost na stazi i želju da završe trku. Jadovnik je pokazao da se mora poštovati. Divlja, nepredvidiva i opasna priroda koja postavlja pravila.

Na trci od 22 km je bio foto finiš u muškoj konkurenciji, prvi se na cilju u centru Prijepolja pojavio lokalni trkač Antonije Kijanović sa vremenom od 1 sata, 48 minuta i 32 sekunde, drugoplasirani je bio Marko Popin sa 4 sekunde zaostatka, dok je trećeplasirani Aleksandar Štajfer bio samo sekund iza Popina. Najbolje rezultate u ženskoj konkurenciji zabeležila je Tatjana Jovanović, sa vremenom od 2 sata i 14 minuta. Drugo mesto

zauzela je Olivera Milić, sa vremenom od 2 sata i 20 minuta, dok je trećeplasiranoj Nataši Mijajlović bilo potrebno 2 sata i 24 minuta da stigne do cilja.

Na najlepšoj (i najekstremnijoj) trkačkoj stazi, na distanci od 53 km, koja je od manastira Mileševe vodila kroz kanjon, nazad do centra, gde se nalazio cilj svih trka, najbrži je i to ubedljivo bio Dušan Bazić, trenutno vodeći u okviru Srpske skajraning lige, sa vremenom od 6 sati i 35 minuta. Treba posebno napomenuti da iza njega ne dolazi drugi muškarac već prva žena - Miluša Bošković iz Kotora, sa sjajnim vremenom od 7 sati i 33 minuta. Nakon nje stiže drugoplasirani, Milijan Dimitrijević sa 14 minuta zaostatka i trećeplasirani Predrag Zlatković, koji je stazu prošao za 7 sati i 50 minuta.

Drugoplasirana na ekstremnoj stazi u ženskoj konkurenciji bila je Nela Lazarević sa vremenom od 8 sati i 46 minuta. Treće mesto zauzela je Ana Lukić sa vremenom od 8 sati i 51 minutom.

Prava avantura bila je staza na 73 km, iako je dosta lakša od trke na 53 km nije bilo nimalo lako obzirom da je išla preko najviših delova Jadovnika. Konstantis Biktmirov iz Litvanije, kao najbrži, istrčao je ovu stazu za sjajnih 7 sati i 38 minuta. Nakon njega je kroz cilj prošao Duško Momić, sa zaostatkom od 20 minuta, dok je treće mesto podeljeno između Zorana Markovića i Živka Tomića, koji su dobar deo staze prošli zajedno. Njihovo vreme je 8 sati i 55 minuta.

Najbrža žena na ovoj distanci bila je Žudana Đokić sa vremenom od 11 sati i 25 minuta. Drugo mesto nakon 11 sati i 36 minuta zauzela je Kristina Radović, dok je treća na cilj stigla Sandra Trojanović za 11 sati i 52 minuta.

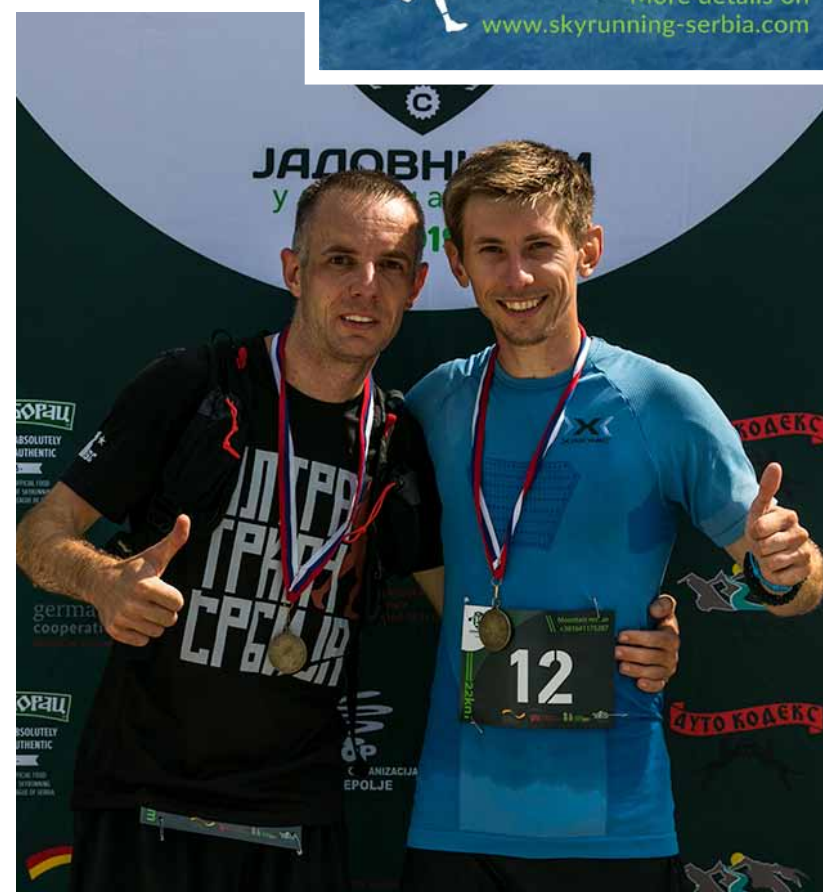
Ovogodišnje izdanje je puno izazova i uzbuđenja za sve učesnike. Konkurencija je bila najbolja do sad. Uprkos teškim vremenskim uslovima i zahtevnim terenima svi takmičari su bezbedno završili trku.

Trka je takođe realizovana u okviru projekta „U eko trku se uključi - o zaštiti životne sredine nauči!“ u saradnji sa FEA – Inicijativa za

šumarstvo i životnu sredinu.

Kao izuzetan događaj za razvoj turizma zapadne Srbije, manifestacije je dobila podršku i Ministarstva ekologije i zaštite životne sredine Republike Srbije, kao i Turističke organizacije Prijepolje, SWG - GIZ organizacije. Značaj ove manifestacije prepoznali su još i kompanija Zlatiborac (zvanična hra-

na skajraning lige Srbije), prevoznik Auto Kodeks i Voda Vrnjci. Skyrunning asocijacija Srbije, Udruženje građana „Jadovnik“ i Klub ekstremnih sportova „Fijulj“ iz Prijepolja kao organizatori se zahvaljuju svima koji su učestvovali i pomogli u organizaciji ovog događaja, a na prvom mestu mnogobrojnim volonterima i divnim domaćinima ovog kraja. ■

Prva nebeska trka NA SINJAJEVINI

Uprkos najavi da će biti paklena
vrućina, organizatore je iznenadio
broj učesnika - na startu je bilo više
od 170 takmičara iz 11 zemalja...

Mojkovac je po prvi put bio domaćin planinskog maratona u formatu skaj rejs. Sportska manifestacija koja na najbolji način promoviše aktivan turizam ovog kraja održana je 10. avgusta na planini koja je manje poznata planinskih trkačima. Uprkos najavi da će biti paklena vrućina, organizatore je iznenadio broj od preko 170 takmičara na startu iz 11 zemalja, to govori da ova manifestacija ima ozbiljan potencijal. Staza dužine 32 km sa 2.000 m uspona dočekala je takmičare bez oblačka ali u punom sjaju sa neverovatnim vidikovcima i surovim reljefom.

Samim tim to je bio i veliki izazov za organizaciju, okrepe su morale imati duplo više vode a naknadno je ubačen još jedan punkt pred kraj sa vodom. Takmičari su pokazali da u jednoj trci možemo imati sve. Od ozbiljne

dehidracije, upornosti, borbe do cilja.

Sinjajevina je divlja, nezgodnog terena i zahteva ozbiljnu pripremu. Svakako nije za početnike i predstavlja svetski nivo. Nakon pet sezona ovo je 34 trka skajraning asocijacije i ekipa je naravno bila na visini zadatka.

Prvi se na cilju u hotelu Gacka pojavio duo iz Hrvatske, Danijel Krstulović Opara i Sanjin Vučan sa sjajnim vremenom od 3 sata, 53 minuta i 23 sekunde, drugoplasirani je bio Čarli Šarp iz Britanije sa 5 minuta zaostatka, dok je trećeplasirani Nikola Ilić iz Srbije stazu prešao za 4 sata i 2 minuta. Najbolje rezultate u ženskoj konkurenciji zabeležila je Eva Tušar Suhadolc iz Slovenije, sa vremenom od 4 sata i 8 minuta. Treba napomenuti da je ovo sedmo mesto u muškoj konkurenciji, fantastičan rezultat. Drugo mesto zauzela je Snežana Đurić iz Srbije, sa vre-

menom od 4 sata i 55 minuta, dok je trećeplasiranoj Neli Lazarević iz Niša bilo potrebno 5 sati i 9 minuta da stigne do cilja.

Ovogodišnji prvenac je doneo puno izazova i uzbuđenja za sve učesnike. Konkurencija je bila jedna od najboljih do sad. Uprkos teškim vremenskim uslovima i zahtevnim terenima svi takmičari su bezbedno završili trku, što je najbitnije za ovakve manifestacije.

Skyrunning asocijacija Srbije, grad Mojkovac i TO Mojkovac kao organizatori se zahvaljuju svima koji su učestvovali i pomogli u organizaciji ovog događaja, a na prvom mestu mnogobrojnim volonterima i divnim domaćinima ovog kraja.

Posebna zahvalnost ide kompaniji Zlatiborac i hotelu Gacka (Imanje Rakočević) kao i agenciji North tour. ■

AVALA NIGHT SKYTRAIL / BEOGRAD ✓

23.02. (11 km 520 D+)

ULTRA TRAIL STARA PLANINA / KNJAŽEVAC ✓

31.05-02.06. (36, 57, 94 & 130 km)

www.ultrakleka.com *UTMB points

JADOVNIČKI ULTRAMARATHON / PRIJEPOLJE ✓

13.07. (22, 53 & 73 km) *UTMB points

SINJAVINA SKYRACE / MOJKOVAC ✓

10.08. (33 km 2.000 D+) *UTMB points

GOČ SKYRACE & ŽELJIN SKYULTRA / KRALJEVO ○

07.09. (30 km 2.000 D+ & 67 km 4.250 D+) *UTMB points

SOKOLOV PUT SKYMASTER / NIŠKA BANJA ○

05.10. (22km 2.200 D+)

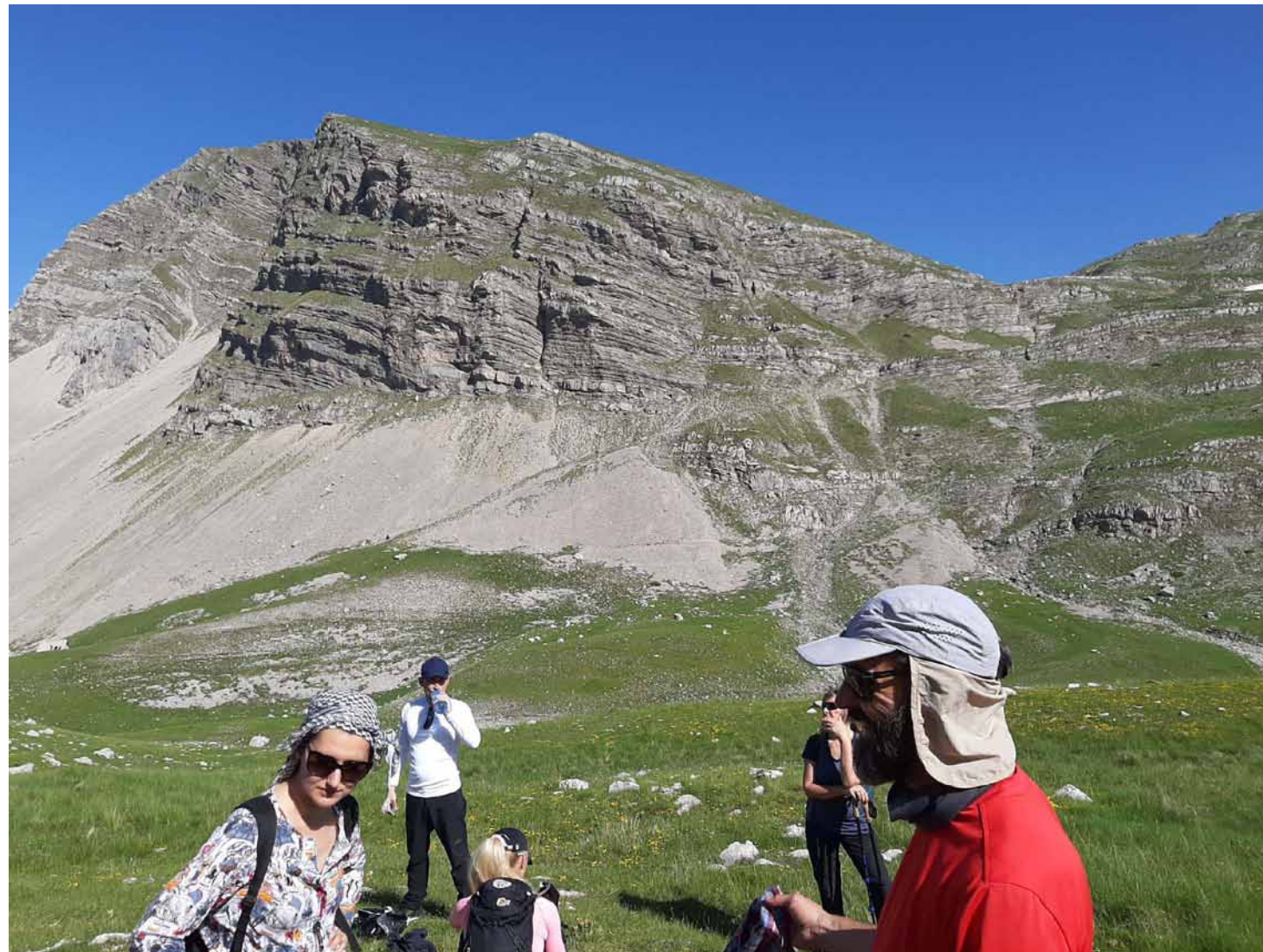
SKYRUNNING
SERBIA 2019
CALENDAR

More details on
www.skyrunning-serbia.com

MORAČKE PLANINE i kanjon reke Mrtvice

Planinari iz više gradova u Srbiji krenuli su
put Moračkih planina, na planinarenje
i, za mnoge, veoma emotivno putovanje...

Ono kad zapališ iz grada u četvrtak uveče, zajedno sa još nekolicinom istomišljenika, jer treba s vremena na vreme isprati gradske glave zelenilom i netaknutom prirodom negde usred neke nedodije, najčešće mile naše Crne Gore... Veći deo družine se ukrcao u Beogradu.

Putujemo noću i bez većih kašnjenja stižemo u Nikšić, taman na vreme na jutarnju kafu. Doduše slatku, iz aparata, negde na usputnoj pumpi, ali biranja nema. Čeka nas neka nedodija bez struje, sa malo vode, bez tuša, ali sa krovom nad glavom. Nekima šatorski krov, nekima zidani.

Dostupnost mobilne telefonije minus beskonačno i potajno se radujem tome. Neki ipak ne veruju da tamo negde gde idemo neće biti signala, pa se stidljivo šalimo na tu temu jer se ne poznajemo još dovoljno. Neke vidim prvi put, a neki su mi poznati sa ranijih tura. Ovog puta glavni deo moje ekipe me je ostavio samu, ali me je njihov duh telepatiski bodrio kada mi je bilo najteže. Najviše mi je nedostajala Čubrilovićeva pesma, negde tamo među oblacima dok sam se sladila slanoćom svog znoja.

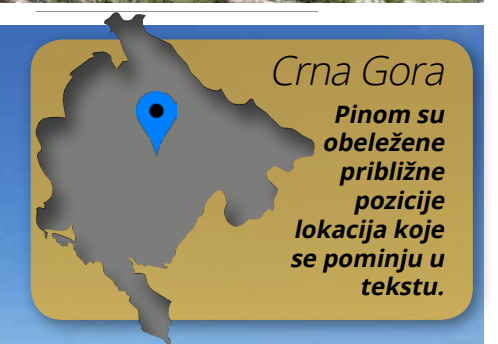
Da se vratimo na stazu...

Od Nikšića se penjemo ka Kapetanovom jezeru koje

se nalazi na 1.600 mnnv. No poslednjih pet kilometara makadama ostavljamo za kasnije. Direktno iz autobusa, posle neprospavane noći, okrepljeni kafom i ponekim zalogajem iz ranca, krećemo u avanturu zvanu Veliki Žurim i Mali Žurim.

Ispred nas mirisne livade prekrivene veselim prolećnim bojama. Mirisi te odmah opiju i razbude. Sa naše desne strane stenoviti vrhovi Malog Žurima mame, ali plan je ipak da prvo posetimo njegovog velikog brata. Vrlo brzo iz livadskog pejzaža prelazimo na sipar i kamen. Naizmenično treniramo stopala tako što ih prvo mazimo mekanim tepisima zelenih livada, a onda ih jačamo skakanjem po stenama. Planovi se nižu i naše oči se napajaju bajkovitim prizorima svuda oko nas. Po neka krpa snega, pored koje prolazimo samo nas podseća na rogovatnost ovog krajolika i oštre zube koje sigurno kezi preko zime. Boje poljskog cveća su nestvarne u svom intenzitetu i zovu na fotografisanje. Mone bi sigurno uživao ovde.

Penjemo vrh od 2.035 m bez ikakvih problema. Nagradu primamo, kao i svaki put - oberučke. Grlimo dušom i telom sve ono što nas okružuje. Hranimo se lepotom koja plove oko nas i prepuštamo se opijeni viškom kiseonika u našim venama i nestvarnim prede-

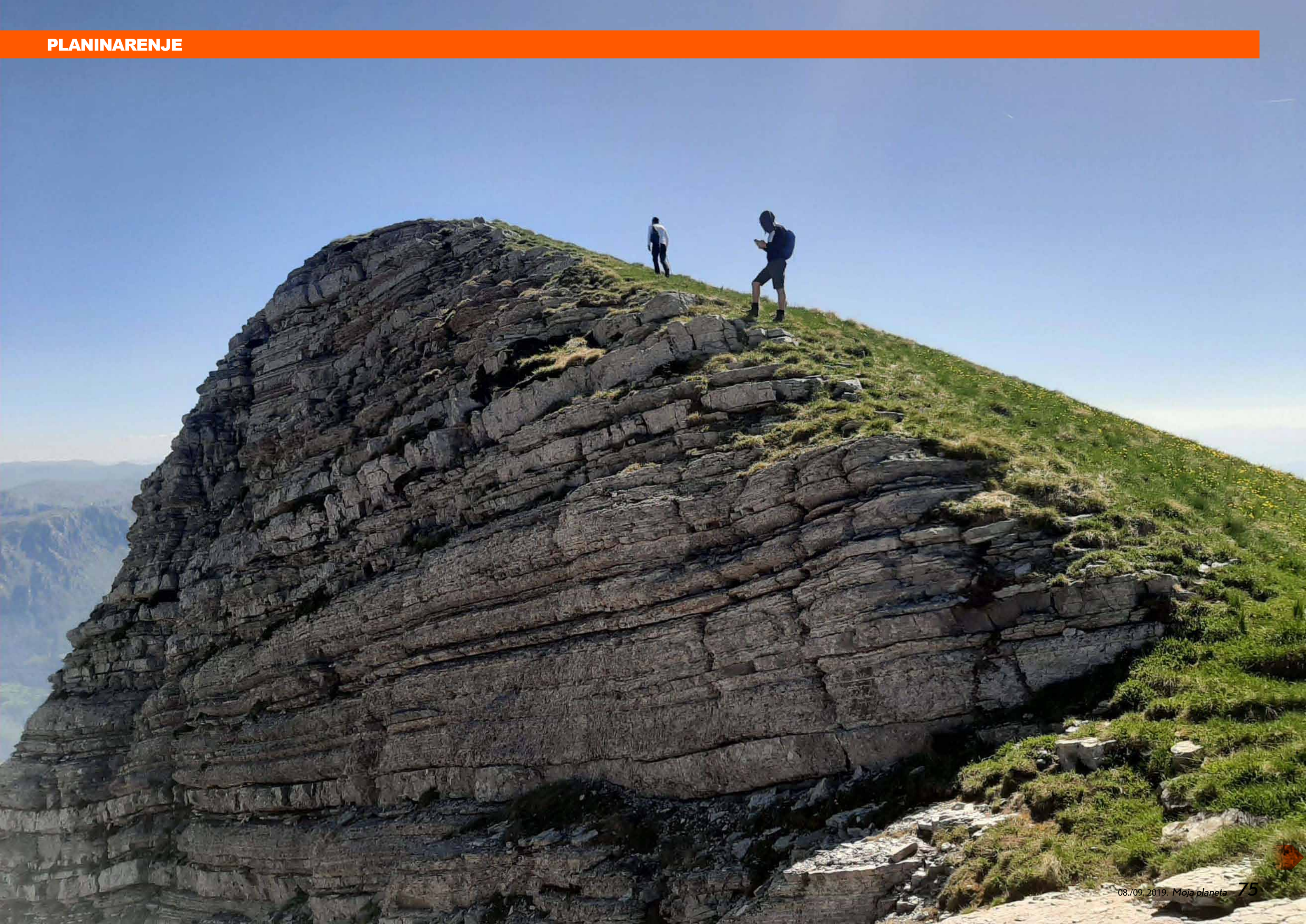
lima u našim očima.

Posle malog predaha, lagano krećemo ka interesantnijem i malo zahtevnijem mlađem bratu. Sunce nam prži vratove, pa blagonaklono gledamo na po neki oblačić iznad nas. Malo hukćemo i zastajkujemo, ali ne odustajemo. Umor nas polako savladava, ali se ne predajemo.

Opet red livada, red mirisnog cveća, red snežnih krpa

i red stena, sve u horu sa malečnim žabama. I krajnji uspon preko stena. Malo veranja, malo pomaganja, malo zapomaganja i malo smeha, sve u svemu uspešan izlazak na Mali Žurim 1.965 mnnv.

U spustu niz sipar, na neki volšeban način, gubimo dve nam drage osobe. One su umesto desno, otišle levo jer im nije bilo dosta šetnje, pa su rešile da istraže i treći način silaska sa planine. Posle nekoliko dozivanja

pištaljkom, uočavamo ih na padinama sa suprotne strane i sačekujemo ih u podnožju da bismo zajedno nastavili silazak do kombija. Tu bi Agata ili Šerlok mogli napraviti još nekolicinu zapleta i još više rešenja, ali mi ćemo ostati na ovome. Doduše moram da pomenem još jedan par koji je brzinski odlučio da ih traži sa druge strane planine, pa je nestao u vidu lastinog repa. Srećom, samo nakratko.

Prelazimo 9,5 km i visinsku razliku od 650 m.

Sve u svemu, družina Smogovaca se našla i nastavila svoje putešestvije. I da napomenem: nismo imali samo jednu Dunju, nego čak dve. Srećom, otrovnih zmija, nula!

Uz pratnju orkestra kavkaskih ovčara, nekih vezanih, a nekih ne, srećno smo se spustili do mesta polaska.

Put nastavljamo ka Kapetanovom jezeru. Smeštamo se u domaćinstvu Minić. Neki u šatorima, neki tu kod domaćina, a neki u kolibi iznad jezera, zvanog Plavi horizont. Tu je i Don, veliki umiljati ovčar koji će nas čuvati narednih dana.

Ledena jezerska voda peva svoju pesmu poput sirene i većina nas joj se nije mogla odupreti. Osveženi i razbuđeni, probuđenih apetita gutamo čuveni crnogorski mak posle kog bismo opet mogli da trčkaramo ka

vrhovima, no uživamo u odsjaju planinskih vrhova što se prelamaju u bistroj jezerskoj vodi, i bivstvovanju na ovakvom jednom mestu. Domaćin nas upoznaje sa okolinom i načinom života nekolicine gorštackih porodica koje drže stoku preko leta, a zimi se povlače u pitomije krajeve.

Noć lagano prosipa svoje uspavljujuće čini i razlazi se u smehu i pošalicama. Priroda svira večerje i mi joj se povinujemo. Tu više nismo mi, nego smo njeni, stopljeni.

Don me prati do kolibe. Ne samo mene. Svakog od nas. Mi smo njegovo stado koje čuva.

DAN DRUGI

Budi me svetlost, lavež pasa i poneki petao. Izlazim iz kolibe. Pogled na ranojutarnje prelamanje svetlosti u jezeru zaustavlja dah. Udišem svež planinski vazduh punim plućima. Širim ruke u želji da to sve ispred mene stavim u sebe i nikad, ali baš nikad ne zaboravim.

Dok silazim do jezera, miris prženica i priganica golica moj ogladnели stomak. Valja se okrepiti pre nove ture. Krećemo se složno ka Kapi Moračkoj 2.226 mnv ili Lastvi kako je nazivaju. Pejzaž je sličan onom od prethodnog dana, s tim što imam utisak da zelenih livada ima još

više, a mirisnog, opijajućeg cveća u nedogled. Negde me preskakanje stena i poneka jama na koju nailazimo podseća na Subru iznad Herceg Novog. No, ovde je to samo u tragovima.

Grupa je složna i vesela. Posle nekoliko sati hoda stižemo do gorostasne Kape sa koje puca vidik na sve okolne vrhove, a u daljini se vide Komovi, Prokletije i ko zna šta još što ne umemo da prepoznamo. Ležimo na travi, oprljeni suncem i odmaramo napaćena stopala. Dajemo im mali predah pre sledećeg vrha. Vraćamo se do raskrsnice gde se delimo. Jedan deo grupe se vraća da uživa na Kapetanovom jezeru, a drugi deo, više mazohistički nastrojen, nastavlja ka novom vrhu.

Stožac od 2.141 mnv je tu, samo malo iza čoška. Posle nekih sat i po vremena, znojavi, prljavi i prilično crknuti, sa osmehom grlimo pogledom drugu perspektivu pla-

ninskih masiva oko nas i istog momenta zaboravljamo sve. Osvojeni novim lepotama uživamo i prepuštamo telo da se uzemlji tu visoko, blizu oblaka u samo nama znanoj kolevci slobode.

Ko se jednom napoji tim osećajem slobode, bude zarobljen zauvek.

Put nastavljamo nizbrdo ka jezeru koje nas mami svojom ledenom vodom. Na putu do naše planinske kuće, jednom delu grupe nije bilo dosta, pa se pen-tra do vidikovca sa kog može da se vide dva jezera. Desno – Kapetanovo, levo – Manito jezero. Prizor zbog kog zaboravljamo sve muke i znoj. Ledeno plavo oko vrca nsvakidašnjim sjajem. Odoleti mu ne možemo. Manji deo grupe se odvaja da se pozdravi sa jezerom M. Moćno, duboko plavo, okruženo zelenom travom i stenama ispod koji se skriva poneka zmija. U prozirnoj

jezerskoj vodi, uživaju vodene zmijske. Jednu upoznajemo na samom startu. Izbegavajući gužvu, sklanja se od našeg pogleda. Skačemo kao razdragana deca, opijena igrom. Voda koja ledi krv u našim žilama, ali apsolutno prija posle celog dana provedenog na suncu.

Teška srca se odvajamo od M. i nastavljamo put. Ima li mu kraja...

Još jedan uspon, još jedna staza od sipara, i puca pogled na našu kolibu i senke u Kapetanovom jezeru. Radujemo se mirisnoj jagnjetini koja nas čeka za ručak.

Skor - 14 km i visinska od 860 m. Što bi rekla moja drugarica iz Brajtona: „Malo li je na ovu skupoću?“...

Svežina večeri okrepljuje. Domaća kajsijevača još više. I domaći sir zbog kog slatko cokćemo, ližući ga sa prstiju. Odras planina u jezeru upotpunjuje sliku idiličnog pejzaža. Čistota postojanja. Svesnost trenutka. Mnogo malih sreća.

I opet Don koji me prati do kolibe. Moj čupavi vitez.

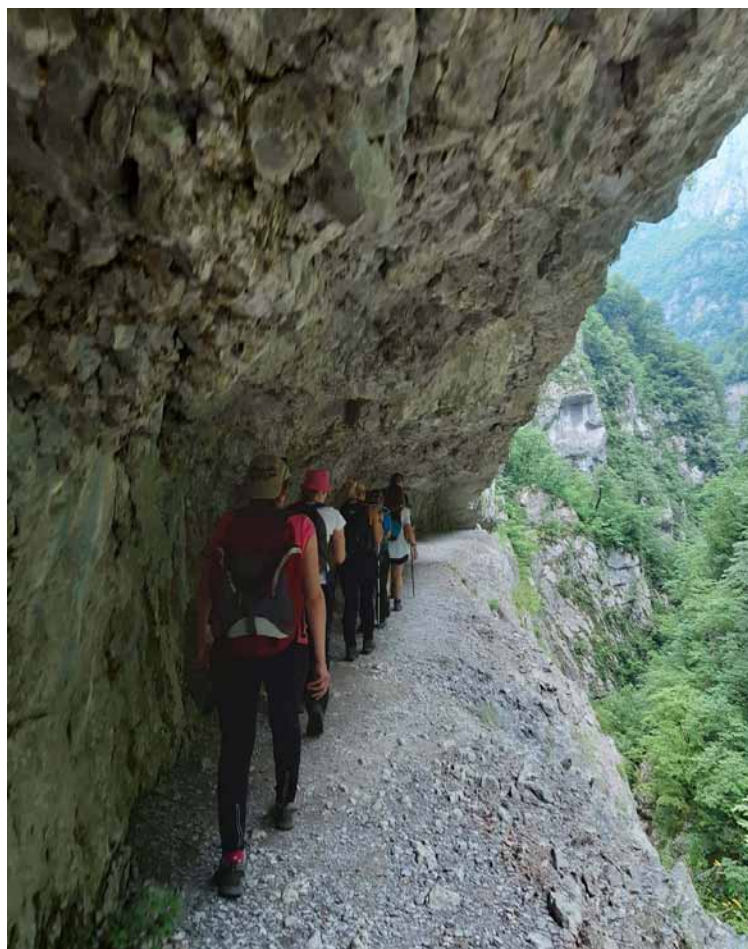
DAN TREĆI

Pakovanje. Kombi kreće posle nas jer treba da napravi oko 120 km okolo-naokolo da bi nas sačekao. Mi se spuštamo kanjonom reke Mrtvice do zborne tačke. Jutro obećava. Krećemo se ka selu iz kog ćemo ući u Kanjon. Na putu nailazimo na tipičnu sliku iz kraja. Deda na konju čera krave, a baba lagano šeta iza njega. Još jedna slika iz života koji je sjajno prikazivao Živko Nikolić.

Plašimo svojom veličinom jadnog malog slepića na putu, te se nadamo da se nije suviše stresirao, te da je mogao nastaviti svoje jutarnje izležavanje. Predeli nestvarnih divota su sve vreme ispred nas. Oči postaju prebukirane količinom lepote koju upijaju. Sve vreme zeleni beskraj oko nas, a stenoviti, strašni Maganik iznad nas. Nebo natkriljuje ovaj raj, a poneki oblacić nas štiti od žarkog sunca. Stopa po stopa, kilometri se množe. Mrtvica je čas sa naše leve strane, čas sa naše desne strane. Njen šum je najlepša muzika za naše uši. Šuma nas prima u svoje okrilje. Čarobna šuma. Mahovinom obrasla drveta, isprepletanih grana izgledaju kao vile u kolu. Poj ptica vraća sećanje na horsko pevanje iz osnovne škole.

Nestvarno probijeni putevi u stenama. Svakog časa očekujem da se pojavi neki ludi pajac ili neki lik iz Tolkinovih filmova. Od zmajevih krila štite nas visoka debela zelene šume. Smaragdna voda mami na kupanje. Pravimo pauzu kod Afroditinih kada. Reka koja je napravila među stenama svoje male, privatne bazene. Prirodni ledeni spa koji nema cenu.

Uspat kupimo kamenčiće. Hoćemo da vidimo Kapiju želja i zamolimo vilu sa Maganika da nam je ispuni. Kroz prirodnu stenovitu kapiju pruža se pogled na neverovatno plavo zelenu vodu koja liči na omanje jezerce gde očekujemo svakog časa da vidimo vile kako se kupaju. S punom pažnjom smisljamo želje i bacamo dragocene kamenčiće. Potpuno osvojeni lepotom i začaranom šumom u kojoj smo se obreli, mazimo mahovinasto drveće i pevamo pesme... A tek Nerini bijeli... vodopadi, čija voda prolazi kroz celu planinu da bi izbila u svojoj nestvarnoj lepoti u kanjonu reke Mrtvice.

Kilometri, i novi kilometri u našim nogama. Težina šume pritiska. Vлага. Vrućina.

Teško nam je. I nije nam teško. Toliko je lepo sve oko nas, da zaboravljamo na sve, osim na tu očajničku sreću što nam je Bog darivao mogućnost da budemo tu, sada, uvek i zauvek. Priča našeg života. I mi, glavni akteri. Potpuno pripadanje i potpuno predavanje.

Prelazimo razne mostove tokom naše šetnje kanjonom, ali se Danilov most izdvaja u svojoj impozantnosti. Stazi nikad kraja. Treći dan, već malo umorni, tu i tamo kukamo da nam bude lakše, ali složno gazimo napred.

Silazak od 23 km i spust oko 1.200 m.

Čujemo grmljavinu u daljini. Izlaz iz kanjona se

nazire. Crpimo poslednju snagu za još jedan korak. Već sledećim izlazimo iz bajke. Magistrala nas opominje da sve što je lepo ima kraj.

Očima i dalje vidim samo smaragdno zeleno. Dušom samo osećam nestvarnost postojanja. Srcem volim sve ono na čijim krilima sam letela poslednja tri dana.

JADRANKA BALIAK

Čije je PLANINSKO TRČANJE?

Ako je nešto dobro kod planinskog trčanja, to su sami trkači. Entuzijasti, ljubitelji prirode, sportisti ili rekreativci, ali sve u svemu - jako pozitivna skupina ljudi koja se bavi lepim, zdravim i, za trkače, jako neprofitabilnim sportom...

Nisam ja neki trkač, da se ne lažemo. Odradim dvatri trčkanja godišnje, onako, zbog društva, i to je to. Dakle, kvalifikacije da pričam o planinskom trčanju mi baš i nisu neke, pa sam bio odlučio da mudro ćutim, bavim se drugim temama, i čekam da neko iz trkačkog sveta otvori priču. Od toga, ništa. Biće da mi je suđeno da šetam po lavinoznom, pa ako ovaj put zglajzujem - zglajzujem. Dragi trkači, organizatori, navijači, sponzori, i svi drugi koji volite planinsko trčanje, „don't kill the messenger“, i razmislite malo o ovome što ću napisati.

Ljubaznošću sajta trcanje.rs (<https://www.trcanje.rs/>)

		1	Castrum de Posegatrail 2019
			Lipovačka vertikal 2019.
			Ramski polumaraton
			Subotički polumaraton
6	7	8	
			Run&More Park
			1. Rastoke Trail 2019
			3. Šabački polumaraton
			4. Popišanac Trail 2019 i Car
			Goč Sky Race & Ultra
			Hileja Marina trail
			PloChallenge Halfmarathon 2
			Skojatlion 2019.
			Vojvodanska treking liga – Bu
3	14	15	
			3. Noćni izazov na Fruškoj go
			3. Tribalion
			Evil Village Trail 2019
			Kostolački polumaraton 2019
			Majevica Trail
			Ogulin Trail
10	21	22	
			23. BEOGRADSKI ULTRAMARATON
			2. Fun Run Bjelovar
			Rab Island trail / Light, Active
			Vinski maraton – Palić
			Ženska trka
			11TRI Beograd half ironman
			4. Baranjski Ferivi polumarato
			Beware of Trail Bears
			Brdska utrka NP Una
			Odžački polumaraton 2019.
7	28	29	
			9. Lošinjki polumaraton
			Krali Marko Trails
			Omiški Polumaraton
			Podunavlje trail & bike
			Ramska tvrđava 10k
			Skakavac Trail 2019
			Marathon Banja Luka 2019
			Treking liga Srbije – Rajac

kalendar/) lako je informisati se o tome kada i gde se koja trka održava. A sad, pogledajte malo raspored. Dobro, možda su neku izostavili, no nije u tome poenta. Recite mi, ne čini li vam se 6. septembar malo previše zelen? 6. septembar, čak šest planinskih trka, što bi možda i bilo simpatično da je deo neke koordinisane kampanje za promociju sporta. Ne, ne. 6 različitih organizatora iz regiona, otima se za trkačku populaciju.

Dobro, ako koordinacije na nivou regiona nema. Možda je na nivou zemalja to bolje uređeno? Nije ni to. Dve trke u Srbiji, četiri u Hrvatskoj... Kako krovne organizacije dozvoljavaju takvo nagomilavanje kalendara? U stvari, koje su krovne organizacije planinskog trčanja i ima li ih uopšte? I

ko je sve uzeo za pravo i obavezu da organizuje planinske trke.

REČ DVE O TRKAČIMA

Ako je nešto dobro kod planinskog trčanja, to su sami trkači. Entuzijasti, ljubitelji prirode, sportisti ili rekreativci, ali sve u svemu jako pozitivna skupina ljudi koja se bavi lepim, zdravim, i (za trkače) jako neprofitabilnim sportom. I to su uglavnom svuda isti ljudi. Da kažem bez oblande-dragi trkači, planinsko trčanje jeste sve popularnije, ali vas je i dalje malo. A kad se rasporedite na sto mesta još vas je manje.

Trkači vole lepe terene, dobru organizaciju, druženje. Barem ovi koje poznajem, najradije bi učestvovali na svakoj trci koja se organizuje u svetu i okolini. Ima dosta onih koji juraju sa trke u subotu na trku u nedelju putujući celu noć. Ali, ne mogu biti na dva mesta istovremeno. Zakoni fizike su neumoljivi. Prinudeni su da biraju.

KONKURENCIJA, DOBRO ILI NE?

Da li može postojati takva stvar kao što je višak konkurencije? Zavisi kako shvatimo planinsko trčanje. Ako ga tretiramo kao turistički proizvod, a videćemo da ga vrlo često guraju pod tu kategoriju, konkurencije nikad dosta. Svaki organizator se trudi a nadmaši onog drugog, da prikaže svoj kraj u najboljem svetlu, da sredi stazu, okrepe, te da kvalitetom privuče što veći broj trčećih turista, kako bi oni, kroz hobi kojim se bave, proneli glas o njegovoj turističkoj ponudi.

Druga strana medalje je sportska. Planinsko trčanje jeste jako naporan sport, i kao takav zaslužuje svoje takmičenje. I ako u košarci imamo regionalnu ABA ligu kao najjaču, a onda zatim nacionalne lige i tako dalje, u planinskom trčanju nije tako lako odrediti hijerarhiju „liga“. Da li se treba takmičiti pod Skyrunning-om, Planinarskim Savezom ili možda Balkanskom trkačkom ligom? Koje se trke boduju i za šta se boduju, a koje su samo revijalne? Na koliko će mesta ove godine biti proglašen „najbolji“?

ORGANIZATORI, TRADICIJE, PRETENZIJE NVO I TURISTIČKE ORGANIZACIJE

Najčešći organizatori planinskih trka su nevladine organizacije. Lokalni pokreti, usmereni ka promociji svog kraja, najčešće podržani od lokalnih turističkih organizacija i privrede, sa glavnim ciljem da u svom kraju naprave manifestaciju, pa makar ona bila i sportska. Retko imaju tradiciju dužu od nekoliko godina, kada je ovaj vid „rekreacije“ dobio na popularnosti. Kvalitet staze, logistike, a samim tim i same trke varira u zavisnosti od raspoloživih resursa, ali budite sigurni da ćete biti dočekani kako dolikuje gostu. Ovakve promotivne trke, slobodno možemo reći, turističkog su tipa i nemaju izražene sportske aspiracije.

ATLETSKI KLUBOVI

Atletski klubovi, ako ništa, znaju kako se pravi trka. Prelazak na ono što danas smatramo planinskim trkama nije predstavljalo preveliki pomeraj u odnosu na kros, koji ima jako dugu tradiciju, i odavno je deo sportske zajed-

PHOTO BY BRIAN METZLER ON UNSPLASH

nice. Ako je organizator trke AK, staza možda neće ići na sve vidikovce, ali će biti dobro projektovana, a tehnikalije (start, vreme...) odrađene po standardima. No, čini se da im planinsko trčanje nije dovoljno zanimljivo, te da atletski klubovi ostaju i dalje okrenuti tradicionalnim olimpijskim sportovima, rekordima i medaljama (nacionalna, evropska i svetska prvenstva su ipak ono za šta svaki profi sportista živi) Tako da, iako imaju dobru polaznu osnovu, ne možemo očekivati da će Atletski savezi preuzeti i planinsko trčanje, te da će trke i dalje organizovati isključivo u cilju promocije sporta, i trčanja uopšteno.

SKYRUNNING SAVEZI

Na sajtu ISF (International Skyrunning Federation) mogu se naći imena saveza članova. Što se Balkana tiče, Rumuniju, Bugarsku, Srbiju i Grčku predstavljaju skyrunning savezi, Severnu Makedoniju planinarski, a Sloveniju Društvo za razvoj turnega smučanja. Ostale zemlje, poput Hrvatske ili Albanije nisu članice.

Trke koje organizuju Skyrunning savezi, verovatno su najpoznatije i najpopularnije. Staze su dobre, logistika savremena. Verovatno je neuspeh da se donesu medalju sa svetske scene https://en.wikipedia.org/wiki/Skyrunning_World_Championships, doprineo tome da trke u organizaciji Skyrunning saveza i dalje budu obične, gde, čak i kad je broj učesnika ograničen, ne postoji sistem „kvalifikacija“, prijave su otvorene za sve, bez obzira na prethodne rezultate.

Iako je veliki broj učesnika u pojedinačnim trkama, broj onih koji se zapravo takmiče je jako mali. Primer rezultata Skyrunning Serbia Serije za 2018. godinu pokazuje samo deset učesnika u muškoj, odnosno pet u ženskoj konkurenciji koji su završili takmičenje (<http://www.skyrunning-serbia.com/rez/2018%20serbia%20skyrunner%20series%20ranking%20%235.pdf>). Da li će do prelaska fokusa iz rekreativne u takmičarsku zonu ikada doći, ostaje da se vidi. Međunarodno priznanje i iskustvo u organizaciji stavljaju ih u vrh liste predendenata na „vlasništvo“ nad planinskim trčanjem.

PLANINARSKI SAVEZI I KLUBOVI

Tradicionalno, planinsko trčanje spada u planinarske discipline, uz alpinizam visokogorstvo itd. Kao što smo videli, neki planinarski savezi na vreme su odreagovali i uključili se u formiranje Skyrunninga. Većina ipak nije, te su organizovanje trka otpočeli paralelno sa svima ostalima. Pozivajući se na tradiciju i iskustvo, i oslanjajući se na već postojeću bazu planinarskih klubova i planinara, savezi su izvukli iz naftalina svoju zapostavljenu disciplinu, i krenuli u rat sa konkurencijom. Pitanje je da li su zakasnili. Poznavanje terena, iskustvo u organizovanju masovnih manifestacija u prirodi i lokalna logistika gotovo u bilo kom mestu koje ubodete na karti, svakako su prednost. Nizak budžet, odsustvo savremene tehnike, slabo ulaganje u marketing, pa čak i odsustvo samoorganizacije kod sastavljanja kalendara svakako nisu. Staza će svakako biti dobra, ljudi predusretljivi, ali da li je to dovoljno? Pokušaj PSS da napravi Prvenstvo Srbije, biće zanimljivo ispratiti. Za sada deluje da će, bez medijskog priznavanja (ako kao osvajač nacionalne medalje niste na nacionalnim vestima,

to nije to), sve ostati samo ideja.

BALKANSKA TRKAČKA LIGA

Učestvuju u organizacijama, i za svoje takmičenje boduju trke. Nisu nosioci organizacije „per se“ ali su mogući pretendenti na sportsko lice planinskog trčanja kao neko ko je postavio pravilnik i rang listu takmičenja. Logistiku i takmičare imaju, da li će se uključiti u konkurenciju, ostaje da se vidi.

NAGRADE I VRZINO KOLO POPULARIZACIJE?

Kada smo već kod takmičenja moramo spomenuti i nagrade. A one su, za planinsko trčanje uglavnom simbolične, što je sigurno jedan od razloga zašto se atletičari uglavnom drže podalje. Takmičari su uglavnom rekreativci, no, sve je više onih koji jednostavno počiste. Kako bude rastao rejting sporta, tako će običnim smrtnicima biti teže da osvoje medalju. Lično mislim da to nikome neće smetati. Uostalom, svi znaju da će maraton osvojiti neki Kenijac, ali i dalje se rekreativci prijavljuju i trče s merakom. Kada budemo imali prvog profesionalnog planinskog trkača, koji od toga (makar i bedno) živi, moći ćemo da kažemo da je planinsko trčanje postalo ozbiljan sport. Za sada, sponzora je jako malo, najveći deo troškova snose učesnici kroz kotizaciju. A bez popularizacije, to se neće lako promeniti.

Tako dolazimo do glavnog problema nejedinstva - da biste digli kvalitet takmičenja, trebaju vam sponzori, da bi sponzori uložili novac trebaju vam popularnost i medijska zastupljenost. Planinski trkači i sve u vezi su već mala ciljna grupa. Ako se razbije u pet frakcija i isto toliko trka, postaju još manja. Kočimo sami sebe.

ZAŠTO DOGOVORA NEMA?

Konkurencija će sigurno učiniti svoje. Od mnoštva trka i organizacija opstaće najbolje i najpopularnije, dok će trud i rad uloženi u ostale propasti. Da se radi o firmama i tržišnoj utakmici, rekao bih da je to skroz OK. Međutim, ovde se radi o sportu. Treba raditi na tome da se na takmičenjima stvarno takmiče najbolji, i da za to dobiju zaslužen priznanje i nagradu.

Jasno je svima da je borba za takmičare i medijsko priznanje u toku. U odsustvu sportskog konsenzusa, planinsko trčanje se tretira kao proizvod, plaćaju se reklame, vuku se za rukav potencijalni investitori, svaki od organizatora smatrajući da baš njegova trka ili takmičenje treba da ostane ona jedina prava. Poklapanje termina, odvlačenje ljudi, borba za mušterije. Svako smatra da je zaslužio svoj deo kolača u novom, popularnom i brzorastućem pokretu, i nije spreman da ga tako lako prepusti. Naravno, i učesnici su svesni šta se dešava, pa se sve češće čuju glasovi koji pozivaju na kakav takav dogovor i usaglašavanje

Trkači su zaslužili vrhunsku organizaciju i najlepše staze. Ako hoćete da im to obezbedite, potisnite sužete i dogovorite se. Nije tolika sramota usaglasiti kalendar, ili čak učestvovati u „tuđem“ takmičenju. Ovaj sport je mlada biljka, pažljivo je gajite, zarad svih onih koji umornog lica, ali sa osmehom prolaze kroz cilj!

ZMIJAT

e-stock
- A G E N C Y

e-stock.us

Etika na EVERESTU

Nepal je duhovni dom planinarstva, a avanturisti plaćaju velike svote kako bi osvojili najviše vrhove na svetu. Ali kada novac govori glasnije od veštine i iskustva, ko stvarno plaća cenu?

Alpinista Nirmal Purja je ovu fotografiju na Facebooku objavio 23. maja

Da, da, da... Pisali smo već o Everestu, i o opasnostima uspona, i o nesavesnim planinarima, i o otpadu na krovu sveta... Ali ova priča ima nastavak, takoreći „update“. A sve je pokrenula jedna fotografija na društvenim mrežama, koju je alpinista Nirmal Purja objavio na Facebooku 23. maja. Krenimo redom...

GUŽVA U ŠESNAESTERCU

Početkom aprila Katmandu kao da postaje centar sveta. Prašnjave ulice postaju prebukirane ljudima koji grozničavo žure i čini se kao da ovaj drevni grad počinje da puca po šavovima... Zakrčene ulice preuske su za automobile rastuće srednje

klase, bezbroj puta čuknuti taksiji sa sedištima od ispucalog skaja, skuteri ukrašeni plastičnim cvećem, bicikli na čijim se paktregerima prevoze neverovatno velike količine robe, prodavci koji vam guraju u ruke „muzičke činije“ i šalove od kašmira... Lenje krave iskorištavaju svoje sveti status i kao da ih ne dodiruje ova histerija boja, zvukova, nesnosne vrućine, prašine i brzine... U ovoj gužvi tiskaju se avanturisti odeveni u goreteks s golemim rančevima i očekivanjima.

Bilo da se radi o trekingu, alpinizmu ili planinarenju - Nepal je za sve ovo polazna tačka. Sportisti iz celog sveta švrčkaju se po Katmanduu, žvaću momo i danima se

natežu kada će krenuti u Gorkhu, pokušavajući svoja tela da prilagode visini. U ovo doba godine, u sušnoj sezoni, vazduh je previše gust od zagađenja, ali najviše planine sveta glavni su adut ovog živahnog i na momente zbunjujućeg grada.

Ovde je dom 10 od 14 svetskih vrhova iznad 8.000 m, te je Nepal sigurno na samom vrhu avanturističkog turizma. Zapravo, 471 miliona američkih dolara svake godine slije se u Nepal zahvaljujući turizmu, što ga čini najvećom industrijom ove malene i izuzetno siromašne zemlje. Samo od dozvola za penjanje Everesta država zarađuje 3,6 miliona američkih dolara, budući da ona košta oko 25.000

dolara po osobi. A to je samo dozvola za penjanje! Budući „osvajaci krova sveta“ sveukupno plaćaju i do 100.000 američkih dolara za razne usluge.

Do sada je više od 8.000 ljudi ispenjalo magični broj 8.848, od čega je većina to učinila u poslednjih pet do deset godina. Jasno je da je planinarstvo zaista veliki posao i prava zlatna koka za Nepal. Dolina Khumbu, kojom prolaze turisti na putu za Everest, donedavno je bilo izolovano poljoprivredno područje gde se teško živelo. Danas je ekonomski potpuno transformirana zahvaljujući penjačkom bumom. Međutim, sve ono što je ovim ljudima donelo bolje uslove života,

obrazovanje i veće mogućnosti zapošljavanja, kod nekih budi razne morale dileme.

VERTIKALNI AUTO-PUT

Kada su Sherpa Tenzing Norgay i sir Edmund Hillary postali prvi ljudi koji su stali na moćni Everest 1953. godine, nakon više neuspelih pokušaja, verovatno nisu mogli ni da zamisle da će 60 godina kasnije na smerima koje su oni postavili biti takve jurnjave i prave saobraćajne gužve. Sa više od stotinu penjača koji su planinu danima zaposedali, nije retkost da ljudi satima čame na ovim opasnim nadmorskim visinama, samo kako bi dočekali svoj red da prekorače ledničku pukotinu na svom putu do vrha i slave. Njihove odbačene boce za kiseonik i ambalaže od hrane, energetskih barova i suplemenata leže među telima mrtvih, večno smrznutih u otvorenim ledenim grobovima. Ovaj nesvakidašnji, bizarni prizor stvorio je Everestu reputaciju svetskog glasa - deponije na najvišoj nadmorskoj visini. Uprkos pokušajima da privoli alpiniste da se s vrha vrate s više smeća nego što su krenuli, te brojnim akcijama čišćenja raznih neprofitnih organizacija, nepalska vlada još uvek sedi na planini đubreta.

Mnogi od tih penjača nisu imali iskustva na visinama iznad 8.000 m, a neki su imali i vrlo malo ili nimalo planinarskog iskustva, te se postavlja pitanje imaju li oni uopšte pravo da budu tamo. Naravno, da bi početnici sa dubokim džepovima mogli da dođu do najvišeg vrha na svetu, potrebna je ogromna fizička i logistička podrška. Pronađite Šerpu i on će vas odneti na krov sveta.

*Odbačene boce za
kiseonik i ambalaže
od hrane, energetskih
barova i suplemenata
leže među telima
mrtvih, večno smrznutih
u otvorenim ledenim
grobovima...*

Ovde trenutno ne postoje propisi koji bi ograničavali pristup ovoj opasnoj planini neiskusnima, ali su pre par godina uvedene kontroverzne mere zabrane pristupa osobama s posebnim potrebama i solo penjačima. Pokušavajući da doakaju „duhovima“, avanturistima koji se snabdevaju hranom i opremom po tuđim šatorima, razotkrivena je velika prevara sa dozvolama, odnosno njihovim krivotvorenjem. Afera je potresla ne samo lokalne službenike koji su izdavali nelegalne dokumente, već ceo sistem odobravanja upita i licenciranja. U jednom trenutku dovedena je u pitanje čak i evidencija penjanja...

HEROJI EVERESTA

„Nasmejani Šerpa“ postao je ikona Nepala još pedesetih godina prošlog veka, kada su slike Norgaya i Hillaryja obišle svet. Međutim, ova pomalo rasistička etiketa išla je ruku pod ruku sa sporednom ulogom Nepalaca u nošenju tereta na velikim visinama. Kao da su Šerpe bile lokalne slugе belog, bogatog čoveka, dugo vremena je trebalo da prođe kako bi uz Hillarijevo ime ravnopravno počelo da stoji i Tenzingovo.

Šerpe su etnička grupa tibetanskih budista koji su, zahvaljujući hiljadama godina izlaganja velikim visinama, doslovce genetski evoluirali. Ove nove moći čine ih izuzetnim planinarima, ali koncept uspinjanja na planine nije njihova ideja nego zapadnjačka. Za Šerpe, Everest je poznat kao Chomolungma, što znači „majka boginja sveta“, i sveto je mesto za koje mnogi od njih veruju da ne treba uznemiravati. No, kada je progovorio novac, ovi skromni ljudi videli su svoju šansu da u sezoni penjanja zarade dovoljno kako bi tokom cele godine izdržavali svoje porodice.

Rizik koji svako od njih preuzima je ekstremno. Najopasniji aspekt posla nesumnjivo je prelazak Khumbu lednika, lednika koji se neprestano menja, čije pukotine rastu i produbljuju se, kao da nemaju dna. Da bi ova opasna deonica bila što sigurnija za turiste, Šerpe iz baznog kampa postavljaju lake aluminijumske merdevine između dve obale leda.

Pukotine su ponekad toliko široke da je potrebno postaviti dvoje ili čak troje vezanih merdevina... A neko mora prvi da ih pređe i učvrsti na drugom kraju. Taj opasni posao radi se noću kad je led čvrst. Šerpe će ovaj riskantni most u sezoni preći nebrojeno puta kako bi kampovima dobavili planinarsku opremu i zalihe koje platežni klijenti očekuju.

Iako je to jedan od najopasnijih poslova na svetu, Šerpasi i dalje imaju znatno nižu platu od zapadnih vodiča i minimalan je procenat od naknade koju je od svakog penjača naplatila vlada. „Bolje išta nego ništa” – nemoralna je mantra koja se „troši” uvek kada treba da se opravda neka vrsta eksploatacije. A onda se 2014. godine surova realnost loših radnih uslova pokazala na najgori mogući način, kada je lavina ubila 16 Šerpasa. Budući da su bolje obrazovani od svojih predaka, zahvaljujući novcu koji su njihovi očevi zaradili na planini, Šerpe su se borile protiv nepravde zbog neverovatnog rizika svog posla, a tako nesrazmernog sitnog udela u zaradi. Tražili su adekvatnu odštetu za porodice žrtava i bojkotovali ostatak sezone iz poštovanja prema poginulima.

O BARAMA I KROKODILIMA

Prošle godine na Everest je stupilo rekordnih 802 ljudi (s obe strane). Broj smrtnih slučajeva bio je pet, što je prosek proteklih desetak godina. Oni su umrli od onoga od čega ljudi obično umiru na 8.000 metara planine: visinske bolesti, iscrpljenosti, ličnih zdravstvenih tegoba i pada. Svaka od ovih smrti je tragična, ali ne i neočekivana.

Ove sezone bilo je 900 uspona, a planina je odnela 11 života. Sezonu su, pored visoke smrtnosti, obeležile i mnoge komplikacije, pre svega logističke. Da li donošenje opreme u kampove znači da je penjačka sezona već počela? Sveopšti stampedo izazvao je metež u pristupnim kampovima, a dok su svi gledali u nebo, neki su krenuli ka baznim kampovima da bi „uhvatili” bolje mesto. Svaki novi dan donosio je po jednu smrt. Postalo je jasno da se previše potpuno nespretnih ljudi okušalo na

ovim ozbiljnim visinama. Međutim, i nekoliko kvalifikovanih i izuzetno spremnih penjača takođe je izgubilo život. Neki od njih nastradali su jer su se morali odreći dodatnog kiseonika.

Najzad, zbog klimatskih promena koje su izazvale iznenadne promene pritiska nad Bengalskim zalivom, vreme u Himalajima je postalo teže predvidivo. Čak su i kratkoročne prognoze u nekim slučajevima bile nedovoljno precizne, a rezultat svega je da je prolećna sezona imala dva prozora - od 21. do 24. maja i od 26. do 28. maja. Tada je na stazi bilo u proseku po 150 ljudi dnevno... Ukratko, dva mala prozora za previše penjača!

MORALNA DILEMMA

Cilj ovog članka nije da ljude odvraći od penjanja na Everest i

Iako je to jedan od najopasnijih poslova na svetu, Šerpasi i dalje imaju znatno nižu platu od zapadnih vodiča i minimalan je procenat od naknade koju je od svakog penjača naplatila vlada

njegove divovske komšije, niti ima pretenziju da odgovori na sve ove moralne izazove. Planinarstvo je spasilo zajednice od siromaštva i podržava ekonomiju jedne od najsiromašnijih zemalja na svetu. Bojkotovanje planinarstva bilo bi pogubno za Nepalce. No, planinarstvo u Nepal takođe uzima neverovatno visoke ljudske i ekološke žrtve, tako da imamo nekoliko pitanja za potencijalne penjače koji se teturaju vijugavim ulicama Katmandua sa željom da započnu avanturu života... Da li sam dovoljno iskusan da penjem preko 8.000 m? Čime sam zaslužio da svoju fizičku spremnost kompenzujem snagom, radom, a na kraju i životom drugog ljudskog bića? Mogu li se obavezati da na svetovj gori Šerpasa neću ostaviti ništa osim otisaka svojih stopala? Hoću li svoja leđa opteretiti kojim gramom otpada koji su moji prethodnici ostavili za sobom? Da li će organizator ekspedicije pošteno platiti zaposlenim Šerpasima koji preduzimaju nadljudske napore i rizike kako bi se ostvarili moji snovi?

Planinara u meni zove planina, a ekologa u meni pritiska teško breme budućnosti... Ovo veličanstveno mesto koje ovaj pitomi narod zove domom uskoro neće postojati, bar ne u ovom obliku. ■

DA ŽARITE I PALITE!

Pripremite se za najsurovije uslove trke

Temperiranje je spartanska vežba izdržljivosti duha i tela. Zapravo, to je pun trening u najtoplijem delu dana. Cilj je da budete spremni! Da li vam je potrebna? Procenite sami...

Na poznatom gradskom šetalištu u podne nema žive duše. Nema nikoga osim jednog čoveka, ali nije sigurno da je baš potpuno živ... Iako daje znake života, više je kao zombi koji se kratkim koracima tetura trim stazom i kao da će izdahnuti svakog časa. Svaki normalan čovek pritekao bi mu u pomoć, polio ga vodom i odvuкао do prvog hladnog. Međutim, nema potrebe za tim! Ovaj podnevni dvoboj sa samim sobom zove se temperiranje i namenjen je trkačima na duge staze i ekstremnim planinarima. Takođe, nije nepoznat ni biciklistima koji voze, na primer, brevete.

Ukratko, najprijatnije je trčati u ranu zoru, ali kakve koristi sportista može imati od toga? Većina maratona, kroseva, skyrunninga ili drugih trkačkih disciplina odvijaju se tokom celog dana, po vrelini, pod užarenim suncem. Temperiranje je mera kojom ćete svoje telo dovesti do krajnjih granica izdržljivosti i navići na aktivnosti u najtoplijem delu dana, na vrelom asfaltu, dok vas peče sa svih strana...

ŠTA TREBA ZNATI?

Izlaganje suncu u najtoplijem delu dana je opasno, kako zbog mogućeg toplotnog udara, tako i zbog izlaganja štetnim UV zracima.

Pre nego što sumanuto uletite u rernu obavezne su neke „sitnice“.

1. HIDRIRANJE

Pre bilo kakve aktivnosti neophodno je dobro hidriranje. Prosečan čovek dnevno treba da unese oko dva litra vode, a leti i više. Kada se spremate za temperiranje počnite da pijete manje količine vode već ujutro, kako biste do planiranog treninga napravili vodenu rezervu bez opterećenja stomaka. Dok trčite ili obavljate planiranu aktivnost, obavezno unosite manje količine vode. Nije vam cilj da se nalivate vodom, već da napravite optimalnu ravnotežu u organizmu koja

će biti ozbiljno narušena pojačanim znojenjem i naprezanjem. Nakon obavljenog treninga potrebno je „dopuniti“ vodene rezerve. Ni u ovom slučaju ne treba odjednom piti velike količine vode, već postepeno u manjim porcijama. Pored vode, možete koristiti i razna sredstva za hidriranje, koja vam nadoknađuju i minerale izlučene znojenjem. Mislite da ste se dobro hidrirali? Ukoliko osetite nezajzljivu žeđ, znači da ste negde pogrešili. Napravite mali urino-test. Kada je vaša mokraća providna ili bledo-žuta - dobro ste uradili domaći. Ako je, pak, tamno-žuta ili smeđa - matematika vam i nije baš tačna, i hitno počnite da unosite više vode.

2. ENERGIJA

Ono što jedete pre, za vreme i nakon treninga može biti odlučujuće. Jedite li premalo - ponestaće vam energije da završite trening; jedete li previše - završićete u nekom žbunu, jer će taj višak negde morati da izađe... Ako razumete... Koristite optimalno gorivo - sportska pića, gelove i energetske barove - obezbediće vam optimalnu energiju, a neće stvoriti kamen u želucu. **Pre treninga:** U idealnom slučaju, tri do četiri sata pre treninga pojedite obrok s visokim procentom ugljenih hidrata i malo vlakana. Taj vremenski okvir pruža vašem telu šansu da hranu u potpunosti probavi i smanjuje rizik od problema sa stomakom. Par palačinki s bananama

ili komad integralnog hleba s tvrdo kuvanim jajetom - dobar je izbor. **Tokom trčanja:** Potrebno vam je gorivo u vidu ugljenih hidrata - tokom naprezanja dužih od 60 minuta pomoći će vam da nivo šećera u krvi bude visok i nivo energije optimalan. Trkači obično troše od 30 do 60 grama ugljenih hidrata po satu vežbanja. Pravu količinu UH možete dobiti iz sportskih pića, jednog do dva energetska gela ili energetskih barova. „Prave“ namirnice, poput supene kašike groždica, nekoliko urmi ili kašičica meda, takođe obezbeđuju pravu količinu „brze“ energije, a lako

Šta jesti nakon napornog treninga?

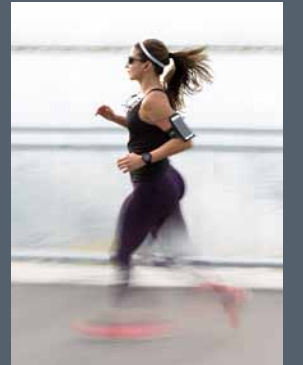
IDEALNA PROPORCIJA UGLJENIH HIDRATA I PROTEINA

Porcije nakon treninga treba da budu u opsegu od 50 do 75 grama proteina i 100 do 175 grama ugljenih hidrata (2,5 grama ugljenih hidrata po telesnom kilogramu). Na primer, dobri obroci za oporavak uključuju omlet s povrćem i feta sirom, s dve kriške integralnog hleba i voćni smuti. U meni možete uključivati čureće meso, ribu, razne vrste povrća u vidu čorbi, variva od pasulja, boba ili sočiva... Integralni pirinač je dobar izvor ugljenih hidrata. U širokom luku izbegavajte beli šećer, industrijske slatkiše i mesne prerađevine, proizvode od belog brašna... Da, i burek!

U KOJEM GODIŠENJEM DOBU POČETI?

Iako se čini da je logičan početak „prženja“ proleće, tačan odgovor je - jesen. Promene ne treba uvoditi naglo! Zato je jesen idealno vreme da počnete da trenirate temperiranje. Prva lekcija treba da bude pravilno hidriranje i ishrana. Ove dve stavke mogu da budu dosta stresne ukoliko organizam niste navikli na određene ritmove. Kada meni počnete da menjate tokom hladnijih mes-

eci, najveća je šansa da će se vaš metabolizam bez pobune prilagoditi novim proporcijama ugljenih hidrata i proteina. Takođe, lakše ćete savladati i hidriranje, a svakodnevnim „urinotestom“ već ćete unapred moći da procenite koliko vode vam je potrebno... Zimu iskoristite za takozvano „negativno“ temperiranje, koje je po mišljenju mnogih trkača i biciklista mnogo pri-

jatnije i organizam ga lakše podnosi. Iduće proleće iskoristite za uvežbavanje mera zaštite, kako biste iduće žarko leto mogli da dočekate kao zapeta puška!

se probavljaju.

Nakon trčanja: Konzumiranje mešavine UH i proteina u roku od 30 do 60 minuta nakon treninga je presudno jer pomaže da se oporavak tela ubrza. Ugljeni hidrati pomažu u obnavljanju zaliha glikogena (ili energije), dok protein pomaže u saniranju mikrooštećenja mišićnog tkiva.

3. PREGREVANJE

Prosečna telesna temperatura je između 36 i 37 stepeni. Ako je u hladu 40 stepeni celzijusa, na suncu može biti daleko više. Sve to nije dobra vest za nas, jer postoji opasnost od pregrevanja. Naime, naše telo ima potrebu da se brani od visoke temperature. Zbog širenja krvnih sudova, dolazi do oscilacija pritiska, a i nivo šećera u krvi takođe može iznenada da vam da do znanja da se možda preambiciozno krenuli. Zbog toga je važno da sve ove aktivnosti planirate i uvodite postepeno, kako se ne biste šokirali. Kada osetite vrtoglavicu, počnete plitko da dišete ili vam je - ukratko - dosta svega, verovatno je u pitanju pregrevanje. Biće dovoljno da prestanete da radite to što radite, sklonite se u hladovinu i popijete malo vode.

4. TOPLLOTNI UDAR

Sunčanica i toplotni udar su dosta

DO KRAJNJIH GRANICA
Suština treninga radi postizanja sportskih rezultata jeste „guranje“ do krajnjih granica, ali ne i preko njih.

slična stanja, ali daleko ozbiljnija od trenutnog pregrevanja. Dok sunčanica nastaje kao posledica pregrevanja glave, toplotni udar se javlja usled opšteg izlaganja tela toploti - najčešće preterane fizičke aktivnosti, boravka u pregrejanim prostorijama, sunčanja... Kada ste duže izloženi toploti, telo će sve učiniti kako bi zaštitilo vitalne organe, a posebno mozak. Kardiovaskularni sistem će obezbediti veće količine „hladnije krvi“, tako što će je kroz proširene krvne sudove upumpavati u glavu, te tako hladiti mozak u slučaju sunčanice. Posledično, do naglog povećanja zapremine mozga, pritisak će rasti i javiće se simptomi: glavobolja, mučnina, vrtoglavica... Ako je u pitanju toplotni udar, telo će se na ovaj način boriti na više frontova, pokušavajući da zaštiti jetru, bubrege i druge organe... Ukoliko se ne učini ništa - ova neravnovazna borba može biti fatalna. Neprijatnu vrelinu i prženje u po-

tiljak ne treba tolisati. Zaštitite se maramom ili kapom, a kosu pokvasite, jer to pomaže u spuštanju temperature. Ako se simptomi sunčanice ili toplotnog udara ipak jave, odmah treba prekinuti sve aktivnosti, skloniti se u hlad i postepeno spuštati temperaturu mlakim tušem i oblozima, a zatim potražiti pomoć lekara. Dovoljno ste tvrdoglavi da „terate“ preko granice, ali budite i dovoljno razumni da shvatite kada radite „u korist sopstvene štete“.

5. UV ZRAČENJE

Da, znamo da je od 10 do 17 sati ultraljubičasto (UV) zračenje najjače, a ono veoma šteti našoj koži. Pored toga što izaziva sušenje i prevremeno starenje, ova vrsta sunčevih zraka glavni je uzročnik raka kože. To svakako ne znači da u tom periodu treba da sedite kod kuće u zamračenoj prostoriji. Ukoliko steknete naviku da se pravilno štitite od štetnog sunčevog zračenja

- bićete bezbedni. Najvažnije je da imate odgovarajuću opremu, jer UV zračenje prodire i kroz odeću. Birajte opremu koja ima istaknutu UV zaštitu i opredeljujte se za duge rukave i nogavice. Dobra oprema će vam pružiti zaštitu od štetnog zračenja i osećaj prozračnosti bez obzira na dužinu rukava, te neće biti potrebno da nanosite zaštitne kreme. Mesta na kojima obavezno treba nanositi zaštitu jeste lice (posebno nos i usne), uši i vrat. Birajte kvalitetne kreme sa visokim faktorom UV zaštite i naučite kako da ih nanosite. Dakle, nije dovoljno samo se nafljaskati i izjuriti napolje. Zaštitna krema se nanosi u tankom sloju na čistu kožu oko pola sata pre planiranog izlaganja UV zracima. Tako dublji slojevi kože upijaju zaštitne materije, a „ogledalca“ koja odbijaju UV zrake bolje se raspoređuju. Na usne nemojte nanositi klasične kreme, već specijalizovane UV masti za usne. ■

NOVO!

eEkolist je besplatni ekološki magazin koji vam svakog drugog meseca stiže u vaš inboks. Naše teme su ekologija, zaštita životne sredine, održivi razvoj, zdravi stilovi života, edukacija, građanski aktivizam, industrija, reciklaža... praktično svi društveni, ekonomski i politički aspekti brige o životnoj sredini. „Mlađi i moderniji brat“ štampanog „Ekolista“, koji izlazi već 12 godina, eEkolist dolazi na e-adrese svih prijavljenih čitalaca. Štampano i PDF izdanje su potpuno različiti mediji i sadržinski se ne poklapaju. Prijavite se i obezbedite svoj primerak!

ZAŠTITA PRIRODE

Upoznajmo zaštićena prirodna dobra

PČELARSTVO

Kakva bi nam bila leta, bez pčela i cveta?

KLIMATSKE PROMENE
Bolsonaro protiv Amazona

ZAGAĐENJA

Zašto plastični otpad radije bacamo nego recikliramo?

Prijavite se putem e-maila:
redakcija@ekolist.org

Ili preko kontakt forme na:
www.ekolist.org

Ako si pravi planinar TRICE I KUČINE nisu ti potrebne

Kada pakujemo ranac - imamo razne želje... Koja je najčudnija stvar koja se našla u vašem rancu? Šta je najšašavije što ste videli u tuđem rancu? Ovo su samo neke od neobičnijih „sitnica“ koje su planinari poneli u planinu!

Porculanska šoljica za kafu.

Posuđe za kampovanje je kompaktno i lagano. Ne opterećujte se šoljicama, lončićima i escajgom koji nije primeren za outdoor. Niko vam neće zameriti ako u prirodi ne poštujete bonton... Dovoljno je da ste pristojni prema prirodi... I ostalim planinarima...

Fen za kosu.

... je koristan... Ako imate gde da ga uključite! U planinarskom domu, koji „prži“ fosilno gorivo na agregatu, fen za kosu se komisijski oduzima i reciklira. Budimo razumni: na planinarskim turama frizura nije obavezna, briga o prirodi i zaštita životne sredine jeste.

Lejzibeg.

Ova plastična mešina na naduvavanje može vam obezbediti sate prijatnog sedenja... Donekle ima smisla, ali... Ne! Sa prijateljima planinarima podelite klupu ili se prosto izvalite na livadi... Ukoliko ste u prirodi - uživajte u njoj i ne tražite pogodnosti razmažene civilizacije.

Klozetska daska.

Postoje ljudi koji jednostavno ne mogu da... se opuste... I ne treba da ih osuđujemo zbog toga! Samo se pitamo: „Kako se upotrebljava?“ Da li se stavi preko postojeće ili... A u poljskom toaletu? U šumarku? Gde se zašrafi?

Pegla.

Baš kao i fen za kosu, pegla se automatski otuđuje i na licu mesta uništava. Peglanje je potpuno izlišno, a posebno u uslovima kada se do energije dolazi na težak i ekološki neprihvatljiv način. I šta konkretno mislite da opeglate? Žurka u planinarskom domu - ako vam je baš do žurke - može da se održi i u aktivnoj majici. Dovoljno je da bude čista... U suprotnom - nećete imati baš puno partnera u dens-areni.

Staklena flaša.

Kod outdoor aktivnosti treba birati lakše alternative. Staklena flaša ne samo da je teška, nego i opasna, u slučaju da se razbije. Zašto neko vuče vodu u staklu? „Plastika ispušta toksine u vodu“, najkraći je sažetak obimnog odgovora. Ako je to nekada imalo smisla - danas više nema, jer se upotrebljavaju kvalitetni i zdravstveno bezbedni materijali. Ali... Ima nas raznih...

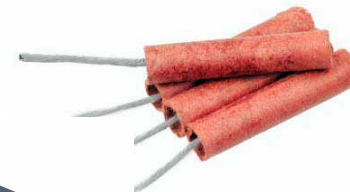
Gajba piva.

Planinarenje i alkoholizam ne idu zajedno. Nije zabranjeno popiti pivo u planinarskom domu - uveče, nakon naporne ture, kada su se svi bezbedno spustili u kamp... Ali vući gajbu, samo da biste prošli jeftinije? Domovi postoje zbog planinara, a najbolja podrška njihovom radu je korišćenje njihovih usluga. Ne morate kupiti pivo - okrepite se supom, popijte sok ili kupite suvenir... samo nemojte biti stipse!

Petarde.

Zašto bi iko ikada palio i bacao petarde? Zašto? A posebno u prirodi, gde treba da smo tihi i nevidljivi... Nikome ništa nije bilo jasno... Na pitanje: „Da li si ti piroman?“ dobili smo odgovor: „Ne, samo volim da gledam kako eksplodiraju...“

Lubenica.

Ideja je bila da se po vrelom danu ispenje vrh, pa da se planinari osveže lubenicom koju će prethodno ohladiti u ostacima snega. Sve se završilo dosta neslavno, jer lubenica nije mogla da se ohladi toliko brzo. Pored toga, niko nije imao nož dovoljno dugog sečiva da iseče lepe kriške. Rezime: planinari su se počastili komadima kuvane lubenice i ostatak dana proveli u pokušajima da odlepe muve s lica...

Trenažer za butine.

Kao da planinarenje nije samo po sebi vid treninga, neke osobe moraju malo da „podebljaju“ aktivnosti tako što će uveče, kada se vrate sa zahtevnog pešačenja, dodatno dovežbati batačiće i gluteuse... Na pitanje: „Zašto?“ dobijamo odgovor: „25, 26, 27... Čuti, zabrojaćeš me!“

Izbor najpopularnijih **SUP DASAKA**

**Testovi performansi više
modela SUP dasaka (Stand Up
Paddle Boards) koje su bile
najpopularnije u ovoj sezoni...**

S U P D A S K E

Predstavljamo vam **Stand Up Paddle Boards** koje su testirane u protekle tri godine u jezerima, rekama i moru. Procenjene su prema performansama klizanja, stabilnosti i lakoći upravljanja na mirnoj vodi i u vetrovitim uslovima i sa talasima. Na osnovu datih performansi i za koju namenu vam treba daska, možete proceniti koja je ona prava za vas. Brže daske su namenjene sportistima, ali su one i nestabilnije, pa nisu preporučljive za početnike. Sporije i teže daske više koriste početnici, a mogu se upotrebljavati i za ribolov.

Surftech/prAna Catalyst Tuflite VT

Okvirna cena: 1.250 €
Dobre osobine: brza, stabilna, dobrog dizajna
Loše osobine: skupa, deluje pomalo krhko u odnosu na neke druge modele
Težina daske: 12,25 kg
Za težine do: 98 kg
Širina: 82,5 cm
Dužina: 340 cm
Debljina: 122 cm
Garancija: 30 dana

Boardworks Kraken

Okvirna cena: 1.200 €
Dobre osobine: dobre performanse trenja (klizenja), veoma stabilna, razumne cene
Loše osobine: malo se nezgrapno okreće, nije najtrajnije
Težina daske: 12 kg
Za težine do: 130 kg
Širina: 81,3 cm
Dužina: 335 cm
Debljina: 12 cm
Garancija: 1 godina

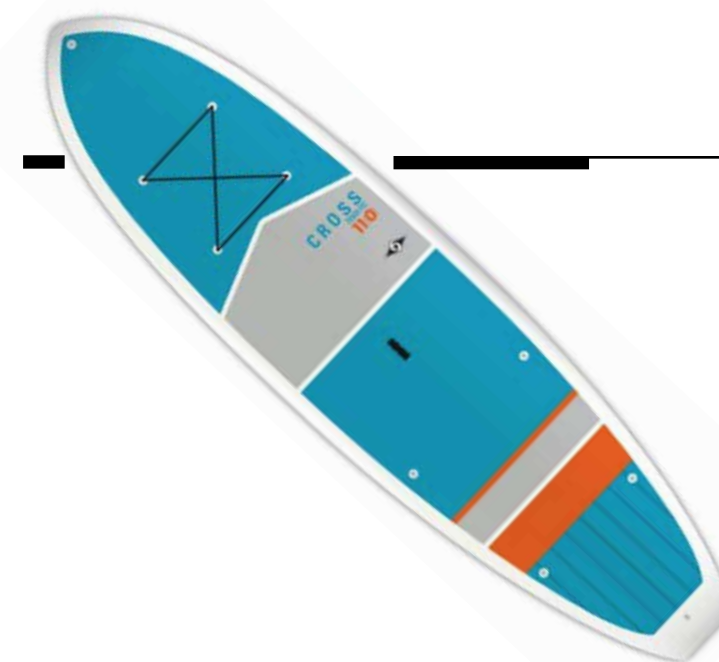
ISLE Versa Epoxy

Okvirna cena: 710 €
Dobre osobine: dobra cena, dobre performanse trenja (klizenja), super stabilna
Loše osobine: teška, nije baš najbolja u manevrisanju
Težina daske: 12,5 kg
Za težine do: 110 kg
Širina: 81,3 cm
Dužina: 315 cm
Debljina: 11,4 cm
Garancija: 6 meseci

BIC Sport TOUGH-TEC Cross

Okvirna cena: 700 €
Dobre osobine: stabilna, odlična za početnike
Loše osobine: teška, teška za prenos
Težina daske: 17,5 kg
Za težine do: 130 kg
Širina: 86,3 cm
Dužina: 335 cm
Debljina: 14 cm
Garancija: 2 godine

BIC Ace-Tec Wing

Okvirna cena: 895 €
Dobre osobine: dobre performanse trenja (klizenja), veoma trajna daska
Loše osobine: teža za prenošenje, osrednja u manevrisanju
Težina daske: 15,5 kg
Za težine do: 118 kg
Širina: 76 cm
Dužina: 380 cm
Debljina: 15,3 cm
Garancija: 2 godine

Cene su okvirne i zavise od zemlje u kojoj se prodaju.

S U P D A S K E

FOTO: PEXELS

S U P D A S K E

Pau Hana Endurance XL

Okvirna cena: 1.490 €

Dobre osobine: stabilna, za teže osobe, dobro klizi

Loše osobine: teška, manevriše se kao u čamcu

Težina daske: 14,5 kg

Za težine do: 145 kg

Širina: 76 cm

Dužina: 365 cm

Debljina: 16,5 cm

Garancija: 120 dana

Boardworks Raven

Okvirna cena: 1.340 €

Dobre osobine: veoma brza, klizi veoma dobro

Loše osobine: teška za prenošenje, veoma nestabilna

Težina daske: 18 kg

Za težine do: 125 kg

Širina: 74 cm

Dužina: 385 cm

Debljina: 15,3 cm

Garancija: 1 godina

PEAK Escape

Okvirna cena: 580 €

Dobre osobine: odlične cene, lagana, laka za prenos

Loše osobine: lako se oštećuje

Težina daske: 10,5 kg

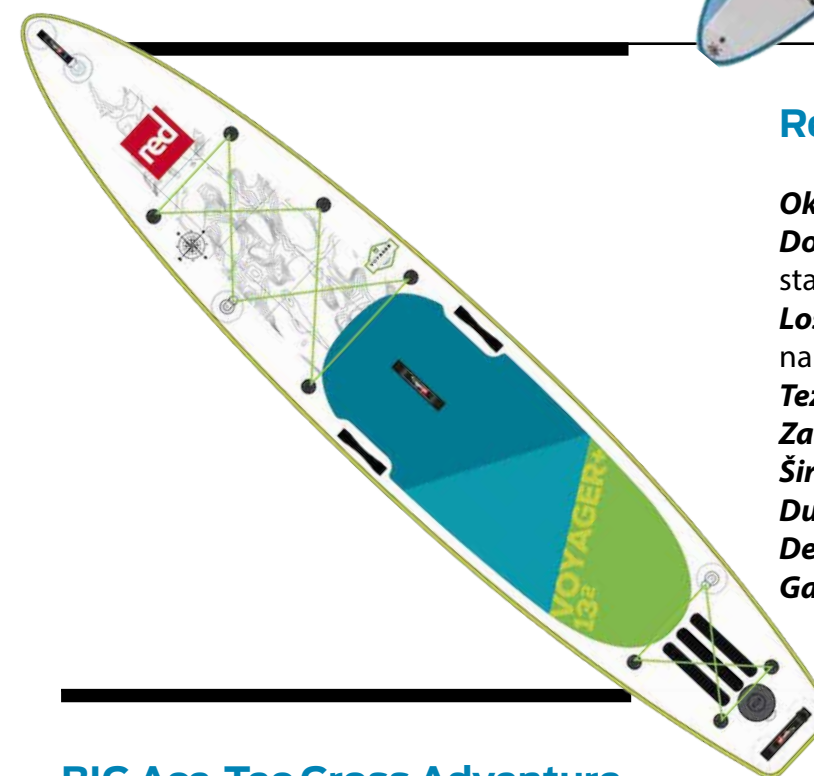
Za težine do: 113 kg

Širina: 81,5 cm

Dužina: 320 cm

Debljina: 11,4 cm

Garancija: 1 godina

Red Paddle Co Voyager

Okvirna cena: 1.475 €

Dobre osobine: klizi dobro, dual kargo sistem, stabilna za tako usku dasku

Loše osobine: početnici se mogu osetiti nestabilno na njoj

Težina daske: 11,3 kg

Za težine do: 150 kg

Širina: 76,2 cm

Dužina: 415 cm

Debljina: 15,3 cm

Garancija: 1 godina

Isle Explorer

Okvirna cena: 710 €

Dobre osobine: stabilna, veoma čvrsta, ručke na oba kraja

Loše osobine: nije najbrža

Težina daske: 10 kg

Za težine do: 125 kg

Širina: 81,3 cm

Dužina: 335 cm

Debljina: 15,2 cm

Garancija: 1 godina

BIC Ace-Tec Cross Adventure

Okvirna cena: 900 €

Dobre osobine: neverovatno stabilna, trajna, klizi dobro i u nemirnoj vodi

Loše osobine: ekstremno teška, teška za prenos

Težina daske: 16 kg

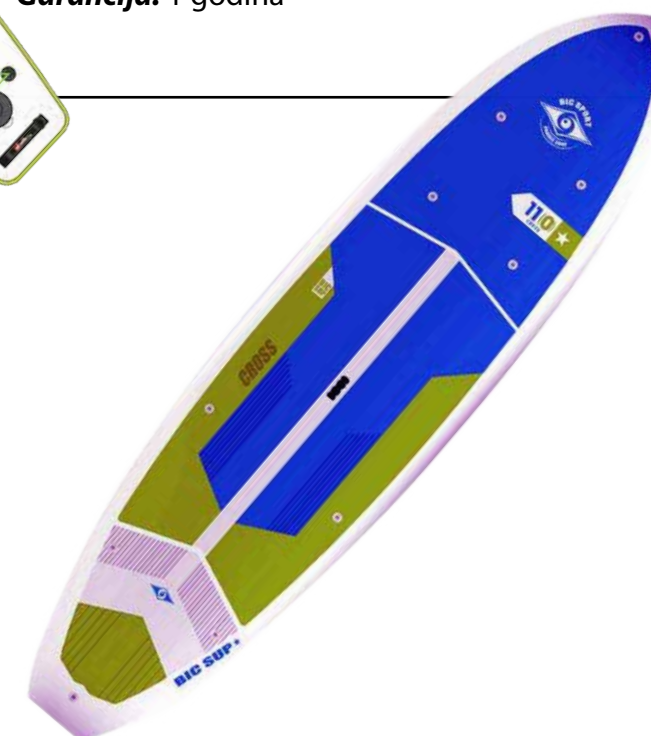
Za težine do: 130 kg

Širina: 86,4 cm

Dužina: 335 cm

Debljina: 14 cm

Garancija: 2 godine

S U P D A S K E

Surftech Saber

Okvirna cena: 1.180 €

Dobre osobine: odlične preformanse trenja (klizenja), brza

Loše osobine: manje je stabilna, teška za prenos

Težina daske: 14 kg

Za težine do: 81,5 kg

Širina: 74 cm

Dužina: 350 cm

Debljina: 12 cm

Garancija: 30 dana

Naish Mana GS

Okvirna cena: 1.400 €

Dobre osobine: odlična za manevrisanje

Loše osobine: skupa, nije previše stabilna i ne klizi najbolje

Težina daske: 14 kg

Za težine do: 105 kg

Širina: 84 cm

Dužina: 305 cm

Debljina: 12 cm

Garancija: 1 godina

Sun Dolphin Seaquest 10

Okvirna cena: 320 €

Dobre osobine: jeftina, stabilna i trajna, neeksponirana, durable, stable

Loše osobine: osrednje klizi, ekstremno spora u nemirnoj vodi

Težina daske: 21 kg

Za težine do: 113 kg

Širina: 84 cm

Dužina: 305 cm

Debljina: 15,3 cm

Garancija: -

California Board Company 10'6"

Okvirna cena: 450 €

Dobre osobine: jeftina, uključeno veslo u cenu

Loše osobine: nije stabilna, spora, ne klizi najbolje

Težina daske: 11,4 kg

Za težine do: 136 kg

Širina: 76 cm

Dužina: 320 cm

Debljina: 13 cm

Garancija: 30 dana

Ready to Rock

Sve što treba da znate o boulderingu

Nekada smatran dobrim načinom za treniranje „pravilnog” penjanja bez užarije, pojaseva ili partnera, bouldering je kao zaseban sport imao je nagli rast popularnosti u poslednjem deseteću...

PHOTO BY MIKE KOTSCH ON UNSPLASH

Photo by roya ann miller, Matthew Hume on Unsplash

Veštačke stene omogućavaju penjačima da treniraju tokom cele godine, ali i podstiču ljude svih starosnih dobi da se oprobaju u ovom sportu. Nekada je smatran dobrim načinom za treniranje penjanja bez užarije, pojaseva ili partnera. Danas je sasvim druga priča. Boulderering je sada popularan sport, koji će 2020. godine prvi put će biti olimpijska disciplina. Ljudima su, naravno, oduvek bile primamljive visine, ali ova disciplina je umnogome doprinela da se naša instinktivna potreba da se popnemo na brdo, podigne na viši nivo, kao odličan način za poboljšanje snage, kondicije i koordinacije. Pored toga, ovo je sport koji zahteva aktivno korišćenje moždanih vijuga, te je odlična vežba samopouzdanja i rešavanja problema. Ukratko, boulderering vas čini pametnijima!

PROBLEMI I OCENJIVANJE

Boulderering uključuje rešavanje „problema” - uspešno prelaženje detalja na određenoj smeri pri čemu se svaki od njih ocenjuje prema težini.

Postoji nekoliko različitih sistema za ocenjivanje koji se koriste u boulderingu, a pravilnici i vodiči obično sadrže uporedne tabele. Fontainebleau (Font) klase se kreću od 1 do 8c i više; V ocene od V0 do V17 (trenutno); i britanske tehničke ocene od 3a do 7b. Osnovno pravilo je što je veći broj - to je problem teži.

Kada savladate osnovne tehnike, vaš mozak će upasti u sasvim drugi mod i umesto problema, videće potencijalne hvatove i rešenja...

HVATOVI

„Hvatovi” su položaji za prste, ruke, stopala, a ponekad i druge delove tela, koji vas drže na steni. Na veštačkim stenama su obično ofarbani u razne boje i, budući da su izrađeni od epoksi smole, raznih plastičnih masa ili drveta, prilagođeni su raznim tehnikama. Neki hvatovi su jednostavne „pepeljare” u koje staje cela šaka, „kugle” se mogu obuhvatiti, „prilepci” raznih oblika bude maštu penjača da ih upotrebe na sve moguće i nemoguće načine, dok „kornišoni” dozvoljavaju tek nekoliko milimetara frikcije za izvežbane vrhove prstiju ili vrlo „oštre” penjačice.

Napolju - pravila ne postoje. Prirodna stena nudi obilje udubljenja, izbočina i pukotina na steni koje mogu da budu korisne za prste, petu, polugu na nadlaktici...

SNAGA I TEHNIKA

Ako vam kažu da to može svako - u pravu su, samo

imajte na umu da ćete se u početku malo namučiti. Za boldering je potrebno dosta snage i dobra ravnoteža. Početnici treba da biraju manje zahtevne stene i da svoje sposobnosti povećavaju vežbanjem i treningom. Vremenom će ojačati sve potrebne mišiće, uključujući i onaj najvažniji - mozak.

Kada se prvi put susretnu sa stenom, ljudi uglavnom vide samo probleme. Kada savladate osnovne tehnike, vaš mozak će upasti u sasvim drugi mod i umesto problema, videće potencijalne hvatove i rešenja.

Savet: Snagu ćete povećati redovnim vežbama na kampusu i dubokim čučnjevima, kao i treningom na steni. Nije na odmet da kondiciju stičete trčanjem, plivanjem ili vožnjom bicikla.

GDE IĆI

U gotovo svakom gradu postoji veštačka stena ili alpinističko penjalište na prirodnoj steni. Vaš cilj nisu visine. Kod boulderina je važno rešiti detalje i što duže ostati na steni.

Širom sveta postoje brojna mesta za boulderering, a jedno od najpoznatijih je Fontainebleau, 50 km južno od Pariza. Sportisti ga koriste još od 1930-ih. Smešteno je usred borovih šuma, gde se u širokoj regiji nalaze fascinantne formacije kamena peščara. Prigrbite svoju gromadu i rešite njenu zagonetku!

Budite odgovorni

Pristup penjalištima ovog tipa ponekad je sporno pitanje, budući da se nalaze u zaštićenim područjima, parkovima prirode ili nacionalnim parkovima... Neki su možda i na privatnom zemljištu. Cilj svake akcije je da nakon penjanja prostor na kom ste boravili ostavite u istom ili boljem stanju nego što ste ga zatekli.

- Uvek očistite magnezijum sa stena i potrudite se da ih vaše aktivnosti ne oštete;
- Smanjite nivo buke na minimum;
- Budite odgovorni prema prirodi i smanjite količinu izduvnih gasova iz automobila tako što ćete putovati sa svojim penjačkim partnerima, a ne individualno;
- Pokupite svoje, ali i tuđe smeće;
- Biti pristojni prema lokalnom stanovništvu, te koristiti trgovine, restorane i kafice u blizini penjališta ili smeštaja, kako biste pomogli lokalnoj ekonomiji.

OPREMA

Prema rečima američkog pionira ovog sporta, Johna Shermana, jedina oprema koja vam je zaista potrebna za boulderering jeste stena. Ali ako želite da to iskustvo

bude što ugodnije, postoji i nekoliko drugih sitnica koji bi vam mogli pomoći.

Penjačice - Specijalizovane penjačke cipele s čvrstim gumenim đonom koje dobro prijanjaju za stenu omogućuju precizno postavljanje stopala i imaju odlično trenje. Ojačanja na prstima i peti pružaju dodatne mogućnosti upotrebe gornje strane stopala (kuka) ili pete.

Penjačice se ne kupuju na neviđeno. One se moraju probati i u njima morate provesti neko vreme. Veličine različitih marki se veoma razlikuju i najvažnije je da vam savršeno pasuju - čvrsto, ali ne i bolno. U zavisnosti od penjačkog umeća i koliko vremena ćete ih nositi, možete da nabavite udobnije ili agresivnije penjačice.

Strunjača - Ne koristite užariju, ali se i ne penjete visoko - zato je par kvalitetnih strunjača neophodan deo vaše opreme. Uvek imajte na umu da je u boulderingu gravitacija vaš prijatelj, jer vam omogućava da koristeći razne tehnike penjanja ostanete na steni. Sa druge strane, vaš neprijatelj je prizemljenje i zbog toga vaš penjački partner treba da balansira kako bi podmetanjem strunjača ublažio vaš pad. Ukoliko penjete sami (što se ne preporučuje), prostirke ćete postaviti ispod stene koju planirate da penjete i trudićete se da nikada je pređete opasnu visinu od oko dva metra, odnosno onu s koje se bezbedno možete dočekati na noge.

Ako koristite veštačku stenu - strunjače su sastavni deo vežbališta i ukoliko se učlanite u penjačku družinu - nema potrebe da ih kupujete.

Vrećica za magnezijum i magnezijum - Popularna kreda, zapravo uopšte nije kreda - kalcijum-karbonat, već magnezijum-karbonat, specijalno izrađen u obliku praha ili bloka. Nosi se u kesi na pojasu i ima zadatak da upija znoj na vaše ruke i prstima omogućava bolje trenje. Iako ga mnogi uporno zovu kredom, ako se bavite ovim sportom, neophodno je da usvojite ispravnu terminologiju. Dakle, kreda nije kreda, već magnezijum!

OSTALI PREDMETI

Od ostalih ličnih potrepština mogu vam zatrebati i meka četka za uklanjanje ostataka magnezijuma sa stena, flannelska krpa za čišćenje đonova penjačica pre penjanja, traka za saniranje ogrebotina i povreda, krema za ruke...

Koristite odgovarajuću odeću, u skladu s godišnjim dobima i vremenskim prilikama. Ukoliko ste napolju i izloženi suncu, zaštitite kožu od štetnog UV zračenja.

Iako nije obavezan, dobar „hvatač“ je jedna od najkorisnijih „stvari koje možete da ponesete“, jer će vas njegove veštine čuvati prilikom otežanog prizemljenja. Pouzdan parner na steni će premeštanjem strunjača balansirati s vašim telom i najboljom pozicijom za pad, koja će vas sačuvati od povreda.

Konačno, nijedan penjač koji drži do sebe ne bi smeo da bude viđen na steni s vetrom u kosi. Šlem čuva glavu, drži vam kosu van očiju i izgleda sjajno na fotografijama. Nažalost, mnogi smatraju da je ovo nepotreban detalj, budući da ne penju na velikim visinama, te da su padovi bezbedni. Kako želite - smatrajte se upozorenima.

OSNOVNA OPREMA ZA BOULDERING

PENJAČICE

La Sportiva Tarantula
80 €

www.lasportiva.com

Udobna, izdržljiva penjačica koja dobro prijanja za stenu. Ima čičak i dosta mogućnosti za bolja podešavanja, te se može nositi i tokom celog dana, što je izuzetno pogodno za početnike. Frixion guma je lepljiva, ali izdržljiva, te nudi dobru potporu kada stojite na ivicama.

Scarpa Instinct VS
140 €

www.scarpa.co.uk

Vrhunska tehnička obuća s asimetričnim oblikom, koja osigurava precizne položaje nožnih prstiju i puno snage čak i na najmanjim površinama. Ima čičak, te se lako podešava. Vibram XS Edge guma je lepljiva i čvrsta u prednjem delu stopala, a ojačanje na prstima omogućava kačenje. Nije za početnike.

Scarpa Vapor V
130 €

www.scarpa.co.uk

Vapor V je tehnička obuća s umereno asimetričnim oblikom i čvrstom potporom, dizajnirana da maksimizira snagu kroz palac i omogući precizno postavljanje stopala. Prijatna je za nošenje i po nekoliko sati. Guma je čvrsta i izuzetno dobro prijanja za stenu, ali nije toliko otporna na habanje.

STRUNJAČE

Organic
230 €

www.organicclimbing.com

Čvrsta i funkcionalna strunjača. Podloga je razdeljena, pa se lako sklapa. Zbog toga ne morate da brinete da li će se pena deformisati. Nosači su dobro podstavljeni i olakšavaju premeštanje strunjače. Prilično je tvrda što je čini pogodnom za komplikovane detalje i padanja s veće visine.

MAGNEZIJUM

Scavenger Vert
40 €

www.madebyscavenger.com

Ručno rađene u Velikoj Britaniji od recikliranih užadi. Ove otmene vrećice pravo su umetničko delo (što dokazuje i njihova cena) i veoma pogodne za upotrebu. Postava je čvrsta i dovoljno duboka, pa se magnezijum ne rasipa, a lako je dostupan za ove ruke.

Organic
20 €

www.organicclimbing.com

Ove su torbe jedinstvene i omogućuju vam da odaberete osnovnu boju koja će se zatim ukrašavati korištenjem odrezaka od izrade tepiha za balvaniranje. Materijal je tvrd sa čvrstim otvorom, pa se lako i brzo otvori, meka obloga od flisa održava kredu dobro raspoređenom.

FrictionLabs

od 2,50 € po vrećici

www.frictionlabs.com

Rastresiti magnezijum-karbonat bez filera ili sredstava za sušenje duže održava vaše ruke suvima, ne zagađuje okolinu i zdraviji je za vašu kožu. Postoje različite mešavine za razne potrebe, podloge i afinitete.

Na ovim stranicama nisu reklamni i komercijalni sadržaji. Predstavljeni proizvodi nisu preporuka za kupovinu, već ilustracija raspona cena i performansi proizvoda. Redakcija i autori teksta odriču se svake odgovornosti. Navedene cene su okvirne.

Petzl Alto
266 €

www.petzl.com

Tri sloja pene različite gustine, s jedne strane nude „meko padanje“, što je idealno za manje zahtevno penjanje, a sa druge čvrsti sloj pogodan za veće izazove. Dizajnirana je u obliku kvadrata koji se savija na polovini, što je pogodno za nošenje. Pametni poklopac prekriva zadnji deo kad je strunjača otvorena.

Nešto kao... ali ni nalik... COASTEERING

Ovo je outdoor aktivnost koja podrazumeva plivanje morem, rekom ili jezerom, u kombinaciji s hodanjem obalom radi uživanja u prirodi... Ukratko: svideće vam se!

Nešto kao kanjoning bez kanjona, slično kajakingu bez kajaka, nalik trijatlону bez trčanja i pedaliranja... Govorimo o coasteering-u, novoj outdoor pomami za koju vam je potrebno kvalitetno neoprensko odelce i atraktivna obala. Ukratko, coasteering je outdoor aktivnost koja podrazumeva plivanje morem, rekom ili jezerom, u kombinaciji s hodanjem obalom radi uživanja u prirodi. Ima tu i uskakanja u vodu s izazovnih litica, lenčarenja na sprudovima, veranja po stenovitim obalama, što sve čini ovu novu disciplinu veoma dinamičnom i primamljivom. Iako su svi aspekti ovakvih poduhvata neformalno praktikovani dugi niz godina, pojam „coasteering“ prvi put je upotrebljen 1973. godine u knjizi „Sea Cliff Climbing“, engleskih autora

Johna Clearea i Robin Collomb. Oni su doslovce napisali: „Nekoliko entuzijasta veruje da će coasteering postati popularan i imati sjajnu budućnost“. Devedesetih godina prošlog veka pojavila se kao komercijalno vođena rekreativna aktivnost duž litice Pembrokeshirea u Velsu. Do 1997. godine su se na oglasnim stranicama za putovanja i rekreaciju redovno počele reklamirati komercijalne kompanije koje su nudile takvu aktivnost. Nedugo zatim, 1999. godine jedna vodička kompanija licencirala je zaštitni znak koji je u svoj naziv uključio reč „Coasteering“. Ostalo je, takoreći - istorija. Aktivnost se proširila na sve regije u Velikoj Britaniji, i gdegod ste imali prikladne stenovite obale, pojavile su se agencije koje bi vam iznajmljivale opremu i vodiče. Mnogi smatraju da je, posle kriketa,

ovo najzanimljiviji sport „patentiran“ u Engleskoj. Mnogi drugi se ne slažu sa tim, a i mi smo među tim mnogima...

GDE?

U suštini, potrebna vam je kamenita obala, ali to nije obavezno - bitno je da je atraktivna. U zavisnosti od vodene površine, birajte bezbedne obale, gde nema visokih talasa, „kuvanja“ i bele vode. Cilj vam je da plivate uz obalu i imate priliku da bezbedno izađete na kopno. Možete ispenjati kakvu kratku smer na stenovitoj obali, izaći na peskovitu plažu i potražiti neku zanimljivost na obali, ili hodati duž obale tražeći kakvu atraktivnu stenu s koje biste opet uskočili u vodu... Mogućnosti su beskrajne!

KAKO?

Podrazumeva se da umete da plivate, te da vam nije strano penjanje i hajking, a da ne patite od straha od visine. Nikada u akciju ne idite sami, na nepoznate obale i bez osnovnih bezbednosnih mera. Pre svake akcije dobro se pripremite, upoznajte obalu i potencijale koje nudi. Odredite deonice koje ćete preplivati, kao i one koje ćete preći na nogama. Ukoliko ste u mogućnosti, obezbedite pratnju na vodi (u čamcu), a to je posebno važno ako pratite tok reke. Sigurnosna oprema je obavezna, a ona podrazumeva odgovarajuću odeću i obuću koja će vas štititi od okruženja u kojem se sport izvodi. Osnovna oprema uključuje:

- neoprensko odelo,
- odgovarajuće zaštitne rukavice,

KOJE VAS OPASNOSTI VREBAJU?

More

Priobalni pojas nastanjuju razni morski organizmi - morski ježevi, na primer - s kojima susret može biti neprijatan. Skačenje sa litica je opasno ukoliko ne poznajete obalu i formacije stena ispod vode.

Jezera

Obale veštačkih jezera, napuštenih kopova i majdana, mogu biti opasne zbog krušljivih i nestabilnih stena. Skokovi s veće visine takođe mogu biti rizični jer voda često nije dovoljno providna da se vidi dno.

Reke

U slučaju planinskih reka, coasteering je veoma blizak kanjoningu i nosi opasnost udara o stenu. Široke ravničarske reke su opasne zbog rečnog saobraćaja, jakih struja i virova. Veliku opasnost nosi i mutna voda.

- štitnici za kolena (ako je obala stenovita),
- obuća za hajking (sa ojačanjem za hodaње po stenama),
- prsluk (spasilački, za plutanje)
- kaciga.

Imajte na umu da ova aktivnost, baš kao i sve druge outdoor aktivnosti, nosi izvesne rizike. Pothlađivanje, povrede usled udara o stenu i opasnost od davljenja su najveći, ali svaka obala ima svoje dodatne izazove.

KADA?

Za coasteering nema vremenskog i klimatskog ograničenja. Neophodno je da pratite vremensku prog-

nozu, jer vas iznenadne promene vremena mogu dovesti u neprijatnu, pa čak i opasnu situaciju. Kako biste uživali u lepoti prirode i izbegli opasnosti koje donose visoki talasi, divlje more ili ledom okovane obale - logično je da ćete izbegavati ekstremne vremenske prilike. Međutim, ukoliko koristite kvalitetnu opremu, coasteering može biti veoma atraktivan i zimi na širokim, ravničarskim rekama. Ako mislite da nema šta da se vidi - varate se. Svaka reka je izazov, a svaka obala prilika da ugrabite komadić spokoja koju donosi pogled na vodu koja teče... ■

POSTANI SPASILAC

Gorske službe

spasavanja Srbije

Kao i svake godine Gorska služba spasavanja Srbije organizuje osnovni kurs za prijem novih članova. Uvodna testiranja za Osnovni kurs Gorske službe spasavanja Srbije održaće se u septembru tokom tri vikenda u 11 gradova širom Srbije.

Lokacije i termini održavanja uvodnih testiranja:

Beograd - 1, 8. i 15. septembra od 10 h; Ada Ciganlija
- Holmerova staza

NoviSad - 1. septembra od 10 h; tereni kod Sajmišta

Kragujevac - 7. septembra od 10 h; Veliki park - teretana na otvorenom kod restorana Koš

Raška - 7. septembra od 15 h; Teretana na otvorenom kod gradskog bazena

Čačak - 8. septembra od 10 h; Atletska staza

Užice - 8. septembra od 10 h; Veliki park - sportska hala

Kruševac - 14. septembra od 9 h; Park Bagdala

Niš - 14. septembra od 13 h; Park Čair

Pirot - 14. septembra od 17 h; Trim staza Kej

Zaječar - 15. septembra od 11 h; Popova plaža - Coca Cola teretana

Bor - 15. septembra od 14 h; Stadion Rudar - park malih sportova

INFO

Dodatne informacije o kriterijumima za fizičku spremu na ovogodišnjem uvodnom testiranju, kao i vremenu održavanja kursa potražite na ovom **LINKU**

Odgovori na najčešća pitanja u vezi sa kursom nalaze se ovde:

<https://gss.rs/kurs>

E-mail: info@gss.rs

https://www.instagram.com/gss_srbije/

<https://www.facebook.com/gssrbija/>

U gnezdu beloglavog supa

Speleolozi i alpinisti iz više klubova u Srbiji, pod vođstvom stručnjaka iz Fondacije za zaštitu ptica grabljivica, imali su akciju obeležavanja ptica...

Probudilo nas je sunce, koje se probilo kroz prozore naše sobe, najavivši lep proletnji dan. Kiša koja nas je pratila sinoć čitavim putem od Beograda do Zlatara unosila je nemir u naš tim, preteći da osujeti planiranu akciju.

Akcija markiranja supova se dešava samo jednom godišnje, tokom dva vikenda u maju ili junu, u vreme kada su mlade, novoizvedne ptice već malo poodrasle ali ne dovoljno da mogu da lete i da se samostalno hrane. Tačne termine, naravno, određuju stručna lica Fondacije za zaštitu ptica grabljivica na čelu sa dr Sašom Marinkovićem, koji od samog početka rukovodi projektom zaštite ove ugrožene vrste, kao i ovim akcijama. Zatim se formira tim koji će obaviti ovaj složen i osetljiv posao. Ove godine je akcija bila organizovana u dva termina. Prvi od 31. maja do 2. juna a drugi od 7. do 9. juna.

Stefan Anđus, kolega iz ASAK-a (Akademski speleološko-aplinistički klub) iz Beograda, koji je u toku prvog termina učestvovao u ovakvoj akciji, zajedno sa kolegama iz Speleološkog društva „Pionir“ iz Banja Luke, već me je upozorio da je teren raskvašen obilnom kišom, klizav i da se sistem za penjanje teško postavlja. Bez obrira na teške vremenske uslove, bili su vrlo uspešni. Ustala sam čila, ohrabrena sunčanim zracima, nestrpljiva da akcija krene što pre. Penjačku ekipu ASAK-a smo ovoga puta činile nas tri - Ana Skočajić, Selena Blagojević i ja, Milena Đuknić, kojoj je pored ostalog, palo u zadatak da nešto napiše o ovoj akciji. Retko se događa da ekipu čine samo žene, tako da ova činjenica unosi malo dodatnog adrenalina. Adrenalin je uvek prisutan u našim akcijama i verujem da je jedan od osnovnih pokretača kod većine članova ASAK-a, ali ovo je ipak jedna posebna prilika koju svi željno očekujemo.

ASAK godinama sarađuje na ovom projektu kao deo tima, a ja lično u poslednje tri godine. Naš posao na

terenu je da se spustimo (ili popnemo) do gnezda u litici kanjona, u kome se nalazi mlada ptica. Veoma retko je moguće obaviti markiranje u samom gnezdu, što bi bilo manje stresno za pticu a nama bi olakšalo posao ali ovo zahteva nošenje dodatne opreme, i dovoljno prostorno i pristupačno gnezdo, što uglavnom nije slučaj. Najčešće pticu moramo da privolimo da se smesti u posebno kreiranu torbu, iznesemo je na leđima do dnevnog kampa, gde se nalazi ostatak tima koji obavlja markiranje i da zatim pticu bezbedno vratimo u gnezdo njenim roditeljima.

Za nas speleologe, izlazak na svetlo dana je već doživljaj, budući da vreme provodimo u dubini zamlje, dišući na škrge, u mračnim hodnicima slabo osvetljenim našim malim čeonim lampama, klizajući se po vlažnom terenu pazeći da ne oštetimo pećinski nakit, puzeći na stomaku kroz uske pukotine u stenju, spuštajući se i penjući uz kaljavu užariju... U ovom slučaju, „napolje“ nije bilo gde već sam kanjon Uvca! Pluća prepuna svežeg planinskog vazduha, plavo nebo gore a dokle god pogled dopire - zelene se valovi planinskih vrhova. Priroda buja na toplom prolećnom suncu. Duboko dole, zelena reka Uvac krči sebi krivudavi put kroz planinski masiv. Čovek dobije želju

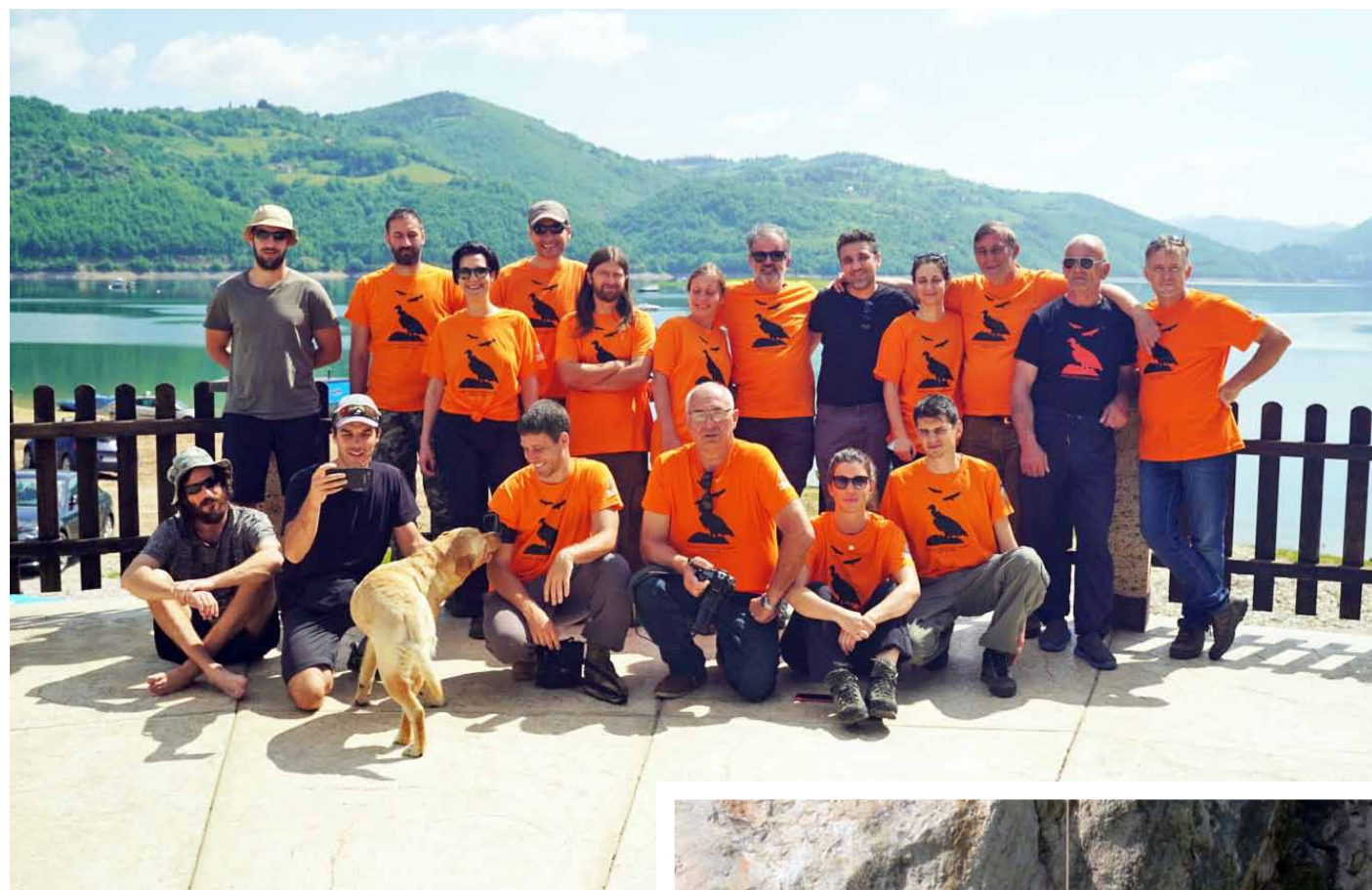
da se stopi sa prirodom i večno ostane tu. Užurbano se spremamo za bliski susret sa veličanstvenim beloglavim supom koji je upravo ovakvo mesto odabrao za svoj dom. Jednom doživljeno, takvo iskustvo traži još i ponovo, uprkos teškoćama i opasnostima koje vrebaju uz put. Tako je bar u mom slučaju. Akcija obeležavanja supova zauzima posebno mesto u mom srcu a time i u mom rasporedu aktivnosti.

Dobro poznati Njegoš i Ljilja i ove godine nas goste kako u smeštaju, tako i u kafani. Ovog puta je tim nešto veći pa smo zauzeli ne samo kuću već i okolne bungalove. Tu su članovi već uigranog stručnog tima za marki-

Naš posao na terenu je da se spustimo (ili popnemo) do gnezda u litici kanjona, u kome se nalazi mlada ptica, da je stavimo u torbu i odnesemo do dnevnog kampa. Nakon markiranja, na isti način treba da je vratimo u gnezdo

ranje dr Saša Marinković, dr Stefan Skorić, Irena Hribšek, Zoran Karić, Milivoj Vučanović i Vuk Popić. Ove nedelje nam se na prstenovanju pridružio i dr Goran Sušić, predsjednik udruženja „Grifon“, koje se bavi zaštitom i reintrodukcijom beloglavih supova u Hrvatskoj. Okupljamo se u dnevnoj sobi i priče počinju da se razvijaju. Svesni smo da što više ljudi sa zanimljivim temama ima, odlazak na spavanje će biti dalji.

Stručna lica Fondacije su zajedno sa čuvarima JP „Rezervat Uvac“ d.o.o. u više navrata posećivali teren i beležili gde se nalaze aktivna gnezda koja bismo mogli da posetimo. Danas je planirano da obiđemo Sjeničko jezero, dok su naredna dva dana rezervisana za Radojinsko. Kolima se spuštamo do jezera, ukrcavamo se na čamac i krećemo. Dugotrajne kiše od prethodnih dana su sa sobom povukle mnogo zemlje pa je i jezero poprimilo neprivlačnu, braon boju.

Mesto iskrcavanja pažljivo biramo, izbegavajući stene preko kojih je nemoguće preći, kao i sipar, koji prekriva veći deo priobalja a po kome se veoma teško kreće. Uskoro nailazimo na „koziju stazu“ koja krivuda kroz okolno rastinje i obećava da će nas dovesti do vrha. Uspom nam je oduzeo skoro sat vremena. Već umorni od strme uzbrdice, klizavog terena i sunca koje nas prži, stižemo na vrh. Dr Marinković, koji je sa delom tima ostao u čamcu, navodi nas toki-vokijem do mesta koje se nalazi iznad gnezda. Ovog puta se nalazimo na idealnom mestu. Ima nekoliko stabilnih stena i jačeg drveća koji mogu da nam posluže kao polazno sidrište za opremanje sistema za spuštanje a u isto vreme dovoljno hladna za ekipu koja radi markiranje. Postavljamo prvo sidrište, odakle spuštamo užu vertikalno do špica stene. Na tom mestu pravimo novo sidrište odakle može da se dođe direktno do gnezda. Srećni smo što je opremanje bilo lako i brzo ali nas na cilju čeka razočaranje. Gnezdo je prazno. Ovog puta nismo imali sreće ali i to se dešava. Uglavnom posmatramo gnezda sa vode i znamo otprilike gde može biti ptica ali njega često ne vidimo pa

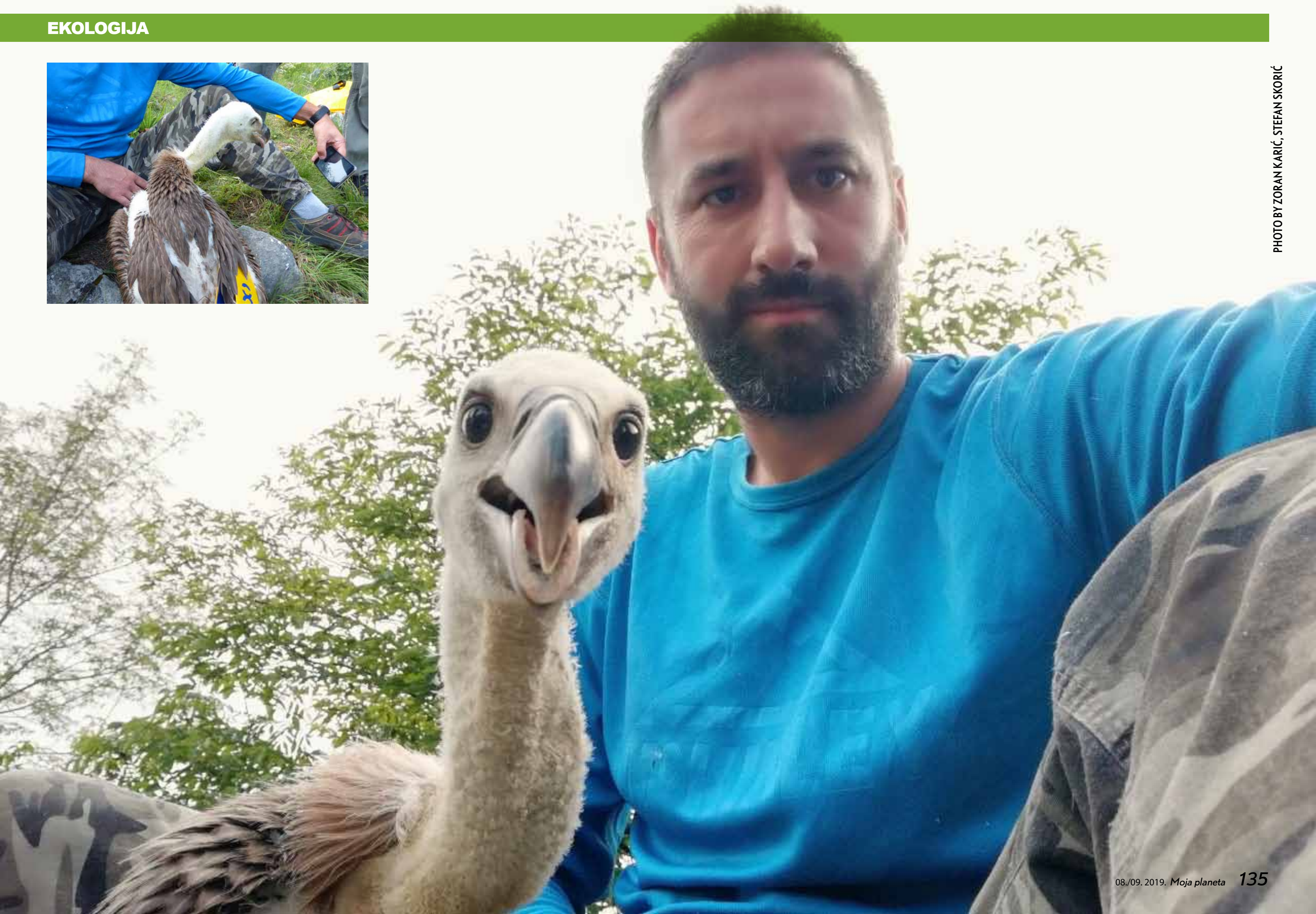
Cim smo počeli da se približavamo gnezdu, odrasle ptice su se razletele. Vidimo ih kako sleću na obližnje vrhove i pomno prate šta radimo.

krećemo pod pretpostavkom da je tu. Prazno gnezdo predstavlja gubitak dragocenog vremena i snage. Ali, idemo dalje!

Do sledećeg mesta smo se opet peli preko sat vremena. Čim smo počeli da se približavamo gnezdu, odrasle ptice su se razletele. Vidimo ih kako sleću na obližnje vrhove i pomno prate šta radimo. Supovi, kao monogamne životinje koje sa jednim partnerom ostaju do kraja života, u isto vreme su i veoma privrženi roditelji koji vode računa o svojim pticama. Videvši nas kao uljeze, lete prvo u velikim a zatim sve manjim krugovima zalećući se ka nama kako bi nas oterali od gnezda. Istina, nije zabeležen slučaj da je ptica napala čoveka ali zebnja je ipak prisutna jer za sve postoji prvi put. Dok ova veličanstvena ptica, nošena vazдушnom strujom na svojim moćnim raširenim krilima čiji je raspon skoro tri metra, bešumno klizi nebom u vašem pravcu, kosti vam se smrznu. Nervoza, a donekle i strah prilikom spuštanja u gnezdo su nezaobilazni. Opet smo imali sreće

sa mestom odakle krećemo sa opremanjem. Ovog puta Ana ide dole. Silazi bez mnogo muke do ivice odakle kreće previs sa koga se spušta direktno u podkapinu u kojoj se nalazi gnezdo. Kada neko kaže da je ptica velika, to svi uzimamo sa nekom rezervom sve do prvog kontakta sa pticom. A taj prvi kontakt svi pamtimmo. Ovog puta Anino, a pre tri godine i moje prvo pitanje je glasilo „Da li je ovo što vidim ptica ili odrasla ptica?“. Mališa koga je ugledala kada se spustila u gnezdo, od odrasle ptice se ne razlikuje po gabaritu, već samo po još prisutnom paperju i ponašanju. Kad ju je ugledao, odgegao se što je brže mogao u najudaljeniji ugao gnezda a kada je video da se i dalje približava, umirio se i sakrio glavu pod krilo kao malo dete koje šakama pokrije oči i misli da ga niko ne vidi. Ovo je trenutak velikog uzbuđenja za njega ali i za Anu. Prilazi mu oprezno, pažljivo ga hvata i ubacuje u torbu. Vezuje torbu, stavlja na leđa i penje nazad do polazne tačke.

Ovde se obavlja čitav niz radnji. Vadimo pticu iz torbe, položimo ga na zemlju i stavljammo prstenje.

Metalni prsten postavljamo na levu a plastični na desnu nogu. Zatim stavljamo krilnu markicu na levo krilo. Potom uzimamo i beležimo morfometrijske podatke: težinu i dužinu ptice, dužinu krila, repa, četvrtog pera, piska, nokta kao i dužinu, visinu i širinu kljuna. Na kraju uzimamo i uzorak krvi pomoću koga, pored ostalog ispitujemo i pol ptice. Trudimo se da manipulacija sa pticom prođe što brže i sa što manje stresa. Markiranje je prošlo brzo i bezbolno te sada možemo pticu da vratimo u gnezdo a mi, oraspoloženi, da nastavimo.

Približava se zalazak sunca tako da nemamo još puno vremena. Poslednjem gnezdu za danas prilazimo odozdo. Jedno od retkih preostalih gnezda do kojeg možemo da dođemo bez užarije. Penjemo se uz sipar nekih petnaestak minuta i stižemo do stene. Na visini od oko tri metra, smešteno je gnezdo. Dovoljno je veliko da nas troje može da stane. To nam dosta olakšava jer možemo da markiramo pticu u gnezdu i nema potrebe da je izlažemo stresu odnošenjem. Ovo je najmanji ptić koga smo obeležili u ovoj sezoni. Ima svega nešto manje od šest kilograma.

Dan završavamo vrućom zeljanim, domaćim kravljićem sirom i šniclama koje nam je spremila domaćica Ljilja. Nazdravljamo uspešnom danu i priželjkujemo da nam i sutrašnji bude takav.

Dobro je pa se sunce budi pre nas. Na doručku nam se pridružilo još nekoliko momaka – Nemanja Babić, Andrija Kovač i Vladimir Miladinović, koji snimaju film o supovima i koji će kroz objektiv da učestvuju u markiranju. Vožnja do Radojinskog jezera, smeštanje u čamac i vožnja do lokaliteta iz dve ture, ovog puta po prelepim, zelenim meandrima. Velika prednost drona, kojeg je filmska ekipa donela sa sobom, ogleda se u tome što možemo da vidimo da li je ptica u gnezdu, umesto da to pretpostavljamo. Nadam se da ćemo u budućnosti u svrhu markiranja i mi imati i koristiti dron.

Prvi i jedini lokalitet za danas je „Dalekovod“. Ovo je jedna od retkih litica gde se već dugo godina nalazi nekoliko aktivnih gnezda. U razgovoru sa Sašom, saznali smo da su ove godine mnoga gnezda koja su prošle godine bila aktivna, sada napuštena. Ubeđenja smo da

je razlog tome sve veći broj turista koji posećuju rezervat, čime su supovi, uplašeni za sebe i svoje potomstvo, primorani da traže nove lokacije. Mnogi su svoje novo mesto pronašli na kršnim stenama koje su i za nas postale nepristupačne.

Unapred znamo da nam treba puno opreme i ceo dan samo za jedno mesto. Hvala dragim prijateljima koji su nam se našli da pomognu u tegljenju nimalo lake opreme, na vrh litice. Posle standardno teškog uspona sledi ozbiljno opremanje terena kako bismo prišli gnezdima. Danas je moj dan za opremanje. Sa užetom u rancu na leđima, gomilom opreme i torbom za pticu zakačenom o pojas, kamerom na šlemu i toki-vokijem oko vrata, kretanje mi je prilično sporo i ograničeno. Samouvereno se verem po stenama, izbegavajući da pogledam kolika provalija se nalazi ispod mene. Jedino

što tražim je naredno drvo ili stenu za koju mogu da se zakačim i time obezbedim, sa nadom da drvo neće biti previše krto i da stena neće biti trošna. Par sati kasnije, stižem do gnezda. Prostrano gnezdo ali nepristupačno za veći broj ljudi. Sami smo - ptić koji me zaprepasčeno gleda i ja. Ali kakav ptić,

ovo je jedan kapitalac od preko devet kilograma. Čim se otrezno od početnog šoka, zbrzao je da pobegne u duboku rupu u steni. Iz te rupe nikako ne bih mogla da ga izvučem. Refleksno sam pojurila za njim i jedva ga uhvatila pre nego što se ceo uvukao u rupu. Šteta što snimatelji nisu bili dovoljno blizu da ovo snime. Bilo je veoma smešno.

Na kraju sam se ipak izborila sa pticom i smestila je u, za nju, prilično tesnu torbu.

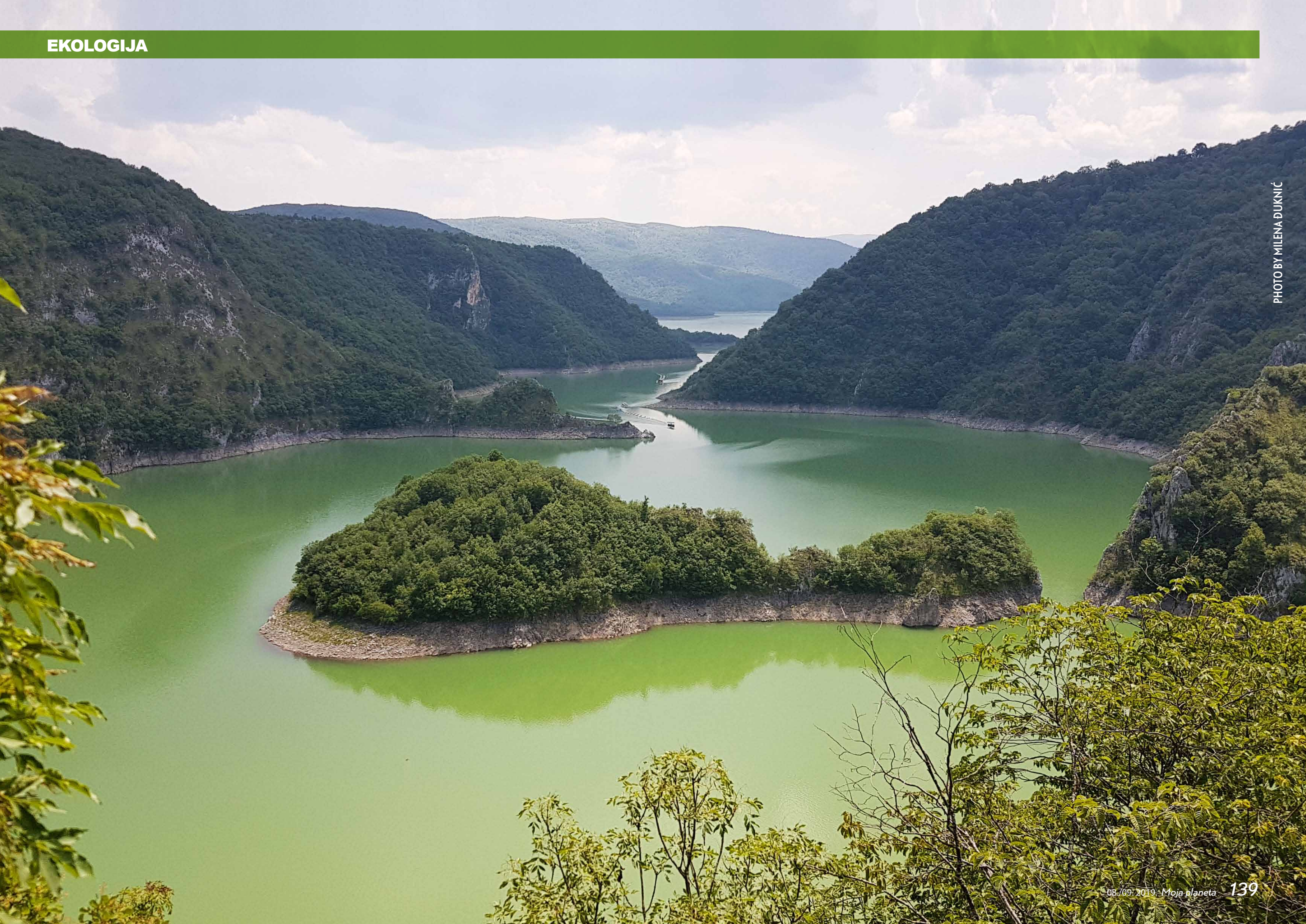
Dok nosim pticu, pitam se da li smo i mi jedan od uzroka koji za posledicu imaju raseljavanje supova? Verovatno da na neki način i jesmo. Ipak su akcije koje se izvode u okviru ovog projekta u poslednjih 20-ak godina, od gotovo istrebljene vrste sa svega desetak parova, dovele do jedne od danas najvećih kolonija supova u Evropi od preko 500 jedinki. Dozvoljavam sebi da verujem da činimo dobru stvar.

Sa stene iznad gnezda Seleni i Ana spuštaju užu za izvlačenje, na koje ja kačim torbu sa pticom. Njih dve izvlače torbu i nose pticu na markiranje dok ja nastav-

Sami smo - ptić koji me zaprepasčeno gleda i ja. Ali kakav ptić, ovo je jedan kapitalac od preko devet kilograma.

PHOTO BY VLADIMIR KRŽALIĆ, FOND, ZORAN KARIĆ, MILIVOJ VUČANOVIĆ

ljam da opremam, ne bi li stigli i do narednog gnezda i obeležili još jednu pticu. I tako, idemo od jednog do drugog gnezda, od litice do litice, sve dok nas mrak ne potera nazad.

Na povratku kamenje nam se kotrlja pod umornim nogama, preteći da ubrzano spusti do vode onoga ko poklekne. Taj posrnuli bi usput pokupio svakog ko mu se nađe na putu. Ipak bezbedno stižemo do čamca.

Komentarišući urađeno i pregledanjem snimljenog materijala završavamo dan.

I naredni dan na Radojinskom jezeru je takođe bio uspešan. Zadovoljni smo. Ukupno smo, u obe smene, obeležili 13 ptica. Nekada to bude i više, u zavisnosti od broja penjača, odnosno timova i položaja gnezda, markira se i do 30 ptica.

Do sada je obeleženo oko 200 supova. Srećni smo da i ovaj broj ima tendenciju godišnjeg porasta. Markiranje nam omogućava da skupimo mnogo više informacija o ovoj retkoj i tajanstvenoj ptici. Saznajemo kakve su im navike, gde provode vreme, koji parovi prave potomke. Sve to nam pomaže da nađemo najbolji način kako da pomognemo očuvanju i širenju ove značajne vrste u Srbiji. Saznajemo i kuda se kreću, dobijamo informacije kada se neka naša ptica nađe na tuđoj teritoriji,

a imamo mogućnost i da po potrebi odlutalu pticu vratimo kući, kao što je to bio slučaj sa našom čuvenom Dobrilom.

Prošle godine na Uvcu, Skorić, Karić, Prodanović, Popić i ja markirali smo pticu koja je bio toliko radoznao i druželjubiv da smo ga pustili da se slobodno kreće oko nas na mestu markiranja i ljubopitljivo nas ispituje bez imalo straha. Uopšte se nije uzbuđivao zbog brojnih selfija koje smo snimali sa njim. Bio je toliko

dobar da smo ga prozvali Dobrila iako još uvek nismo znali da li je devojčica ili dečak. A onda, jednog dana, Dobrilu je radoznalost povela u veliku avanturu koja ju je odvela čak u Tursku, gde je pronađena potpuno iznemogla. Mnogo dobrih ljudi je pomoglo da se Dobrila vrati kući, a usput je postala i prava

medijska zvezda. Po povratku, nestašna Dobrila je dobila satelitski odašiljač koji nam govori kuda se kreće i da je radoznalost nije napustila jer i dalje krstari celom Srbijom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom. Za sada. Možda će postati i začetnik neke nove kolonije na nekom drugom mestu.

Ukoliko se to dogodi biću srećna. U svakom slučaju jedva čekam sledeću godinu i novu akciju na Uvcu. Ili možda negde drugde. ■

Do sada je obeleženo oko 200 supova. Srećni smo da i ovaj broj ima tendenciju godišnjeg porasta.

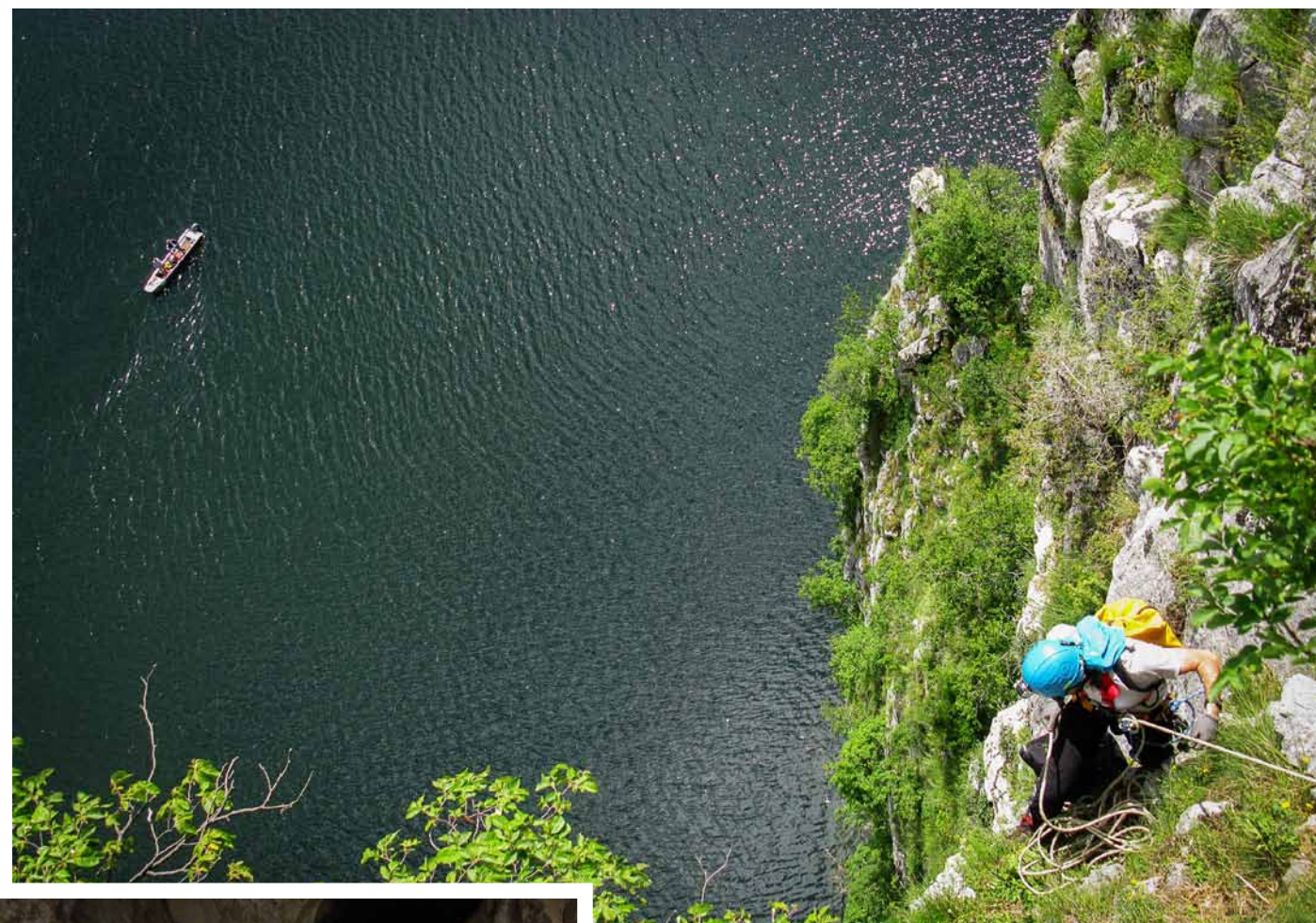
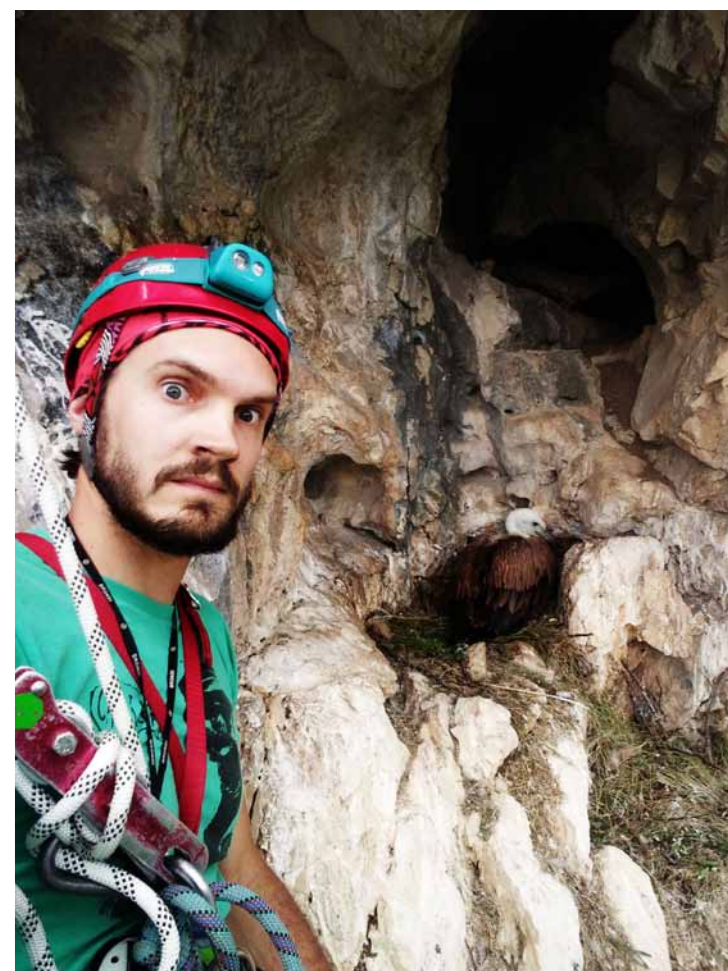
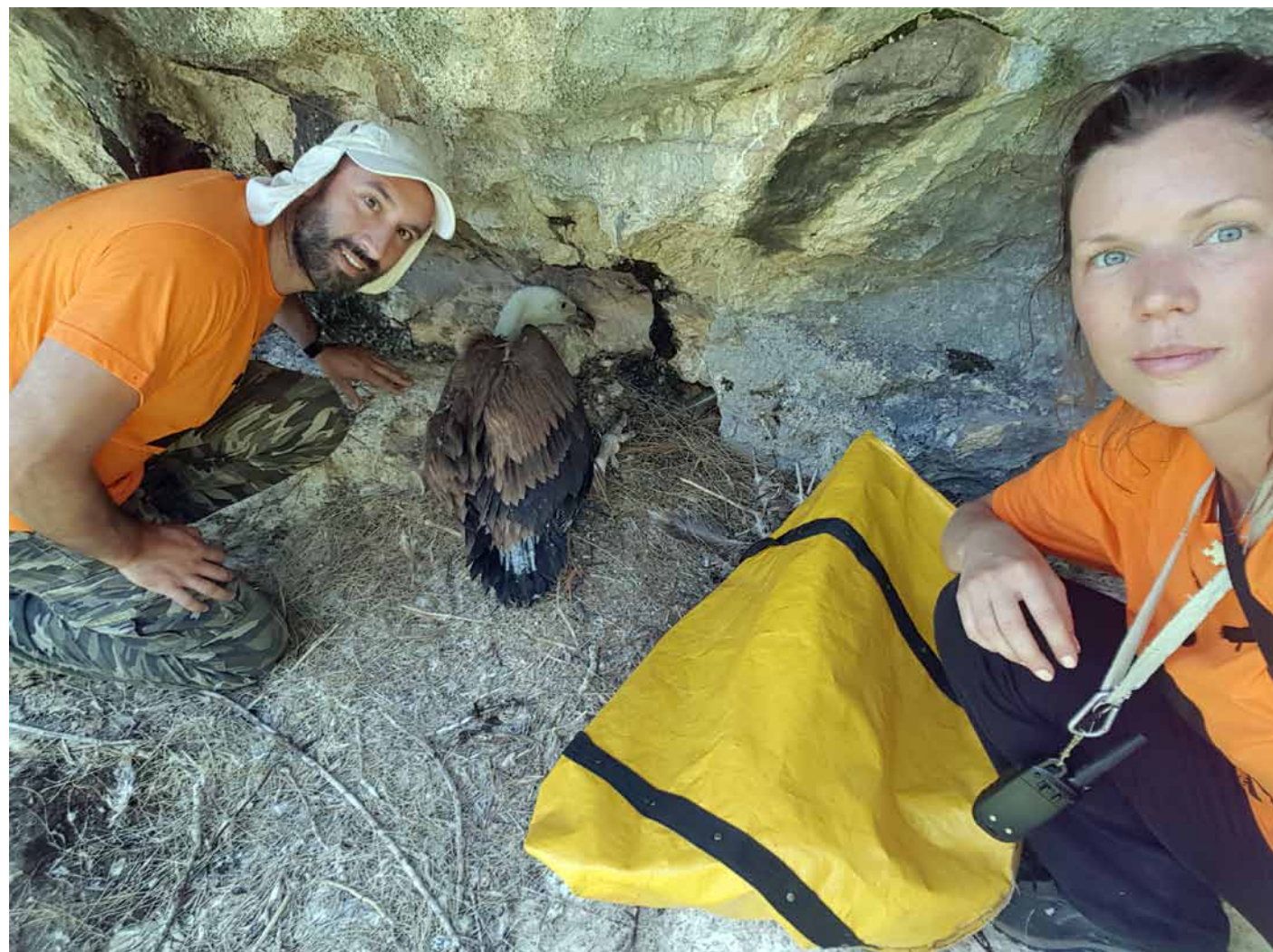

FOTO BY MILENA ĐUKIĆ, STEFAN ANDUS, FOND

Duga istorija ubijanja ptica mora prestati

U narednih šest meseci odvijace se aktivnosti sprečavanja trovanja ptica u Srbiji kroz projekat „Stop bird poisoning in Serbia” koga zajednički podržavaju fondacije MAVa i Fondacija za zaštitu lešinara...

PHOTO BY MAURICE SCHALKER ON UNSPLASH

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije nastavlja uspešnu saradnju sa Fondacijom za zaštitu lešinara (Vulture Conservation Foundation - VCF) iz Švajcarske. U narednih šest meseci sprovediće aktivnosti sprečavanja trovanja ptica u Srbiji kroz projekat „Stop bird poisoning in Serbia“ koga zajednički podržavaju fondacije MAVa i Fondacija za zaštitu lešinara.

Prema dostupnim podacima prvo organizovano trovanje divljih životinja, u ovom slučaju vukova, zabeleženo je krajem 19. veka u Vojvodini kada je korišćen strihnin. Posle Drugog svetskog rata sprovedene su akcije trovanja grabljivaca koje su dovele do masovnog izumiranja skoro svih vrsta lešinara na našim prostorima. Od 1975. godine trovanje grabljivaca je zakonski zabranjeno, međutim, tradicija korišćenja otrova u rešavanju sukoba sa divljim životinjama još nije iskorenjena. U današnje vreme glavni razlog za postavljanje zatrovanih mamaca je i dalje sukob sa grabljivcima poput vuka, lisice i šakala, a u poslednje vreme otrovni mamci su sve češće namenjeni napuštenim i vlasničkim psima. Zatrovani mamci se koriste podjednako i u gradskim kao i u seoskim sredinama i to zabrinjava, jer

je postavljanje otrova na javnim površinama ne samo zločin protiv prirode, već i zločin protiv javnog zdravlja. - Istraživanjem i sakupljanjem podataka razumećemo povod i okolnosti pod kojima dolazi do namernog i ne-namernog trovanja ptica i drugih životinja. Faktori koji su već prepoznati kao povezani sa slučajevima trovanja ptica su trovanja ostalih životinja (domaćih i divljih), pojave nekontrolisanih odlagališta životinjskog otpada i napadi grabljivaca (vukova, napuštenih pasa) na divljač i domaće životinje - kaže Aleksa Vukićević iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije.

ŽRTVE PESTICIDA

Nesavesno korišćenje pesticida, naročito onih zabranjenih, takođe dovodi do stradanja divljih životinja. Zabranjeni pesticidi i otrovi koriste se za pravljenje otrovnih mamaca sa ciljem da usmrte divlje i domaće životinje. Veliki problem predstavljaju otrovi kao što su derivati karbofurana i strihnina, koji se mogu kupiti nelegalno. Iako je furadan, derivat karbofurana, zabranjen za prodaju još 2014. godine i dalje se dešavaju slučajevi trovanja ovom supstancom. Posledice dugogodišnje „tradicije“ trovanja živog sveta u našoj zemlji posebno

su drastične po populacije ugroženih vrsta ptica. U periodu od 2000. do 2018. godine Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije zabeležilo je 206 slučajeva trovanja ptica u kojima je stradala 2.049 jedinki u okviru 40 vrsta ptica. Najčešće žrtve trovanja su ptice grabljivice koje su jedna od najugroženijih grupa ptica.

Trovanje ostaje jedna od glavnih pretnji po opstanak divljih ptica u Srbiji.

- Smatramo da je ovo problem koji se mora rešavati zajedničkim naporima svih nadležnih institucija. Do rešenja se može doći uključivanjem poljoprivrednika, lovačkih udruženja, organizacija civilnog društva kao i upravljača zaštićenih područja - zaključuje Aleksa Vukićević iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije.

NOVA TRAGEDIJA

U trenucima dok završavamo ovo izdanje, od Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije stižu nova obaveštenja - i otkrivanju brojnih vabilica za prepelice i tragediji koja se dogodila kod Pirota. Iako nije u pitanju trovanje, nesumnjivo je da je po sredi ljudska obest i neodgovornost.

Ornitolozi Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije izašli su na teren 13. avgusta, nakon poziva više zabrinutih građana iz sela Potočac kod Paraćina. Građani su se požalili na česte prekide u snabdevanju električnom energijom za koje su od lokalne elektrodistribucije saznali da potiču od masovnog stradanja ptica na srednjenaponskom dalekovodu koji se proteže duž toka Velike Morave. Dalekovod prolazi kroz plodna polja doline Velike Morave, a u neposrednoj okolini nalaze se gradska deponija i brojne bare nastale vađenjem peska i šljunka.

Ispod 13 pregledanih dalekovodnih stubova pronađeno je 40 nastradalih ptica. Zapanjeni ornitolozi izbrojali su čak 28 mrtvih belih roda, kao i devet gavranova, jednog mišara, jednu sivu vranu i jednog čvorka. Nađena je i jedna preživela, ali ozbiljno povređena bela roda koja je tokom dana zbrinuta u Beo Zoo Vrtu.

„Zastaravajući prizor ptica sa sprženim nogama i perjem jasno je ukazivao na to da su ptice stradale usled strujnog udara. Dok smo prebrojavali ptice nismo se nadali da ćemo se suočiti sa činjenicom da je na toj lokaciji stradalo čitavo jato belih roda“, rekao je Slobodan Knežević iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, i dodao: „Ono što nas zabrinjava je da se ptice na toj lokaciji nalaze u svojevrsnoj ekološkoj zamci. Bele rode koriste dolinu Velike Morave kao selidbeni koridor a deponiju koja se nalazi u blizini dalekovoda kao izvor hrane. Kobni stubovi dalekovoda se nalaze između ove dve važne tačke i pticama deluju kao dobro mesto za odmor“.

O slučaju je obavešten Zavod za zaštitu prirode Srbije i Inspekcija za zaštitu životne sredine opštine Paraćin koja je organizovala prikupljanje leševa.

Prema dostupnim podacima, ovaj slučaj je do sada najdrastičnije stradanje ptica od takozvane elektrotrocucije u Srbiji. Širom sveta decenijama unazad vrše se istraživanja i primenjuju tehničko-tehnološka rešenja za ublažavanje i zaustavljanje ovakvih pomora ptica. U Srbiji su prva istraživanja započeta tek prošle godine i to na malom uzroku u južnom i srednjem Banatu. Višemesečni monitoring ornitologa iz Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije ukazao je na potrebu za hitnom izolacijom stubova i žica srednjenaponskih dalekovoda, što bi bila nova praksa u zaštiti električne mreže i zaštiti faune ptica.

„Očekujemo od Elektroprivrede Srbije brzu reakciju i hitno sprečavanje daljeg stradanja ptica kod Paraćina. Pomenuta kompanija to duguje svojim potrošačima, i naravno pticama koje su ekstremno ugrožene njihovom infrastrukturom“, naglašava Knežević. ■

Info

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije (DZPPS)

osnovano je 18.11.1989. godine u Novom Sadu i tada imenovano Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine. Proisteklo je iz Komisije za proučavanje i zaštitu ptica Društva ekologa Vojvodine i okupljalo profesionalne i amaterske ornitologe uglavnom sa teritorije Vojvodine. Tadašnja udruživanja ornitologa i ljubitelja divljih ptica realizovana su na osnovu teritorijalne organizacije bivše zajedničke Države. Odluka o promeni imena Društva, u skladu sa njegovim predanim radom na celoj teritoriji Srbije i strateškoj okrenutosti prema uspostavljanju partnerstva sa organizacijom BirdLife International, doneta je na vanrednoj Skupštini 18. decembra 2010.

Danas, Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije je aktivna i predana organizacija koja pažljivo održava mrežu aktivnih članova u celoj Srbiji koji rade na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou na zaštiti ptica i njihovih staništa i na povećanju znanja o pticama u Srbiji i njihovim potrebama.

Telefon: 021/6318343

E-mail: sekretar@pticesrbije.rs

Web: www.pticesrbije.rs

Lenski stubovi - svetsko čudo usred Sibira

PUTOVANJA

Na ovom neverovatnom mestu u kamenu je ovekovečeno nekoliko stupnjeva evolucije. Ali, ako planirate da ga posetite, obratite pažnju: pod uticajem prirode tehnika ovde lako može da otkáže...

Lenski stubovi su jedinstveni spomenik prirode u Republici Saha (Jakutiji), najvećem regionu Rusije. Uz obalu reke Lene pruža se preko 40 kilometara krečnjačkih stena oblikovanih erozijom. Stene dostižu 220 metara visine. Ogledajući se u glatkoj površini vode, stubovi izgledaju još veličanstvenije.

Do Lenskih stubova se ne stiže lako. Posle šestočasovnog leta od Moskve do prestonice Jakutije - Jakutska, sledi još 200 kilometara puta do ovog čuda prirode. Najbrži, ali i najskuplji način da stignete na ovo posebno mesto je pomoću helikoptera. Ali za sat vremena leta morate izdvojiti 250 hiljada rubalja (3.900 dolara).

Putovanje brodom od Jakutska traje nekoliko sati, a gliserom Ministarstva za vanredne situacije oko dva sata. Brodovi polaze sa rečnog pristaništa u Jakutsku i nude smeštaj u kabinama sa jednim, dva i četiri ležaja, tri obroka dnevno i raznovrsnu zabavu. Većina brodova ima čak i saunu i bioskopsku salu.

Zimi se kolima lako stiže do naselja Batamaj, a

odatle pravo po zaleđenoj reci do Lenskih stubova. A upravo zima je godišnje doba kada Lenski stubovi, pokriveni snegom i ledom, najviše podsećaju na čuvene zidine iz „Igre prestola“.

Lenski stubovi izgledaju imponzantno posmatrano iz svakog ugla. Njihov oblik i položaj navode na misao da je sve to delo ljudskih ruku. Ali ne, stubove je stvorila priroda. Krečnjački procesi i eolska erozija tokom poslednjih 400 hiljada godina izvajali su ove neponovljive forme.

Lenski stubovi su, osim toga, okamenjena istorija, spomenik „kambrijumske eksplozije života“, koja se dogodila pre više od 500 miliona godina, kada su masovno počele da se pojavljuju životinje sa mineralnim skeletima.

Milioni živih bića su se rađali i umirali, evolucija je napredovala, a jedinstveni raspored Lenskih stubova omogućio je da u kamenu ostanu zabeleženi različiti evolutivni stupnjevi.

Nacionalni park „Lenski stubovi“ osnovan je 1994. godine, a 2012. on je postao deo svetske baštine

UNESCO-a.

Ovo mesto ljudska ruka gotovo da nije dotakla. U dugom nizu krečnjačkih stena izabrano je samo jedno pogodno mesto za pristajanje brodova.

Tu se nalazi uređen ulaz u park prirode, prodavnica suvenira, kao i nekoliko kućica u kojima žive saradnici parka. Preko reke nalazi se malo selo.

Stazom dugom oko dva kilometra od ulaza možete se popeti na sam vrh stubova. Na posebno strmim mestima napravljene su drvene stepenice. Ima i nekoliko stajališta za odmor sa klupama.

U sastavu kamena ima mnogo gvozdrenih ruda, pa na vrhu kompas drona može da otkáže. To znači da

letite na sopstveni rizik.

Sa vrha stubova pruža se veličanstven pogled na reku i stene sa ostacima trilobita i drugih bića paleozoika.

Spomenimo i to da su u rejonu parka, u njegovom delu koji se naziva Tukulan (što na lokalnom narečju znači „peščara“), gde se nalaze prave peščane dine, pronađeni ostaci mamuta, dlakavog nosoroga i drugih izumrlih sisara iz kasnijih perioda. Danas se tu mogu sresti bizamski pacovi, žderavci, zečevi, veverice, pa čak i medvedi. Po nebu lete suri orlovi, sove buljine i sokolovi, a Lenu nastanjuju ribe, kao što su lipljen i jesetra. ■

PATREON

